

Kyrill von Alexandrien I

Die Griechischen Christlichen Schriftsteller der ersten Jahrhunderte (GCS)

Herausgegeben im Auftrag der
Berlin-Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften
von Christoph Markschies

Neue Folge · Band 21

KYRILL VON ALEXANDRIEN

WERKE · ERSTER BAND

»Gegen Julian«

Teil 2: Buch 6–10 und Fragmente

Herausgegeben von
Wolfram Kinzig und Thomas Brüggemann

in Zusammenarbeit mit
Gerlinde Huber-Rebenich, Stefan Rebenich,
Christoph Riedweg, Adolf Martin Ritter und Markus Vinzent

und unter wissenschaftlicher Mitarbeit von
Michael Chronz, Nicola Schmid-Dümmeler, Regina
Füchslin, Elena Gritti, Ruth E. Harder, Kaspar Howald,
Christian Oesterheld, Andreas Schatzmann
und Camille Semenzato

Syrische Fragmente herausgegeben von
Hubert Kaufhold

De Gruyter

Gutachter dieses Bandes: Christoph Marksches

ISBN 978-3-11-035915-2
e-ISBN (PDF) 978-3-11-036258-9
ISSN 0232-2900

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

A CIP catalog record for this book has been applied for at the Library of Congress.

Bibliografische Information der Deutschen Nationalbibliothek

Die Deutsche Nationalbibliothek verzeichnet diese Publikation in der Deutschen
Nationalbibliografie; detaillierte bibliografische Daten sind im Internet
über <http://dnb.dnb.de> abrufbar.

© 2017 Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston

Druck: Hubert & Co. GmbH und Co. KG, Göttingen
☼ Gedruckt auf säurefreiem Papier

Printed in Germany

www.degruyter.com

VORWORT

Mit der Vorlage des zweiten Bandes ist die kritische Edition von *Contra Iulianum* nach fast einem Vierteljahrhundert abgeschlossen. Zur Geschichte des Projekts hat Christoph Riedweg im ersten Band dieser Ausgabe das Wichtigste gesagt.

Der vorliegende Band ist eine Gemeinschaftsarbeit der beiden Herausgeber. Er wurde in zahlreichen abwechselnden und gemeinsamen Revisionsgängen erstellt. Ein vorläufiger kritischer Text lag auch in Teilen der Gruppe vor, die sich alljährlich – meist auf der Ebernburg bei Bad Kreuznach – getroffen hat (neben den Herausgebern Gerlinde Huber-Rebenich, Stefan Rebenich, Christoph Riedweg, Adolf Martin Ritter, Markus Vinzent).

Christoph Riedweg hat im Vorwort zum ersten Band ebenfalls bereits den Dank an die vielen Menschen zum Ausdruck gebracht, die über die Jahre einen größeren oder kleineren Beitrag zu diesem Projekt geleistet haben. Er sei hier vor allem für zwei Gelehrte wiederholt: Michael Chronz (Bonn) hat in der ersten Phase des Projekts als Wissenschaftlicher Mitarbeiter für die Erforschung der handschriftlichen Überlieferung und die Erstellung der Probekollationen einen nicht unerheblichen Beitrag geleistet. Marie-Odile Boulnois (Paris) hat parallel zu unserer Arbeit am kritischen Text eine französische Übersetzung erstellt, die demnächst in der Reihe der „Sources Chrétiennes“ erscheinen wird. Dabei ist sie mit uns in ständigem Kontakt gewesen und hat uns wertvolle Hinweise zur Verbesserung des Textes gegeben.

Zudem möchten wir uns herzlich bei Hubert Kaufhold (München) bedanken: Er hat auf unsere Bitte, die syrischen Fragmente neu herauszugeben, sofort positiv reagiert, so dass auch dieser Zweig der Textüberlieferung nun im Anhang zu dieser Ausgabe in einer den heutigen Anforderungen entsprechenden Edition vorgelegt werden kann.

Schließlich gilt der Dank des Erstherausgebers seiner Frau Carmen und seinen Kindern Adrian und Susanna, die unsere wissenschaftliche Arbeit am Werk eines (mindestens in westlichen Augen) so unmodernen Theologen wie Kyrill immer unterstützt haben. Adrian und Susanna sind mit dem streitbaren Patriarchen und seinem Bearbeiterteam, welches jeden Sommer auf der Burg im Nahetal um das richtige Verständnis gesuchter griechischer Formulierungen und gewundener theologischer Gedankengänge aus dem 4. und 5. Jahrhundert in stundenlangen Diskussionen gerungen hat, buchstäblich aufgewachsen.

Der Dank des Zweitherausgebers geht ebenfalls an seine Familie, seine Frau Meike und seine beiden Söhne Johannes und Sebastian, die ihren Kameraden in Kindergarten und Grundschule leider nie so recht erklären konnten, worin die Arbeit ihres Vaters eigentlich besteht.

Die Deutsche Forschungsgemeinschaft hat die Arbeit an den Büchern 6–10 durch mehrere Sachbeihilfen (Geschäftszeichen: KI 465) unterstützt. Auch ihr und den beteiligten Gutachterinnen und Gutachtern sagen wir Dank.

Schließlich richtet sich unser Dank auch noch an die stets hilfsbereiten Mitarbeiter des De Gruyter Verlags, insbesondere an die Herren Albrecht Döhnert, Stefan Selbmann und Florian Ruppenstein.

Kyrrill hat im Laufe der Geschichte immer polarisiert. Man mag zu ihm stehen, wie man will: Die nun vollständig vorliegende Edition des erhaltenen Textes macht deutlich, dass man ihn – bei aller berechtigter Kritik – als Apologeten des Christentums ernster nehmen muss als bisher. In dem Patriarchen von Alexandrien war dem mächtigen Kirchenkritiker ein intellektuell ebenbürtiger und mindestens ebenso scharfzüngiger Gegenspieler entstanden, der den Kaiser mit seinen eigenen rhetorischen und philosophischen Waffen und einer Theologie, die ihre Argumente einer profunden Schriftkenntnis verdankte, zu schlagen verstand.

Die Zeiten dieses Typs von polemischer Kontroverstheologie sind vorbei; die intellektuellen wie praktischen Anfragen, denen sich das Christentum heute gegenüberstellt, sind jedoch größer als je zuvor. Um die Auseinandersetzungen zwischen Christen und Nichtchristen in der Spätantike recht zu verstehen, bedarf es der geduldrigen Rekonstruktion der verhandelten Themen. Erst dann erkennt man die antiquierte Abständigkeit wie die überraschende Aktualität der ausgetauschten Argumente – auf beiden Seiten.

Schließlich sei hier der Hinweis aus dem Vorwort zu Teil 1 wiederholt: Die annotierte Übersetzung des gesamten Werks ins Deutsche wird in Kürze in der Reihe der „Bibliothek der griechischen Literatur“ des Verlags Anton Hiersemann, Stuttgart, erscheinen.

Dass es allen Beteiligten vergönnt war, nach so vielen Jahren den Abschluss des Projekts zu erleben, ist ein besonderer Segen.

Bonn, im April 2016
Wolfram Kinzig
Thomas Brüggenmann

INHALTSVERZEICHNIS

Teil 2

Vorwort	V
Einleitung	IX
Ergänzende Abkürzungen / Ergänzende Bibliographie	XI
Cyrilli Alexandrini Contra Iulianum 6–10	409
Die griechischen Fragmente (mit den deutschen Übersetzungen der syrischen Fragmente der Bücher 11–19)	
Einleitung	749
Fragmenta Graeca et Syriaca (in versione Germanica) librorum 11–19	761
Die syrischen Fragmente	
Einleitung	821
Fragmenta Syriaca librorum 1–19	844
Konkordanz der Fragmente der Bücher 11–19 im vorliegenden Band und bei Neumann	897
Indices für die Bücher 1–10 und die Fragmente	
I. Stellenindex	903
II. Griechischer Index der Personen und Orte	925
Corrigenda und Addenda	
zu Kyrill von Alexandrien »Gegen Julian« Teil 1	939

EINLEITUNG

Für die Beschreibung der Handschriften und das Stemma darf hier grundsätzlich auf Kapitel 1 der Allgemeinen Einleitung zu Teil 1 verwiesen werden. Allerdings ist zu beachten, dass für die *constitutio textus* von CI 6–10 nur die Codices F, M, E, R, N, B, C, D, H und Q sowie die Exzerpthandschriften Z1 und Z9 in Frage kommen, da die übrigen Codices diese Bücher nicht enthalten. Für die Texterstellung ergibt sich daraus insofern ein erhebliches Problem, als damit ein ganzer Zweig (α -Tradition) in direkter Überlieferung weggefallen ist.

Der Übersetzung Ökolampads kommt demnach in den Büchern 6–10 insofern eine besondere Bedeutung zu, als sie, wie in Teil 1 dargelegt,¹ auf der Basis des heute verschollenen *Capnioneus* (κ) erstellt wurde, der die α -Tradition repräsentiert. Auch wenn man Ökolampads Version vor dem Hintergrund der Übersetzungstechnik des 16. Jahrhunderts als relativ gut einstufen kann,² ist es nicht immer möglich, die Lesarten von κ mit hinreichender Sicherheit zu rekonstruieren. Wir haben daher im Apparat im Zweifelsfall die Sigle κ mit einem Fragezeichen versehen und die Übersetzung zitiert. Dort, wo es überhaupt nicht möglich war, aus Ökolampads lateinischem Text die griechische Vorlage zu erschließen, haben wir uns auch mit dem Zitat der Übersetzung begnügt. Mit äußerster Vorsicht sind wir auch mit jenen Stellen umgegangen, an denen Kyrill andere Autoren zitiert. In diesen Fällen scheint sich Ökolampad nämlich bisweilen eher an den Originaltexten als an Kyrill orientiert zu haben.

Ferner haben wir den Glossen in B, H und Q eine besondere Aufmerksamkeit gewidmet, da angenommen werden darf, dass sie einem Codex aus der α -Tradition entstammen, und haben diese im Apparat dokumentiert.

Wo die auf dem *Capnioneus* beruhende Übersetzung Ökolampads und die über B in die anderen genannten Codices eingeflossenen Glossen innerhalb des α -Stranges anzusiedeln sind, ist dem Stemma in Teil 1, S. LXIII zu entnehmen.

Was den Quellen-, Testimonien- und Similienapparat anbetrifft, so gilt auch hier das von Christoph Riedweg in der Einleitung zu Bd. I, S. LXXXIV Gesagte. Sekundärliteratur wurde nur in Auswahl angegeben; dabei haben wir besonderen Wert auf die Berücksichtigung neuester Arbeiten gelegt. Ältere Arbeiten lassen sich vor allem über Rinaldi (1997) und (1998) und Cook (2000) und (2004) leicht erschließen.

1 Vgl. Teil 1, S. XLVII–L und LXXVI–LXXVIII.

2 Vgl. dazu Kinzig (2000).

ERGÄNZENDE ABKÜRZUNGEN

b. Iul. = **Kaiser Julian** (vgl. Bd. 1, CLXXXVIII)

In Eus. = *Encomium Eusebiae reginae* Bidez (1932) p. 73–105

ERGÄNZENDE BIBLIOGRAPHIE

III. Mit dem Namen der Herausgeber zitierte Editionen anderer Autoren (vgl. Bd 1, S. CXCII)

- Becker, M., Porphyrios, *Contra Christianos*. Neue Sammlung der Fragmente, Testimonien und Dubia mit Einleitung, Übersetzung und Anmerkungen (Texte und Kommentare 52) Berlin/Boston 2016.
- Bobichon, P., Justin Martyr, *Dialogue avec Tryphon*, Bd. 1: Introduction, texte grec, traduction, Bd. 2: Notes de la traduction, appendices, indices (Paradosis 47), Fribourg 2003.
- Brooks, E.W., *A Collection of Letters of Severus of Antioch* (Patrologia Orientalis 12/2 und 14/1), 2 Bde., Paris 1916–1920 (Nachdruck Maidstone 2005).
- Carr, W.E.W., Gregory Abu'l Faraj, commonly called Bar-Hebraeus, *Commentary on the Gospels from the Horreum Mysteriorum*, London 1925.
- Cramer, J.A., *Catenae Graecorum patrum in Novum Testamentum. Tomus VIII: In Epistolas Catholicas et Apocalypsin*, Oxonii 1844.
- De Groote, M., *Oecumenii Commentarius in Apocalypsin* (Traditio Exegetica Graeca 8), Lovanii 1999.
- Draguet, R., Pour l'édition du Philalèthe de Sévère d'Antioche, *Byzantinische Zeitschrift* 30 (1929–1930) 274–279.
- Gibson, M.D., *The Commentaries of Isho'dad of Merv, Bishop of Hadatha (c. 850 A.D.) in Syriac and English [Matthew and Mark]*, 2 Bde. (Horae Semiticae 5–6), Cambridge 1911.
- Görgemanns, H./Karpp, H., *Origenes, Vier Bücher von den Prinzipien*. Herausgegeben, übersetzt, mit kritischen und erläuternden Anmerkungen versehen (Texte zur Forschung 24), Darmstadt 1992³.
- Heimgartner M., *Pseudojustin, Über die Auferstehung*. Text und Studie (Patristische Texte und Studien 54), Berlin/New York 2001.
- Khoury, J., *Le Candelabre du sanctuaire de Grégoire Abou'lfaradj dit Barhebraeus, Base 4. De l'incarnation* (Patrologia Orientalis 31/1 = Nr. 148), Paris 1964; *Base 12. Du paradis, suivie du Livre des rayons, traité X*, éd. N. Séd (Patrologia Orientalis 40/3 = Nr. 184), Paris 1981.

- La Bigne, M. de, *Maxima Bibliotheca Veterum Patrum, Tomus XVII*, Lugduni 1677.
- Lebon, I., *Severi Antiocheni liber contra impium Grammaticum. Orationis tertiae pars prior* (Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium 93–94), Louvain 1929.
- Lequien, M., *Sancti Patris Nostri Joannis Damasceni, Monachi, et Presbyteri Hierosolymitani Opera omnia Quae Exstant, Et Ejus Nomine Circumferuntur, Tomus II*, Parisiis 1712.
- Mansi, J.D., *Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio, Tomus XI*, Florentiae 1765.
- Masius, A., *De paradiso commentarius*, Antverpiae 1569.
- Nesselrath, H.G., *Iuliani Augusti Opera* (Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana), Berlin/Boston 2015.
- Possinus, P., *Catena Graecorum Patrum in Evangelium secundum Marcum*, Romae 1673.
- Riedinger, R., *Concilium Universale Constantinopolitanum Tertium, Ps. 1: Concilii actiones I–XI* (Acta Conciliorum Oecumenicorum, Ser. 2 Vol. 2.), Berlin 1990.
- Sargologos, E., *Un traité de vie spirituelle et morale du XIe siècle. Le florilège sacro-profane du manuscrit 6 de Patmos, Thessaloniki* 1990.
- Schwartz, R., *Gregorii Bar Ebhraya in Evangelium Johannis commentarius*, Göttingen 1878.
- Sedláček, I./Chabot, I.-B., *Dionysii Bar Šalbī Commentarii in Evangelia, Bd. 1, Fasc. 1* (Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium 15–16), Louvain 1906.
- Steinhart, N., *Die Scholien des Gregorius Abulfarağ Bar-Hebraeus zum Evangelium Lukas*, Berlin 1895.
- Vinzent, M., *Markell von Ankyra: Die Fragmente. Der Brief an Julius von Rom (Vigiliae Christianae. Supplements 39)*, Leiden 1997.

2. Sekundärliteratur (vgl. Bd. 1, S. CC)

- Assemanus, S.E. et J.S., *Bibliothecae Apostolicae Vaticanae codicum manuscriptorum Catalogus. Partis primae tomus secundus*, Romae 1758; *Partis primae tomus tertius*, Romae 1759.
- Baltes, M., Artikel „Timaïos (1)“, in: *Der Neue Pauly* 12/1 (2002) 574–575.
- Baršaum, I.A. I., *Geschichte der syrischen Wissenschaften und Literatur* (Eichstätter Beiträge zum Christlichen Orient 2), Wiesbaden 2012.
- Baumgarten, A.I., *The Phoenician History of Philo of Byblos. A Commentary* (Études préliminaires aux religions orientales dans l'Empire romain 89), Leiden 1981.
- Baumstark, A., *Die Evangelienexegese der syrischen Monophysiten*, *Oriens Christianus* 2 (1902) 151–169, 358–389.
- Baumstark, A., *Geschichte der syrischen Literatur*, Bonn 1922.
- BiblaI 3 = *La Bible d'Alexandrie 3: Le Lévitique. Traduction du texte grec de la Septante, introduction et notes par P. Harlé et D. Pralon*, Paris 1988.
- Borgna, E., *Ancile e arma ancilia. Osservazioni sullo scudo dei Salii*, *Ostraka* 2 (1993) 9–42.
- Boulnois, M.O., *Étude du Contre Julien VIII, 24–31 de Cyrille d'Alexandrie: Triade néoplatonicienne et Trinité chrétienne*, *Annuaire de l'École pratique des hautes études, Section des sciences religieuses* 122 (2015) 253–262.
- Bremmer, J.N., Artikel „Divination VI“, in: *Der Neue Pauly* 3 (1997) 709–714.
- Bremmer, J.N., *Greek Religion and Culture, the Bible and the Ancient Near East* (Jerusalem Studies in Religion and Culture 8), Leiden/Boston 2008.

- Brock, S.P. / van Rompay, L., Catalogue of the Syriac Manuscripts and Fragments in the Library of Deir al-Surian, Wadi al-Natrun (Egypt) (Orientalia Lovaniensia Analecta 227), Leuven etc. 2014.
- Centrone, B., Artikel „Aristoxène de Tarente“, in: Dictionnaire des philosophes antiques 1 (1989) 590–593.
- Cook, J.G., Julian and Porphyry on the Resurrection of Jesus in the Gospels, *The International Journal of the Platonic Tradition* 10 (2016) 193–207.
- Declerck, J., Les *Sacra Parallela* nettement antérieurs à Jean Damascène. Retour à la datation de Michel Le Quien, *Byzantion* 85 (2015) 27–65.
- Depuydt, K., Classical Syriac Manuscripts at Yale University, in: Hugoye. *Journal of Syriac Studies* 9 (2006) 173–188.
- Dorandi, T., Artikel „Ménédème de Pyrrha“, in: Dictionnaire des philosophes antiques 4 (2005) 454.
- Fögen, M.T., Die Enteignung der Wahrsager. Studien zum kaiserlichen Wissensmonopol in der Spätantike. Frankfurt am Main 1993.
- Geerard, M., *Clavis Patrum Graecorum*. Bd. 3: A Cyrillo Alexandrino ad Iohannem Damascenum, Turnhout 1979; Bd. 6: Supplementum, Turnhout 1998.
- Göttsberger, J.B., Barhebräus und seine Scholien zur Heiligen Schrift (Biblische Studien 5, 4/5), Freiburg i. Br. 1900.
- Graf, G., Ein Reformversuch innerhalb der koptischen Kirche im zwölften Jahrhundert, Paderborn 1923.
- Grimm, V., From Feasting to Fasting, the Evolution of a Sin. Attitudes to Food in Late Antiquity, London/New York 2012.
- Guida, A., Altre testimonianze e un nuovo frammento del „contro i Galilei“ di Giuliano Imperatore, in: Maria Serena Funghi (Hg.), ΟΔΟΙ ΔΙΖΗΣΙΟΣ. Le vie della ricerca: studi in onore di Francesco Adorno, Firenze 1996, 241–252.
- Hammerstaedt, J., Artikel „Hypostasis“, in: *Reallexikon für Antike und Christentum* 16 (1994) 986–1035.
- Harlé/Pralon. s. *BiblAI* 3.
- Hatch, W.A.H., *An Album of Dated Syriac Manuscripts*, Boston 1946.
- Hegedus, T., *Early Christianity and Ancient Astrology*, New York etc. 2007.
- Heid, S. (Hg.), *Petrus und Paulus in Rom. Eine interdisziplinäre Debatte*, Freiburg 2011.
- Hoffmann, A./Vultaggio, C./Neuber, C., Artikel „Orakel“, in: *Reallexikon für Antike und Christentum* 26 (Lfg. 202/209, 2014) 206–350.
- Holl, K., *Die Sacra Parallela des Johannes Damascenus (Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur, NF I/1)*, Leipzig 1897.
- Hülsen, Ch., Artikel „Ausones“, in: *Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft* 2 (1896) 2561 (= *Hülsen 1896a*).
- Hülsen, Ch., Artikel „Ausonia“, in: *Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft* 2 (1896) 2561 (= *Hülsen 1896b*).
- Kinzig, W., Die Kategorie des Neuen in alter Literatur. Anmerkungen zur literaturästhetischen Verwendung des Neuheitsbegriffes in der lateinischen Antike, *arcadia* 25 (1990) 113–126.
- Kinzig, W., *Faith in Formulae. A Collection of Early Christian Creeds and Creed-related Texts*, 4 Bde. (Oxford Early Christian Texts), Oxford 2017 (im Druck).
- Kirsten, H., *Die Taufabsage. Eine Untersuchung zu Gestalt und Geschichte der Taufe nach den altkirchlichen Taufliturgien*, Berlin 1960.

- Klauser, Th., Artikel „Gottesgebälerin“, in: Reallexikon für Antike und Christentum 11 (1981) 1071–1103.
- Koller, H., Artikel „Mimesis“, in: Historisches Wörterbuch der Philosophie 5 (1980) 1396–1399.
- Levine, L.I., *The Ancient Synagogue. The First Thousand Years*, New Haven/London 2005².
- Maier, B., *Gründerzeit der Orientalistik. Theodor Nöldekes Leben und Werk im Spiegel seiner Briefe (Arbeitsmaterialien zum Orient 29)*, Würzburg 2013.
- Merkel, H., *Die Widersprüche zwischen den Evangelien. Ihre polemische und apologetische Behandlung in der Alten Kirche bis zu Augustin (Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament I/13)*, Tübingen 1971.
- Mingana, A., *Catalogue of the Mingana Collection of Manuscripts, Bd. 1: Syriac and Garshūni Manuscripts*, Cambridge 1933.
- Moss, C., *Catalogue of Syriac Printed Books ... in the British Museum*, London 1962.
- Nickelsburg, G.W.E., *Abraham the Convert: A Jewish Tradition and Its Use by the Apostle Paul*, in: Stone, M.E./Bergren, Th.A. (Hg.), *Biblical Figures Outside the Bible*, Harrisburg, Pennsylvania 1998, 151–175.
- Noth, M., Baethgen, Friedrich Wilhelm Adolph, in: *Neue Deutsche Biographie* 1 (1953) 531.
- Patzer, A., *Beim Hunde! Sokrates und der Eid des Rhadamanthys*, in: *Studia Socratica. Zwölf Abhandlungen über den historischen Sokrates (Classica Monacensia 39)*, Tübingen 2012, 266–282.
- Posnanski, A., *Schiloh. Ein Beitrag zur Geschichte der Messiaslehre, Erster Teil: Die Auslegung von Genesis 49,10 im Altertume bis zu Ende des Mittelalters*, Leipzig 1904.
- Rebenich, S., Artikel „Monotheismus“, in: Reallexikon für Antike und Christentum 24 (2012) 1112–1196.
- Richard, M., *Florilèges spirituels, III. Florilèges grecs*, in: *Dictionnaire de Spiritualité* 5 (1962) 475–512 (auch in: ders., *Opera Minora*, Bd. 1, Turnhout 1976, Nr. 1).
- Röper, G., *Conjecturen zu Laertius Diogenes*, *Philologus* 9 (1854) 1–42.
- Schurig, S., *Die Theologie des Kreuzes beim frühen Cyrill von Alexandria (Studien und Texte zu Antike und Christentum 29)*, Tübingen 2005.
- Siker, J.S., *Abraham in Graeco-Roman Paganism*, *Journal for the Study of Judaism* 18 (1987) 188–208.
- Speller, L.A., *New Light on the Photinians: The Evidence of Ambrosiaster*, *Journal of Theological Studies* 34 (1983) 99–113.
- Tanaseanu-Döbler, I., *Theurgy in Late Antiquity. The Invention of a Ritual Tradition (Beiträge zur Europäischen Religionsgeschichte 1)*, Göttingen 2013.
- Thraede, K., Artikel „Erfinder II“, in: Reallexikon für Antike und Christentum 5 (1962) 1191–1241.
- Thraede, K., Artikel „Fortschritt“, in: Reallexikon für Antike und Christentum 8 (1972) 141–182.
- Thum, T., *Plutarchs Dialog De E apud Delphos. Eine Studie. Ratio Religionis Studien II (Studien und Texte zu Antike und Christentum 80)*, Tübingen 2013.
- Vaggione, R.P., *Eunomius of Cyzicus and the Nicene Revolution*, Oxford/New York 2001.
- Vinzent, M., *Markell von Ankyra, Die Fragmente/Der Brief an Julius von Rom*, herausgegeben, eingeleitet und übersetzt (*Supplements to Vigiliae Christianae* 39), Leiden etc. 1997.
- Volp, U., *Tod und Ritual in den christlichen Gemeinden der Antike (Supplements to Vigiliae Christianae 65)*, Leiden/Boston 2002.

- Wahl, O., Die Prophetenzitate der Sacra Parallela in ihrem Verhältnis zur Septuaginta-Textüberlieferung (Studien zum Alten und Neuen Testament 13), 2 Bde. (durchpaginiert), München 1965.
- Williams, D.H., Monarchianism and Photinus of Sirmium as the Persistent Heretical Face of the Fourth Century, *Harvard Theological Review* 99 (2006) 167–206.
- Wright, W., *Catalogue of Syriac Manuscripts in the British Museum*, 3 Bde., London 1870–1872.
- Zwierlein, O., *Petrus und Paulus in Jerusalem und Rom. Vom Neuen Testament zu den apokryphen Apostelakten* (Untersuchungen zur antiken Literatur und Geschichte 109), Berlin 2013.

CYRILLI ALEXANDRINI
CONTRA IULIANUM 6–10

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ

Τόμος ἕκτος

1. [780A] Ἐπὶ καιροῦ δὴ πάλιν ἐροῦμεν τὰ ἐκ τῆς θεοπνεύστου 6,1
γραφῆς. Ἐφη γάρ, ὅτι »Θάνατος καὶ ζωὴ ἐν χειρὶ γλώσσης· οἱ
δὲ κρατοῦντες αὐτῆς ἔδονται τοὺς καρποὺς αὐτῆς.« Καίτοι γὰρ
ἐξὸν τοῖς ἐθέλουσιν εὖ φρονεῖν τῶν ἀπὸ γλώττης ὄνασθαι κα-
5 λῶν, εἰ καταρρυθμίζοιτό πως εἰς εὐκοσμίαν καὶ εἰς γε τὸ χρῆναι
λαλεῖν τὰ ἐφ' οἷς ἀγάσαιτό τις τὸν ἄριστα κεχρημένον αὐτῇ, με-
θιστῶσί τινες ἐφ' ᾧ μὴ προσῆκε τοὺς ἑαυτῶν λόγους· προήκει δὲ
καὶ εἰς τοῦτο τὰ τῆς σκαιότητός τε καὶ μοχθηρίας αὐτοῖς, ὥς δι'

6 tit.,1–6,46,24 Τόμος...λόγος] FMEκ; cf. mg. B⁴H³Q^{man.omm.}; 6,12,3–13,13; 6,16,5–20;
6,18,10–23; 6,20,26–21,10; 6,22,1–11; 6,42,7s; 6,43,10–46,24 etiam Z1; 6,15,4–20,3
etiam Z9. — In dubio consuluntur CDBHQ. — Fere negleguntur RN.

6 tit.,1 ad numerationem et distributionem librorum cf. Chronz/Kinzig (2004)
6,1,1s Ἐπὶ...γλώσσης; cit. a Sev.Ant. Philal. 176 et Apol.Philal. 176 Hespel; ad
interpretationem Syriacam cf. p. 860s Kaufhold 2s Θάνατος...αὐτῆς²: Prov. 18,21; cit.
etiam a Cyr. Mt. fr. 83,5s Reuss; eod. Glaph.Num. PG 69,592A; eod. Nest. 2 praef.,
ACO I,1,6 p. 32,13s 4 τοῖς...φρονεῖν: ad verborum iuncturam cf. CI 7,32,20 (cum
adnot.) 5 καταρρυθμίζω: vox a Cyr. adamata; cf. CI 2,11,18 (cum adnot.)

6 tit.,1 scripsimus coll. M^{mg.} et infra 7 tit. usque ad 9 tit. (M^{mg.}) : βιβλίον β' β' : βιβλίον
ς' mg. M : Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας βιβλίον β' BHQ : βιβλίον β' τόμος α'
mg. H³Q^{inc.} : Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας ὑπὲρ
τῆς τῶν Χριστιανῶν εὐαγοῦς θρησκείας πρὸς τὰ τοῦ ἐν ἀθέοις Ἰουλιανοῦ λόγος ἕκτος
edd.vett.(om. ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας Migne) : "Divi Cyrilli archiepiscopi Alexan-
drini, contra Iulianum, pro religione Christiana, liber sextus" Oec., qui add. infra: "In
exemplari praescribatur liber Secundus, nimirum pars secunda operis, quae et ipsa
quinque libros continet." 6,1,2 Ἐφη...ὅτι] non vertit Oec. 4 τοῖς...φρονεῖν] non
vertit Oec. 4s τῶν...εὐκοσμίαν FEQ(uncis incl.)κ("bona lucrifacere per linguam, si
componatur ad honestatem" Oec.) mg. B⁴H³ : om. MBH 5 καταρρυθμίζοιτό] καταρυ-
FE, ut persaepe in codd.

οὐδενὸς ποιῆσθαι λόγου τὰ παντὸς ἐπέκεινα κακοῦ καὶ ἀσελγῇ
 τὴν γλῶσσαν ἐπαφεῖναι θεῷ καὶ κατὰ τῆς ἀρρήτου δόξης τὰ 10
 ὅπλα κινεῖν· δι’ ὧν συμβήσεται τὸ χρῆναι δὴ πάντως τοῖς ἐσχά-
 τοις αὐτοὺς ἀλῶναι κακοῖς. Τοιοῦτός τις γέγονεν ὁ κράτιστος
 [B] Ἰουλιανός· καίτοι γὰρ εὐφυᾶ μὲν ἔχων τὴν γλῶτταν, οὐκ
 ἀθαύμαστον δὲ τὸ καλλιπές, τῆς ἱερᾶς κατηγορέυσε γραφῆς καὶ
 τῆς τῶν ἁγίων πληθύος καταθρασύνεται, καὶ μάλα συχνῶς, ἵνα 15
 καὶ πρὸς αὐτὸν λέγεται διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος· »Τί ἐγκαυχᾷ
 ἐν κακίᾳ ὁ δυνατός ἀνομίαν; Ὅλην τὴν ἡμέραν ἀδικίαν ἐλογί-
 σατο ἢ γλῶσσά σου.« Καὶ αὖ ἐπὶ τούτοις· »Ἠγάπησας πάντα τὰ
 ῥήματα καταποντισμοῦ, γλῶσσαν δολίαν.« Πλεῖστα μὲν οὖν
 ὅσα τῆς τοῦ πανσόφου Μωυσέως κατακέκραγε συγγραφῆς. 20
 Ἀλλ’ ἰδοὺ δὴ καὶ νῦν οἷς ἤδη προεῖπεν ἕτερα προστιθεῖς οὕτω
 φησί·

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

*Πότερον οὖν χρή με κατ’ ἄνδρα ὀνομάζειν καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα ἢ
 τοὺς ἀνθρώπους, οἷον Πλάτωνα, Σωκράτην, Ἀριστείδην, Κίμωνα, 25
 Θαλῆν, Λυκοῦργον [781A], Ἀγησίλαον, Ἀρχίδαμον ἢ μᾶλλον τὸ
 τῶν φιλοσόφων γένος, τὸ τῶν στρατηγῶν, τὸ τῶν δημιουργῶν, τὸ*

6,1,9 παντὸς ἐπέκεινα: cf. CI 1,22,3s (cum adnot.) **16–18** Τί...σου: Ps. 51(52),3–4a; cit. coniuncte cum Ps. 51,6 etiam a Cyr. CI 7,1,7–9; cf. etiam Cyr. Apol.Thds. 25, ACO I,1,3 p. 87,7–11 **18s** Ἠγάπησας...δολίαν: Ps. 51(52),6; cf. lemma antecedens **24–30** Πότερον...ἐξημαρτηκόσιν: Iul. CG 1, fr. 39 Mas. **24–28** Πότερον...νομοθετῶν: cf. Cook (2004) 342 **25** Πλάτωνα: cf. CI 6,6,1–26 | Σωκράτην: cf. CI 6,3,1–5,30 | Ἀριστείδην: CI 6,7,16–23; cf. etiam Iul. Athen.senat. 1, 268c Bidez | Κίμωνα: cf. CI 6,7,1–15; cf. etiam Iul. In Eus. 18, 128c Bidez **26** Θαλῆν: cf. Iul. In Eus. 16,125d Bidez; cf. etiam CI 1,38 | Λυκοῦργον: cf. CI 5,24,3 (cum adnot.); cf. etiam Iul. In Const. 10, 14c–d Bidez | Ἀγησίλαον: i.e. Agesilaus secundus, rex Lacedaemoniorum (c. 400–360 a.Chr.n.); cf. Iul. In Const. 10, 15a–b; 36, 44b Bidez | Ἀρχίδαμον: i.e. Archidamon tertius, rex Lacedaemoniorum (360–338 a.Chr.n.)

6,1,9 παντὸς] add. τε καὶ edd.vett. **10** γλῶσσαν] δόξαν mg. F^{inc}. **11** ὧν ME : add. δὴ F | δὴ ME : om. F **18** τὰ FE LXX(cett.) : om. M LXX(L^d T S^c) **20** Μωυσέως ME : Μωυσεός F : Μωσέως edd.vett. **24** ὀνομάζειν MEκ(“nominabo” Oec.) : θαυμάζειν F | ἢ] “fort. καὶ” Aub.^{app}. **26** Ἀρχίδαμον] “Archidicum” Oec. (Ἀρχιδίκον κ?) **27** τὸ²...δημιουργῶν MEκ(“orificum” Oec.) : om. F | δημιουργῶν] δημηγόρων Cotelierus ap. Migne(non invenimus in editione originali), fort. recte

τῶν νομοθετῶν; Εὐρεθήσονται γὰρ οἱ μοχθηρότατοι καὶ βδελυ-
 ρώτατοι τῶν στρατηγῶν ἐπιεικέστερον χρησάμενοι τοῖς τὰ μέγι-
 30 στα ἡδίκηκόσιν ἢ Μωυσῆς τοῖς οὐδὲν ἐξημαρτηκόσιν.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ

2. Αἰτιᾶται μὲν οὖν, ὥς γε οἶμαι, πάλιν τὸ πραχθῆναι δίκας τοὺς 6,2
 ἀπὸ γε τῶν Μωαβιτῶν, ὥς ὑφέντας τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τὰ τῶν γυ-
 ναίων ἐταιριζόμενα, ἃ ταῖς τῶν σωμάτων ὥραις σεσαγηνεύκασιν
 εἰς ἀσέλγειαν οὐκ εὐαριθμήτους τῶν ὑπὸ θεῷ καὶ τοῖς τῆς ἀπο-
 5 στασίας ἐγκλήμασιν ἐνειῖσαι τοὺς ἀπατωμένους ‘τελεσθῆναι’
 παρεσκεύασαν ‘τῷ Βεελφεγὼρ’. Εἴτα τοὺς ταῦτα τολμήσαντας
 οὐδὲν τὸ παράπαν πλημμελῆσαι [B] φησι, τὴν εἰς θεὸν δυσσέ-
 βειαν, ὥς ἔοικεν, οὐδενὸς ἀξιώσας λόγου· ταύτης τε ἔνεκα τῆς
 αἰτίας ὦμὸν καὶ ἀπηνῆ γενέσθαι φησὶ τὸν ἱεροφάντην Μωσέα.
 10 Σμικρῶν γάρ, ὥς ἔφην, πταισμάτων οἶεται, καὶ οὐχὶ τῶν ἀφορή-
 των ἄγαν, τὸ ἀποστῆσαι μὲν τινὰς τοῦ ἐπὶ πάντας θεοῦ· ἐν δὲ τῇ
 τῶν βελτιόνων ποιεῖται μοῖρα τὸ προσκεκλῖσθαι δεῖν ἀναπεῖσαι
 ταῖς τῶν εἰδώλων ψευδολατρείαις. Ἀκουέτω δὴ οὖν πρὸς ἡμῶν,
 ὅτι τῶν τὰ τοιαῦτα δρᾶν εἰωθότων

15 (...) μηδ’ ὄντινα γαστέρι μήτηρ
 κοῦρον ἐόντα φέρει, μηδ’ ὅς φύγοι (...)

6,1,28–30 Εὐρεθήσονται...ἐξημαρτηκόσιν: cf. Cook (2004) 307 6,2,1–13 Αἰτιᾶται...
 ψευδολατρείαις: cf. Cook (2004) 307 1–6 Αἰτιᾶται...Βεελφεγὼρ: cf. Num. 25,1–5; cf.
 etiam CI 5,26,24–27 (cum adnot.) 9 ὦμὸν...ἀπηνῆ: verborum iunctura ex.gr. etiam
 invenitur in CI 4,5,4; 4,25,12; 6,29,14; Cyr. Ies. 4,4, PG 70, 1081A 15s μηδ’...φύγοι:
 Hom. Il. 6,58s, cit. etiam a Them. I p. 132a8s Harduin; eod. II p. 25,6
 Schenkl/Downey/Norman; D.C. 76,15,1,6; Eust. Comm. Il. II 241,20 van der Valk

6,1,28s βδελυρώτατοι] βδελλ- ME, ut persaepe in codd. 30 Μωυσῆς] Μωσῆς edd.vett.
 Mas. 6,2,2 τῶν¹ ME : τῆς F 4 οὐκ...θεῷ] FEκ? (“plurimos qui dei erant” Oec.) : οὐκ
 εὐαριθμήτους τῷ θεῷ MBQ : οὐκ ἐναριθμήτους τῷ θεῷ H mg. Q^{inc}(e “P”) Aub. (“οὐκ
 ἐναριθμήτους fort. τοὺς” Aub.^{app}) : τοὺς ἐναριθμήτους τῷ θεῷ Span. Migne 4s ἀπο-
 στασίας] ἀποστάσεως edd.vett. Mas. 5 ἐνειῖσαι] ἐνεῖσαι Migne 10 σμικρῶν M :
 σμικρὸν FE 11 ἀποστῆσαι ME : ἀποστατῆσαι F 12 ποιεῖται κ? (“at inter optima
 recenset” Oec.) Span. Migne : ποιεῖσθαι codd.cett. Aub. : “ποιεῖσθαι fort. ποιεῖται”
 Aub.^{app} 16 φέρει M Them. Eust. : φέρειν FE : “tulerit” Oec. : φέροι Hom., sed cf. ed.
 app., D.C.

Ὅσιον γὰρ εἶναι φημι τὸ χρῆναι δὴ πάντως παγγενῇ καταφθεί-
ρεσθαι τοὺς θανάτου πάγην ἑτέροις ἐσκευακότας, καθά φησί τις
τῶν εὐδοκιμούντων ἐν [C] σκηναῖς·

Οὐ δεινὰ πάσχειν δεινὰ τοὺς εἰργασμένους.

20

Ἡ γὰρ οὐχὶ παγγάλεπον ἀληθῶς χρῆμά τε δύσοιστον ἂν εἴη τὸ
τῇ θεῖᾳ δόξῃ ῥησκιονδύνως ἐμπαροινεῖν καὶ τὴν ἄρρητον φύσιν,
τό γε ἦκον εἰς ἐγχειρημάτων δύναμιν, οὐ μετρίως καταλυπεῖν;
Εἶτα πῶς τοῦτο ἀμφίλογον;

6,3 3. Ἐπειδὴ δὲ τοὺς ὁμόφρονas αὐτῷ γεγονότας τῶν ἀρχαιοτέ-
ρων οὐκ ἐν μικρῷ ποιεῖται θαύματι καὶ τοῖς ἀγίοις συγκρίνειν
ἀποτολμᾷ, φέρε καὶ ἡμεῖς τὰ εἰκότα λέγωμεν, ταῖς παρ' αὐτοῦ
λοιδορίαις ἀντανιστάντες τὴν ἀλήθειαν. Οἶεται μὲν γὰρ ἀμεί-
νους γενέσθαι τῶν παρ' ἡμῖν οὕς τεθαύμακε· σφάλλεται δὲ τὰ 5
ληθοῦς καὶ διημάρτηκε τοῦ σκοποῦ. [D]

Φέρε γὰρ ἴδωμεν, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, ὅποῖος ἦν ὁ διαβόη-
τος παρ' αὐτοῖς Σωκράτης. Θεαύμασται μὲν οὖν ἐπὶ σοφία κο-
σμικῇ, καὶ τῶν ἄγαν ἐλλογιμωτάτων γενέσθαι φασὶν αὐτόν, τὰ
γε μὴν εἰς ἦθη καὶ τρόπους οὐδὲν γεγονότα κρείττονα καταθε- 10
ῶτό τις ἂν τῶν τὴν ἀγελαίαν καὶ ἀγυρτικὴν τετριφύτων ζώην.
Καὶ ἀπιστήσκει μὲν ἴσως ἀπαστισοῦν τοῖς περὶ τούτου λόγοις·

6,2,18 θανάτου...ἐσκευακότας: verborum iunctura etiam invenitur in Cyr. Mt. fr. 299,1s
Reuss; eiusd. Ps. 49,20, PG 69, 1084C **20** Οὐ...εἰργασμένους: Eur. Or. 413 **22** τῇ...
ῥησκιονδύνως: cf. Cyr. Hom.pasch. 10,2,26s Burns (PG 77, 616B) Ἀνθωπλίζετό γε μὴν
ῥησκιονδύνως ὁ Φαραῶ καὶ τῆς θείας δόξης κατεθρασύνετο λέγων· **22s** καὶ...
καταλυπεῖν: cf. Cyr. Soph. 1, II p. 191,3–5 Pusey εἰ δὲ δὴ καὶ εἰς τοῦτο φανυλότητος
προίκοι τὰ πλημμεληθέντα τισίν, ὥς καὶ αὐτὴν τὴν ἀπόρρητον καταλυπῆσαι φύσιν, οὐδεὶς
ἀνατρέψει τρόπος τὰ ἐξ ὀργῆς. Eund. Ioh. 9,1, IV p. 407,18–28 Pusey Οὐκοῦν εἰ τις
ἐκπέσοι τοῦ ἀγαπᾶσθαι παρὰ Χριστοῦ ἢ βεβήλοις κενοφρονίαις καὶ ἄλλοκότων ῥημάτων
ἀκαθαρσίαις προσέχων συκοφαντεῖν ἐλομένων τὴν ἄρρητον αὐτοῦ καὶ ἀπερινόητον
φύσιν ὥς ἐν δοῦλοις κατατάττει καὶ τοῖς γενομένοις καταριθμεῖ τὸν ἐλεύθερον καὶ ἐκ τῆς
οὐσίας τοῦ πατρὸς γε γεννηθέντα λόγον ἔχουν καθ' ἑτερόν τινα λυπήσειε τρόπον κτλ.

6,2,23 καταλυπεῖν] καταλιπεῖν κ(“derelinquere” Oec.) Aub.(coni.) **6,3,1s** Ἐπειδὴ...
θαύματι] “Quum autem suae sententiae homines non minus admirabiles facit quam
fuerint prisci nostri” Oec. **10s** καταθεῶτό...ἂν Q(uncis incl.; add. mg. “abest a P.”
Q^{inc}.) κ(“et moribus illo visum meliorem neminem” Oec.) mg. B⁴H³ edd.vett. : om. β
12 ἀπαστισοῦν] ἂν πᾶς maluit Nauck

οὐ μὴν ἔτι καὶ τοῖς Πορφυρίου γράμμασιν ἀντερεῖ, ὃς τὸν ἐκά-
 στου τῶν ἀρχαιοτέρων ἀπεσημήνατο βίον. Σκοπὸς γὰρ οὗτος
 15 γέγονεν αὐτῷ, καὶ πολλῆς ἡξίωσε τὸ χρῆμα σπουδῆς. Ἐφη τοί-
 νυν ὡδὶ περὶ αὐτοῦ· »Λέγει δὲ ὁ Ἀριστόξενος ἀφηγούμενος τὸν
 βίον τοῦ Σωκράτους ἀκηκοέναι (Σ)πινθάρου τὰ περὶ αὐτοῦ, ὃς
 ἦν εἷς τῶν τούτῳ [784A] ἐντυχόντων. Τοῦτον λέγειν, ὅτι οὐ
 πολλοῖς αὐτός γε πιθανωτέροις ἐντετυχηκὼς εἶη· τοιαύτην εἶναι
 20 τὴν τε φωνὴν καὶ τὸ στόμα καὶ τὸ ἐπιφαινόμενον ἦθος καὶ πρὸς
 πᾶσι δὲ τοῖς εἰρημένοις τὴν τοῦ εἶδους ιδιότητα. Γίνεσθαι δὲ πού
 τοῦτο, ὅτε μὴ ὀργίζοιτο· ὅτε δὲ φλεχθεῖν ὑπὸ τοῦ πάθους τού-
 του, δεινὴν εἶναι τὴν ἀσχημοσύνην· οὐδενὸς γὰρ οὔτε ὀνόματος
 ἀποσχέσθαι οὔτε πράγματος.«

4. Εἶτα τί τὸ αἶσχιον ὀργῆς; Ἡ πῶς οὐ χεῖριστον ἀρρώστημα 6,4
 νοῦ θυμὸς ἀκρατῆς καὶ ἀτίθασον κίνημα καὶ πικρία δεινὴ; Οὐ
 γὰρ οὕτω πνεύματος λαύρου κατασπιλάζοντος ἀγριαίνεται θά-
 λασσα καὶ ἀφορήτοις κυμάτων ὀρμαῖς χέρσῳ τε καὶ πέτραις
 5 ἐνρήγνυται ὡς ἀνδρὸς ψυχὴ παθοῦσα τὸ δύσσοργον καὶ τὸ ἀχάλι-
 νον εἰς θυμούς. Ταύτη τοι καὶ ἡ θεία γραφὴ παρεγγυᾷ [B] λέ-

6,3,16–24 Λέγει...πράγματος: Porph. Hist.phil. fr. 211 F Smith = Aristox. fr. 54a Wehrli; cf. Hammerstaedt (1996) 96 adnot. 102; Moerschini (1999a) 136; eund. (1999b) 13 16s Λέγει...αὐτοῦ: cf. Diog.Laert. 2,20,8 = Aristox. fr. 59,1s Wehrli Φησὶ δ' αὐτὸν (sc. Σωκράτην) Ἀριστόξενος ὁ Σπινθάρου καὶ χρηματίσασθαι. 19–24 τοιαύτην...πράγματος: cit. etiam a Thdt. Gr.aff.cur. 12,62s 6,4,2 θυμὸς ἀκρατῆς: verborum iunctura in scriptis Cyrilli saepius inventa; cf. ex.gr. CI 5,16,23; 6,9,19; Hab. 1, II p. 109,3 Pusey | ἀτίθασον κίνημα: verborum iunctura Cyrilliana; cf. Ioh. 5,1, III p. 679,18 Pusey; Hom.pasch. 14,1,49s Burns (PG 77, 712A); De ador. 5, PG 68, 380C 2–6 Οὐ...θυμούς: cf. CI fr. 69,5–7; 69,8s 3 πνεύματος...κατασπιλάζοντος: cf. Cyr. Ies. 2,3, PG 70, 433C ...πνεύματος λάβρου κατασπιλάζοντος; 6–9 Ταύτη...εὐσχήμων: cf. Cyr. Ps. 36,8, PG 69, 928C Χρὴ γάρ, φησί, πράους τε αὐτοὺς ὑπάρχειν καὶ εὖ μάλα καθεστηκότας καὶ ἀταραξίαν ἔχοντας εἰς νοῦν ἀγαπῶντάς τε διαπαντὸς τὴν ἀπὸ γε τῆς μακροθυμίας εὐδίαν καὶ τῶν ἐξ ὀργῆς κυμάτων ἀποφοιτᾶν. Γέγραπται γάρ ὅτι »Οργὴ ἀπόλλυσιν καὶ φρονίμους.« Καὶ πάλιν »Ἀνὴρ δὲ θυμώδης οὐκ εὐσχήμων.«

6,3,14s Σκοπὸς...αὐτῷ] non vertit Oec. 15–18 Ἐφη...λέγειν] "Inquit autem Aristoxenus haec de illo sic enarrans: Erat autem unus ex his qui aderant, quum hoc ille diceret" Oec. 17 Σπινθάρου corr. Holstenius : Πινθάρου F : Πινθάρου ME 20 ἦθος] εἶδος coni. Nauck 21 πᾶσι] ἅπασι Thdt. | πού] om. Thdt. 22 φλεχθεῖν] ληφθεῖν Thdt. 24 ἀποσχέσθαι] ἀπέχεσθαι Thdt. | οὔτε] add. τοῦ Thdt. 6,4,2 ἀτίθασον] ἀτίθασσον edd.vett. 3 πνεύματος...κατασπιλάζοντος] "vento aequor turbante" Oec. 4 ἀφορή-τοις] ἀφορήτοις H : ἀπορήτοις edd.vett. | πέτραις] "mari" Oec.

γουςα· »Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς καὶ ἐγκατάλιπε θυμόν.« »Ὅργη« γὰρ
 »ἀπόλλυσι καὶ φρονίμους.« Καὶ μὴν ὅτι »Ἀνὴρ δὲ θυμώδης οὐκ
 εὐσχήμων.« Ποίων γὰρ ὁ τοιοῦτος ἀφέξεται τολμημάτων; Ἡ
 πῶς οὐ πᾶσαν ἡνίαν ἀνήσει τῇ γλώσσει, μᾶλλον δὲ καὶ ἀβουλή- 10
 τοις κατακερτομήσει λόγοις καὶ αὐτοὺς τάχα που τοὺς ἀδικοῦν-
 τας οὐδέν; Ὅνπερ γὰρ τρόπον εἰ λίθος ἴοι κατὰ πρανοῦς ἀσχέ-
 τοις ὀρμαῖς κατὰ παντός, οἶμαι, τοῦ παρεμπίπτοντος καὶ οἷπερ
 ἂν τύχοι φέρεται, τὸν αὐτόν, οἶμαι, τρόπον καί, εἰ θρασὺς εἴη τις
 καὶ πικρὸς θηριοπρεπεῖ τε θυμῷ τυραννούμενος, φείσεται μὲν 15
 οὐδενὸς λόγου τυχόν οὐδὲ πράγματος, κατεπαφήσει δὲ καὶ θεῷ
 ὥσπερ ἀνθρώπῳ παντὶ τῆς ἑαυτοῦ γλώσσης τὸ ἀκρατὲς καὶ τῶν
 ἐξ ὀργῆς τὴν ἔφοδον. Ποῦ τοιγαροῦν τὸν Σωκράτην θήσομεν
 [C] τὸ πάντων αἵσχιστον ἡρρωσθηκότα τῶν κακῶν;

Ἀλλ' ὁ γε θεσπέσιος 'Μωυσῆς' πρατότατος ἦν 'σφόδρα' σφό- 20
 δρα 'παρὰ πάντας ἀνθρώπους'· γέγραπται γὰρ οὕτω περὶ αὐτοῦ.
 Ἐφη δὲ που καὶ πρὸς ἡμᾶς ὁ τῶν ὅλων σωτὴρ καὶ κύριος· »Μά-
 θετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρή-
 σετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν«· καὶ μὴν ὅτι καὶ »Μακάριοι
 οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν.« Οὐκοῦν εἰ τοῦ 25
 παντός ἄξιον εἶναι φασὶ τὸ καθεστηκέναι τὸ ἥθος καὶ τῇ τῆς

6,4,7 Παῦσαι...θυμόν: Ps. 36(37),8a; cit. etiam a Cyr. Ps. 36,8, PG 69, 928B
7s Ὅργη...φρονίμους: Prov. 15,1a; cit. etiam a Cyr. Ps. 36,8, PG 69, 928C **8s** Ἀνὴρ...
 εὐσχήμων: Prov. 11,25b; cit. etiam a Cyr. Ps. 36,8, PG 69, 928C; eod. Ies. 5,4, PG 70,
 1301C **12s** ἀσχετοῖς ὀρμαῖς: verborum iunctura ex.gr. etiam invenitur in Cyr. Sach. 1,
 II p. 297,7 Pusey; eiusd. Ioh. 2,1, III p. 238,18 Pusey; eiusd. De ador. 15, PG 68, 956C
14s εἰ...τυραννόμενος: cf. CI fr. 69,4s **20s** Ἀλλ'...ἀνθρώπους: cf. Num. 12,3
20–25 Ἀλλ'...γῆν: eadem citationum concatenatio etiam invenitur in Thdt. Hist.rel. 11,2
20s σφόδρα σφόδρα: cf. ex.gr. Gen. 17,6; 30,43; Ex. 1,7. 12; **22–24** Μάθετε...ὕμῶν:
 Mt. 11,29; cit. saepius in opp. Cyrilli **24s** Μακάριοι...γῆν: Mt. 5,5; cit. saepius in opp.
 Cyrilli **26s** τῇ...εὐδίᾳ: cf. Cyr. Hom.pasch. 11,3,42–44 Burns (PG 77, 644C)
 Ἀτυράννευτος μὲν γὰρ εἰς ὀργὴν τὴν ἐκ τῆς πραότητος εὐδίαν ἐπασκήσας ὁ νοῦς·

6,4,11 κατακερτομήσει] κατακερτομήσειε edd.vett. : "illudet" Oec. **16** οὐδὲ edd.vett. :
 οὐ βBHQ : "vel verbo, vel opere abstinebit" Oec. **18** θήσομεν Fk("ponemus" Oec.) mg.
 Q^{inc.} : θύσομεν ME **20** γε] τε BHQ edd.vett. | Μωυσῆς] Μωσῆς edd.vett. | πρατότατος]
 πραῦς LXX **20s** σφόδρα σφόδρα] σφόδρα CDHQ edd.vett. LXX **21** πάντας Cyr.
 LXX(417 n⁵⁴ 84 126) : seq. τοὺς LXX(cett.) **23** πρᾶός] πραῦς NT **24** καί² ME : om.
 Fk?("Et iterum: Beati..." Oec.) **25** τὴν FE : om. M **26** φασὶ] φησι edd.vett. | τὸ¹] add.
 (ἀπαθῆ) Klimek coll. Oec.("esse...moribus placidum")

πραότητος εὐδία κατακαλλύνεσθαι καὶ μὴν τὸ ἐπεικὲς εἰς λό-
 γους οὐκ ἀνεπιτήδευτον ἔχειν, γραφώμεθα τὸν Σωκράτην, καὶ
 μάλα ἐν δίκῃ· διημάρτηκε γὰρ ἀμφοῖν. Εἰ δέ τις τὸ δύσοργον
 30 ἐπαινεῖ καὶ τῆς γλώττης τὸ ἀσελγές, διαβέβληται παρ’ αὐτῷ τὸ
 τῆς πραότητος χρῆμα, καὶ [D] καταψέγει μὲν τὸ ἐπαίνου με-
 στόν, τοῖς γε μὴν αἰσχίوسي τὴν ἀμείνω νενέμηκε ψῆφον· γελῶτο
 δ’ ἂν ὁ τοιοῦτος, καὶ μάλα εἰκότως.

5. Ἄρ’ οὖν ἡρρώστησε μὲν ὁ Σωκράτης τὸ δριμύ πρὸς ὀργάς, 6,5
 ἡμοιρηκότα δὲ τῶν ἐτέρων εὐρήσομεν, ἃ ταῖς ἐσχάταις αὐτὸν
 ἐνήσει διαβολαῖς; Οὐ μὲν οὖν. Γέγονε γὰρ οὕτω γυναιμανῆς καὶ
 ταῖς εἰς τοῦτο ῥοπαῖς ὀλοψύχως συνηρπασμένος, ὥς οὐδὲν ἡγεῖ-
 5 σθαι τὸ ἄμεινον αὐτοῦ. Γέγραφε γὰρ ὡδὶ ἄλλιν περὶ αὐτοῦ Πορ-
 φύριος· »Ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν βίον τὰ μὲν ἄλλα εὐκόλον καὶ μι-
 κρᾶς δεόμενον παρασκευῆς εἰς τὰ καθ’ ἡμέραν γεγενῆσθαι·
 πρὸς δὲ τὴν τῶν ἀφροδισίων χρῆσιν [785A] σφοδρότερον μὲν
 εἶναι, ἀδικίαν δὲ μὴ προσεῖναι· ἢ γὰρ ταῖς γαμεταῖς ἢ ταῖς κοι-
 10 ναῖς χρῆσθαι μόναις. Δύο δὲ σχεῖν γυναῖκας ἅμα, Ξανθίππην μὲν
 πολίτιν καὶ κοινοτέραν πως, Μυρτῶ δὲ Ἀριστείδου θυγατρίδην
 τοῦ Λυσιμάχου. Καὶ τὴν μὲν Ξανθίππην περιπλακεῖσαν λαθεῖν,
 ἐξ ἧς ἑαυτῷ Λαμπροκλῆς ἐγένετο, τὴν δὲ Μυρτῶ γάμῳ, ἐξ ἧς
 Σωφρονίσκος καὶ Μενέξενος.« Εἶτα τί πρὸς τοῦτο φαίη ἂν ὁ τὸν
 15 Σωκράτην τεθουμακῶς; Καθὰ μὲν γὰρ αὐτοὶ φασιν, ‘σφοδρότε-

6,4,27 κατακαλλύνω: vox Cyrilliana; cf. CI 2,34,7 (cum adnot.) 31 καταψέγω: vox
 Cyrilliana; cf. CI 3,30,15s (cum adnot.) 6,5,3–30 Γέγονε... ὄρας: de Socratis libidine
 cf. Riedweg (2001) 6–14 Ἐν... Μενέξενος: Porph. Hist.phil. fr. 215 F Smith = Aristox.
 fr. 54a Wehrli; cf. Hammerstaedt (1996) 96 adnot. 102; Moreschini (1999a) 136; eund.
 (1999b) 13; cf. CI etiam 7,11,24–27 8–14 πρὸς... Μενέξενος: cit. etiam a Thdt.
 Gr.aff.cur. 12,64 10–14 Δύο... Μενέξενος: cf. Plut. Aristid. 27,3 = Arist. fr. 93b Rose
 = Aristox. fr. 58 Wehrli = Dem.Phil. fr. 96 Wehrli = Hieron. fr. 43 Wehrli; Diog.Laert.
 2,26 = Arist. fr. 93a Rose = Hieron. fr. 45 Wehrli; Athen. 13,2,17–21 Kaibel = Arist. fr.
 93c Rose = Aristox. fr. 57 Wehrli = Hieron. fr. 44 Wehrli = Callisth. FGrHist 124 F 43;
 15s σφοδρότερος... ἀφροδίσια: cf. CI 6,5,8

6,4,27 μὴν] add. <καὶ> Klimek coll. Oec. (“et in lingua quoque”) 31 καὶ] om. edd.vett.
 6,5,2 ἃ] αἱ CDH edd.vett. 2s ἃ... διαβολαῖς] “unde gravissimis criminibus obnoxius
 est” Oec. 3 γυναιμανῆς] γυναικομανῆς Span. Migne 12 περιπλακεῖσαν λαθεῖν] προσ-
 πλακεῖσαν λαβεῖν Thdt. Smith | λαθεῖν] λαβεῖν conl. Wehrli coll. Thdt. 13 ἑαυτῷ] ὁ
 Thdt. : om. Smith : αὐτῷ Nauck | γάμῳ] γαμηθεῖσαν Thdt. Smith 14 Μενέξενος F mg.
 B^{inc}. Q^{inc}. : Μενέξυνος ME

ρος' ἦν περὶ 'τὰ ἀφροδίσια', καταφωρᾶται δὲ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ὡς εἶη τις ἄγαν λάγνος τε καὶ ἀκρατὴς καὶ κόρον εἰδὼς οὐδένα τὸν ἐπὶ γε ταῖς οὕτω βδελυρωτάταις ἡδοναῖς· ὅς γε, δυοῖν αὐτῷ γαμεταῖν οὐδὲ ἐν κόσμῳ τάχα που συνηρμοσμέναι, συνεπλέκετο καὶ ἄλλαις, αἰσχροῖς δηλονότι [B] καὶ μισθαρνοῦσι 20 γυναικοῖς καὶ τὴν τοῦ σώματος ὥραν ὥνιον προθεῖσι τοῖς ἐρασταῖς. Καίτοι πῶς οὐκ ἀλλότρια ταυτὶ πολιτείας τῆς ἐμφιλοσόφου καὶ πρακτικῆς ἀρετῆς; Ἄρ' οὖν ἐπετίμα τοῖς νέοις, εἰ ζῆν ἔλαιντο παρὰ τὸ εἰκός; Εἴτα ποῖος ἂν αὐτῷ πρὸς ἐκείνους εὖ ἐπεποιήτο λόγος, ὅτε λευκῇ πολιᾷ κατηνθισμένος τοῖς οὕτω μυ- 25 σαρωτάτοις ἐγχειρήμασιν οὐχ ἁλόντα μόνον, ἀλλὰ γὰρ ἤδη καὶ τυραννούμενον τὸν νοῦν ἔχων ἀκονιτὶ διεφαίνεται; Ἐπυθόμην δέ που καὶ διὰ τῆς τοῦ Πλάτωνος συγγραφῆς τῶν ἐπιτηδείων τινὰ πρὸς αὐτὸν εἰπεῖν· »Πόθεν, ὦ Σώκρατες; Μὴν ἀπὸ κυνηγεσίου τῆς Ἀλκιβιάδου ὥρας;« Εἶεν· τὰ μὲν δὴ Σωκράτους ἐν τούτοις. 30

6,6 6. Πολυπραγμονῶμεν δὲ τὰ αὐτοῦ τοῦ Πλάτωνος, εἰ μὴ τεθαύμακε καὶ αὐτὸς τὰ Σωκράτους καὶ τὸ ἀκρατὲς εἰς ὀρέξεις [C] συμπεπονθὼς αὐτῷ διὰ τῶν ἰδίων ἀλίσκεται λόγων. Ἐν μὲν γὰρ τῷ Φιλήβῳ φησὶν· »Ἡδονὴ μὲν γὰρ τὸ πάντων ἀλαζονίστατον ὡς δὲ λόγος, καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς ταῖς περὶ τὰ ἀφροδίσια, αἱ 5 δὴ μέγιστα δοκοῦσιν εἶναι, καὶ τὸ ἐπιорκεῖν συγγνώμην εἵληφε παρὰ θεῶν, ὡς καθάπερ παίδων τῶν ἡδονῶν νοῦν οὐδὲ τὸν ὀλί-

6,5,29s Πόθεν... ὥρας: cf. Plat. Protag. 309a Πόθεν, ὦ Σώκρατες, φαίνει; Ἡ δὴλα δὴ ὅτι ἀπὸ κυνηγεσίου τοῦ περὶ τὴν Ἀλκιβιάδου ὥραν, cf. Athen. 5,61,37–39 Kaibel **6,6,4–8** Ἡδονή... κεκτημένων: Plat. Phlb. 65c–d; cit. etiam a Athen. 12,4,1–6 Kaibel; eod. Epit. II/2, p. 73,28–31 Peppink; Eus. Praep.ev. 14,22,2; Stob. 3,6,68; cf. Moreschini (1999a) 136; eund. (1999b) 13

6,5,17 τις ME : τίς F | κόρον] κρόνον CDH(corr. mg. H³) : “κόρον emend. cum in exempl. nostro legeretur κρόνον Oecol. satietatem vertit” Aub.^{app.} **19** δυοῖν M : δυεῖν FE **25** ἐπεποιήτο ME : πεποιήτο F **27** τὸν] om. edd.vett. | ἀκονιτὶ edd.vett. : ἀκονητὶ βBHQ, ut persaepe in codd. **30** Ἀλκιβιάδου] Ἀλκιβιάδος CDH(corr. mg. H³) mg. Q^{inc}(e “P.”) : Ἀλκιβιάδους edd.vett. **6,6,1** τοῦ ME : om. F **4** ἡδονὴ μὲν] ἡδονὴν Athen.(Epit.) | τὸ] om. Span. Migne Plat. Athen. | πάντων] ἀπάντων Plat. Athen. Eus. Stob. : add. τὸ Eus. **4s** ἀλαζονίστατον] ἀλαζονέστατον edd.vett. Eus. Stob. : ἀλαζονέστατον DHQ(add. mg.: “ita P. sed in nostro cod. jota inferius notatur lineola et e superne.” Q^{inc}.) **5s** αἱ... μέγιστα] ἃ δὴ μέγιστα Athen.(Epit.) **7** ὡς] ὥσπερ Athen. | τῶν] om. Stobaei codd. | ἡδονῶν] ἡδομένων Eus. **7s** ἡδονῶν... ὀλίγιστον] ἡδομένων οὐδὲ τὸν λογισμὸν Athen.(Epit.) **7** νοῦν] om. Athenaei codd.

γιστον κεκτημένων. « Ἐν δέ γε τῷ Συμποσίῳ » Ὁ δὲ δεινότατον,
 ὡς λέγουσιν οἱ πολλοί, ὅτι καὶ ὁμνύντι μόνῳ συγγνώμη παρὰ
 10 θεῶν ἐκβάντι τὸν ὄρκον. Ἀφροδίσιον γὰρ ὄρκον οὐ φασιν εἶναι.
 Οὕτω καὶ θεοὶ καὶ ἄνθρωποι πεποιήκασιν πᾶσαν ἐξουσίαν τῷ
 ἑρῶντι. « Αἰσχύνεται μὲν οὖν κατὰ τὸ εἰκὸς καὶ τοῖς ἑαυτοῦ λό-
 γοις ἐπερυθριᾷ καὶ ἐτέρων εἶναί φησιν αὐτοῦς· ἐπαινεῖ δὲ ὅτι
 [D] τὸ χρῆμα πῶς ἔστιν ἀμφιβαλεῖν; Ἐπιτετίμηκε γὰρ τοῖς ὧδε
 15 φρονεῖν ἐλομένοις οὐδαμῶς. Ὡ φιλοσόφων μαθημάτων· ὡς
 πολὺ λίαν ἔνεστιν αὐτοῖς τὸ ὀνησιφόρον ἀνακόπτουσι τῶν νέων
 τὰς εἰς ἀσέλγειαν ἡδονάς, τὸν σώφρονα καὶ ἐπεικῆ διαζῆν ἀνα-
 πείθουσι βίον. Εἰ δὴ συνεῖεν, ὅτι καὶ θεοὶ συγγνώμονες τοῖς
 ἑρῶσιν εἰσι, κἂν εἰ γένοιτό πως ἢ γυναιῶν ἢ παιδῶν ἄδικοί τε
 20 καὶ ἀκρατεῖς ἔρασταί, πάντη τε καὶ πάντως ἀνεῖται σφισι τὸ ἐξ-
 εἶναι μετ' ἐξουσίας, εἴπερ ἔλαιντο, καὶ ψευδωμοτεῖν. Καίτοι τῆς
 εἰς θεὸν εὐσεβείας οὐδεὶς ἂν γένοιτο καιρὸς, καθ' ὃν ἂν εἴη τὸ
 ῥαθυμεῖν ἀζήμιον. Εἴτα πῶς ἔδει τὸν οὕτω λαμπρὰν καὶ διαβόη-
 τον λαχόντα τὴν δόξαν ἐπὶ γε τῷ δύνασθαι καὶ μὴν καὶ εἰδέναι
 25 φιλοσοφεῖν παραρρῖναι κατόπιν αἰσχυρᾶς καὶ μεμωμημένης ἡδο-
 νῆς τὴν εἰς τὸ θεῖον αἰδῶ;

7. Κίμωνα [788A] δὲ τὸν πανάριστον, ὁποῖος ἦν τοὺς τρό- 6,7
 πους, ὁράτω δὴ πάλιν ὁ ἐπ' αὐτῷ μεγάλην ἀνασπάσας ὀφρύν.
 Ἑλπινίκη μὲν γὰρ ὁμαίμῳ τε οὔσῃ καὶ ὁμοσπόρῳ συνεπλέκετο

6,6,8–12 Ὁ...ἑρῶντι: Plat. Smp. 183b–c; cit. etiam Stob. 4,20a,30; cf. Moerschini (1999a) 136; eund. (1999b) 13 13 ἐπερυθριᾷ: cf. CI 2,25,23 (cum adnot.) 16 πολὺ λίαν: verborum iunctura a Cyr. adamata; cf. ex.gr. CI 1,37,1; 9,25,29s; fr. 7,4 21 ψευδωμοτεῶ: hapax legomenon 6,7,1 Κίμωνα: cf. Iul. CG 1, fr. 39,3 (CI 6,1,25) 2 ἀνασπᾶν ὀφρύν: ad verborum iuncturam cf. ex.gr. Cyr. CI 2,14,3; 6,25,2; eund. Ies. 1,6, PG 70, 289A 3–5 Ἑλπινίκη...Δία: cf. Diod.Sic. 10,31 ὁ Κίμων οὗτος ἀδελφὴν ἰδίαν Ἑλπινίκην εἶχεν ὡς Πτολεμαῖος μὲν ὕστερον Βερενίκην καὶ Ζεὺς τὴν Ἥραν πρὸ αὐτῶν καὶ νῦν Περσῶν τὸ γένος. Cf. ex.gr. etiam Plut. Cim. 4,6; 15,4 (= Eupol. fr. 208 Kock); Athen. 13,56 (= Antisth. fr. 35 Caizzi); eund. Epit. II/2, p. 117,12 Peppink

6,6,9 ὡς] seq. γε Plat. Stob. | συγγνώμη] συγγνώμη Stob. 10 θεῶν Aub.^{app.} (coll. Plat.) Span. Migne Plat. : πολλῶν codd.cett. Aub. : “a diis” Oec. (θεῶν κ?) | τὸν ὄρκον] τῶν ὄρκων Plat., sed cf. ed. app. 11 καί¹] seq. οἱ Plat., sed cf. ed. app., Stob. | καί²] seq. οἱ Plat., sed cf. ed. app., Stob. | πεποιήκασιν...ἐξουσίαν transp. Cyr. : πᾶσαν ἐξουσίαν πεποιήκασιν Plat., sed cf. ed. app., Stob. 14s τοῖς...ἐλομένοις] τοῖς...ἐλομένους edd.vett. 17 εἰς ἀσέλγειαν] om. CDH edd.vett. 23 λαμπρὰν] λαμπρὰ Aub. Span. : λαμπρὰ[v] Migne 23s διαβόητον] ἀδιαβόητον CDBHQ Aub.^{app.} (ex “exempl. nostro”)

γαμικῶς καὶ σύνευνος ἦν ἀδελφῇ, τὰ Περσῶν μιμούμενος, μᾶλ-
 λον δὲ καὶ αὐτὸν τὸν ὑπατον Δία· Κλέωνος δὲ γραφὴν αὐτῷ τυ- 5
 ραννίδος ἐνστησαμένου, ἦλω τε Ἀθήνησιν ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ
 κρινόμενος, καὶ δίκας ἐκτέτικε τὰς ἀπὸ τῶν νόμων. Γράφει δὲ
 περὶ αὐτοῦ Θεόπομπος, ὥς καὶ κλεπτίστατος γένοιτό τις καὶ
 λημμάτων αἰσχυρῶν ἡττώμενος οὐχ ἅπαξ ἐλήλεγκεται· καὶ τὸ τῆς
 δωροδοκίας μάθημα παρ' αὐτοῦ καὶ πρώτου τοῖς Ἀθήνησι στρα- 10
 τηγοῖς ὁρᾶται ἐνσκήψαν. Καίτοι πῶς οὐ πάναισχυρον ἂν εἶη καὶ
 ἄρρωστημάτων τάχα που τὸ λοῖσθον ἐν κακοῖς τὸ ἀδίκων ἡττᾶ-
 σθαι κερδῶν εἶναι τε οὕτως ἐρασιχρήματον καὶ ἀδελφῆς ἐπιθή-
 γεσθαι γάμοις καὶ βαρβαρικαῖς ἀπονοίαις ὀλίγα παραχωρεῖν, ὥς
 καὶ αὐτοὺς τοὺς τῆς φύσεως ἀδικῆσαι νόμους; 15

Ὁ γε μὴν Ἀριστείδης ἐπὶ νοσησμοῦ μὲν χρημάτων διαρρήδην
 ἐληλεγμένος εἰσεπράχθη δίκας. Πικρὸς δὲ ἦν οὕτω καὶ βάσκα-
 νος καὶ ταῖς ἐτέρων εὐκλείαις ἐπιμεμηνῶς, ὥστε ἐρομένων αὐ-
 τὸν Ἀθηναίων ποτέ, πῶς ἂν ἄριστα πολιτεύοιντο καὶ ἐξ οὐρίας
 ἱοὶ τῇ πόλει τὰ πράγματα, μὴ ἂν ἐτέρως ὑπάρξαι τοῦτο εἰπεῖν, εἰ 20
 μὴ βαρathρώσειαν αὐτόν τε ὁμοῦ καὶ Θεμιστοκλέα. Ἐλύπει δὲ
 ἴσως αὐτὸν ὁ Θεμιστοκλῆς ἄριστα νευαυμαχηκῶς καὶ τὴν
 ἀμείνω δόξαν ἐν στρατηγίαις ἀποφερόμενος.

6,8 8. [B] Πλεῖστα δὲ ὅσα καὶ ἀληθῆ καὶ περὶ τῶν ἐτέρων οἶός τε
 ὦν εἰπεῖν, παρήμι μὲν τοῦτο τέως. Τετράψομαι δὲ πρὸς γε τὸ
 χρῆναι λέγειν τὰ τῶν ἁγίων ἀνδραγαθήματα. Τίνα τῶν σφετέ-

6,7,5–7 Κλέωνος...νόμων: Cyrilli fontem non invenimus 7–11 Γράφει...ἐνσκήψαν =
 Theopomp. Hist. FGGrHist 115 F 90 9 λημμάτων ἡττᾶσθαι: verborum iunctura
 Cyrilliana; cf. ex.gr. CI 6,23,14s; 6,40,6; Mi. 3, I p. 704,18 Pusey; sed cf. iam Lib. Or.
 25,53,2 οὐ γὰρ δὴ ἅπαντές γε κρείττονες οὐδὲ ἥττονες λημμάτων, ἀλλ' οἱ μὲν, οἱ δὲ οὐ.
 16–23 Ὁ...ἀποφερόμενος: cit. a Ps.-Max.Conf. Loc.comm. 53.-/60.15a. Ihm
 16s Ὁ...δίκας: cf. Lib. Decl. 15,1,6 16 Ἀριστείδης: cf. Iul. CG 1, fr. 39,3 (CI 6,1,25)
 17–23 Πικρὸς...ἀποφερόμενος: cf. Plut. Aristid. 3,2 Τέλος δὲ ποτε τοῦ Θεμιστοκλέους
 πρᾶττοντός τι τῶν δεόντων, ἀντικρούσας καὶ περιγεγόμενος, οὐ κατέσχευ, ἀλλ' εἶπεν
 ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀπιών, ὥς οὐκ ἔστι σωτηρία τοῖς Ἀθηναίων πράγματι, εἰ μὴ καὶ Θεμι-
 στοκλέα καὶ αὐτὸν εἰς τὸ βάραθρον ἐμβάλοιν.

6,7,8 Θεόπομπος CDH mg. B⁴Q^{inc} edd.vett. : Θεοπέμπος βBQ 9 λημμάτων M :
 λημματίων FE : “consiliis” Oec., qui equidem verba λήμματα vel λημμάτια semper hoc
 modo vertere videtur (cf. ex.gr. CI 6,23,14) 11 ἐνσκήψαν] ἐνσκήψαι edd.vett. Jacoby
 16 γε μὴν] om. Ps.-Max.Conf. 19 πῶς M Aub. Span. : πως FE Migne 23 ἐν] om.
 edd.vett. | στρατηγίαις] στρατηγία[ις] Migne

ρων παρισσοῦν ἀξιοῖ τῷ παναρίστῳ Μωυσῆ; Ὅς δὴ καὶ πρῶτος
 5 γενέσθαι νομοθετῶν, καὶ μὴν καὶ ἐν πλείστῳ θαύματι, καὶ δι'
 αὐτῶν μεμαρτύρηται τῶν παρ' Ἑλλήσιν ἱστοριογράφων. Τὴν γε
 μὴν ἐτέραν τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴν ἐκ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς εἰ-
 δεῖν τις ἂν· θεοῦ μὲν γὰρ νέμοντος ἐξουσίαν αὐτῷ μετετιθεὶ μὲν
 10 εἰς αἶμα τοὺς τῶν Αἰγυπτίων ποταμούς, ἀφορήτοις δὲ χαλάζαις
 καὶ σκότῳ βαθεῖ καὶ μακρῷ τοὺς ἐνοικοῦντας ἠκίζετο καὶ διὰ
 μέσης θαλάσσης ἰόντας τοὺς ὁμοφύλους τῆς τοῦ Φαραῶ πλεον-
 εξίας ἀπήλκλαττεν. Ὁ δὲ μετ' αὐτὸν Ἰησοῦς ταξίαρχος ἀναδε-
 δειγμένος καὶ καθηγεῖσθαι [C] λαχὼν διὰ τῶν ἴσων ἐξέλαμψεν
 ἀνδραγαθημάτων. Ἀσχέτοις μὲν γὰρ ναμάτων φοραῖς ἄττοντα
 15 τὸν Ἰορδάνην ἀνέκοψε τῆς ὁρμῆς, διεβίβασε δὲ τοὺς υἱοὺς Ἰσ-
 ραὴλ τάχα που καὶ ἀβρόχῳ ποδὶ. Λιτὴν ἀνατείνας πρὸς τὸν τῶν
 ὄλων κατεξουσιάζοντα θεὸν τὸν ἡλίου καὶ σελήνης ἔστησε δρό-

6,8,4–6 Ὅς...ἱστοριογράφων: cf. Ps.-Iust.(Marcell.) Ad Graec. de ver.rel. 9,1, p. 542 Riedweg Ἀρξομαι τοίνυν ἀπὸ τοῦ πρώτου παρ' ἡμῖν προφήτου τε καὶ νομοθέτου Μωυ-
 σέως, πρότερον τοὺς χρόνους, καθ' οὓς γέγονεν, μετὰ πάσης ἀξιοπίστου παρ' ὑμῖν μαρ-
 τυρίας ἐκθέμενος. Οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν θείων καὶ παρ' ἡμῖν ἱστοριῶν μόνων ταῦτα ἀποδείξει
 πειρῶμαι, αἷς ὑμεῖς οὐδέπω διὰ τὴν παλαιὰν τῶν προγόνων ὑμῶν πλάνην πιστεύειν βού-
 λεσθε, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ὑμετέρων καὶ μηδὲν τῇ ἡμετέρᾳ θρησκείᾳ διαφερουσῶν ἱστοριῶν,
 ἵνα γνῶτε ὅτι πάντων τῶν παρ' ὑμῖν εἴτε σοφῶν εἴτε ποιητῶν εἴτε ἱστοριογράφων ἢ φιλο-
 σόφων ἢ νομοθετῶν πολλῷ πρεσβύτατος γέγονεν ὁ πρῶτος τῆς θεοσεβείας διδάσκαλος
 ἡμῖν Μωυσῆς γεγωνός, ὡς δηλοῦσιν ἡμῖν αἱ τῶν Ἑλλήνων ἱστορίαι. Ibid. 9,3, p. 543 Ὅς
 ἐν τῇ πρώτῃ βίβλῳ, φήσας παρὰ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερέων μεμαθηκέναι ὅτι τε ἀρχαῖος καὶ
 πρῶτος νομοθέτης Μωυσῆς γέγονεν, αὐταῖς λέξεσιν οὕτω περὶ αὐτοῦ γέγραφε (sc.
 Διόδωρος)· »Μετὰ γὰρ τὴν παλαιὰν τοῦ κατ' Αἴγυπτον βίου κατάστασιν, τὴν μυθολο-
 γουμένην γενέσθαι ἐπὶ θεῶν καὶ ἡρώων, πεῖσαι φασιν ἐγγράφοις νόμοις πρῶτον χρῆ-
 σ(α)σθαι τὰ πλήθη ἴβιον ἄνδρα καὶ τῇ ψυχῇ μέγαν καὶ τῷ βίῳ καινότερον (τῶν) μνη-
 μονευόμενων.« Diodorus equidem citato loco (1,94,1) non de Moyse, sed de Mene, qui
 primus rex Aegyptiorum fuisse legitur (cf. ibid. 1,45,1), scripsit et Moysem paulo post
 (1,94,2) virum a Mene distinguendum commemoravit. Cf. etiam Riedweg (1994) 281ss
8s μετετιθεῖ...ποταμούς: cf. Ex. 7,20 **9** ἀφορήτοις...χαλάζαις: cf. Ex. 9,23 **10** καὶ!...
 ἠκίζετο: cf. Ex. 10,22 **10–12** καὶ!...ἀπήλκλαττεν: cf. Ex. 14,27s; cf. ex.gr. etiam Cyr.
 Ioh. 3,6, III p. 459,19–21 Pusey ... (sc. οἱ ἐξ Ἰσραὴλ) μόλις οὕτω τῆς τοῦ Φαραῶ
 τυραννίδος τὴν πλεονεξίαν ἐξέβησαν καὶ τὸν τῆς δουλείας ἀφόρητον ἀπεσεῖοντο ζυγόν·
 Eund. I.Cor. 4,3 fr., V p. 279,10–12 Pusey = p. 152(A) 10–15 Zawadzki; eund. De ador.
 1, PG 68, 184C **14–16** Ἀσχέτοις...ποδὶ: cf. Ios. 3,15–17 **16–18** Λιτὴν...δρόμον: cf.
 Ios. 10,12s **17** κατεξουσιάζω: vox a Cyr. adamata; cf. CI 2,35,9 (cum adnot.)

6,8,4 Μωυσῆ ME : Μωσεῖ F : Μωσῆ edd.vett. **7** ἀρετὴν] add. καὶ CDBHQ edd.vett. |
 ἐκ] om. CDBHQ Aub. Span. : uncis incl. Migne **12** ἀπήλκλαττεν emendavimus sec.
 edd.vett. : ἀπήλκαττεν βBHQ **13** καὶ] om. edd.vett. | καὶ...λαχὼν] non vertit Oec.

μον. Πλεῖστα δὲ ὅσα καὶ ἀξιάκουστα προσεπενεγκεῖν οἷς ἔφην
δυνάμενος παρήμι τέως.

Κεχρήσομαι δὲ ταῖς τοῦ μακαρίου Παύλου φωναῖς. Ἐπιστέλ- 20
λων γὰρ Ἑβραίοις ὧδέ πη φησι· »περὶ Γεδεών, Σαμψών, Βαράχ,
Ἰεφθάε, Δαβίδ τε καὶ Σαμουήλ καὶ τῶν προφητῶν, οἱ διὰ πί-
στεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέ-
τυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύναμιν
πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἐξ ἀσθε- 25
νείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ [D] ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἐκλιναν
ἄλλοτρίων. Ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐ-
τῶν.« Καὶ πρὸς ἐπὶ τούτοις· »Περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγεί-
οις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ὧν
οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἔρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ 30
σπηλαίοις καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς.« Εἶτα τί τούτων, εἰπέ μοι, τὸ
εὐκλεέστερον, τί τὸ ἰσάμιλλον εἰς φαιδρότητα τὴν ἐξ ἀρετῶν;
‘Οὐκ ἄξιος ἦν ὁ κόσμος’ αὐτῶν’ παραχωρεῖ [789A] τὸ προὔχειν
τῇ τῶν ἀνδραγαθημάτων ὑπερβολῇ νικώμενος. ‘Κόσμον’ γε μὴν
ἐν τούτοις τοὺς ἐν γε τῷ κόσμῳ νοεῖσθαι πρέπει. 35

Ἐπειδὴ δὲ φησι τοὺς ‘βδελυρωτάτους τῶν’ παρ’ Ἑλλήσι
‘στρατηγῶν’ ἐπιεικέστερον χρήσασθαι τοῖς τὰ μέγιστα ἀδικήσα-
σιν ἢ Μωσέα τοῖς οὐδὲν ἡμαρτηκόσιν, ἀκουέτω καὶ πρὸς ἡμῶν·
„Δι’ οὐδενός, ὃ κράτιστε, πεποίησαι λόγου τῆς εἰς θεὸν δυσσε-
βείας τὸ ἔγκλημα. Σμικρόν, ὡς ἔφην, εἶναί σοι δοκεῖ τὸ ἀποφοι- 40

6,8,21–28 περι...αὐτῶν: Hebr. 11,32–35, ubi verba ἐπιλείπει με γὰρ διηγούμενον ὁ
χρόνος antegrediuntur **28–31** Περιῆλθον...γῆς: Hebr. 11,37s **33** Οὐκ...κόσμος: cf.
CI 6,8,30 **36–38** Ἐπειδὴ...ἡμαρτηκόσιν: cf. Iul. CG 1, fr. 39,6–8 Mas. (CI 6,1,28–30)

6,8,18 προσεπενεγκεῖν] προσενεγκεῖν edd.vett. **19** τέως] τέλος CDH mg. Q^{inc} (e “P.”)
edd.vett. **21** πη] om. Q(a.corr.) edd.vett. | Σαμψών Βαράχ] Βαράκ Σαμψών NT
22 Ἰεφθάε] Ἰεφθαῖ edd.vett. **24** δύναμιν FEκ? (“impetum” Oec.) NT : δύναμις
MB(a.corr.) : δυνάμεις CB(p.corr.)HQ edd.vett. **25** μαχαίρας] μαχαίρης NT |
ἐνεδυναμώθησαν Cyr. NT(8² D¹ Ψ 33. 1739. 1881 33) : ἐδυναμώθησαν NT(3^{13.46} 8* A
D* pauci) | ἐξ] ἀπὸ NT **29** κακουχούμενοι F NT : κακοχούμενοι ME **30** ἐν β NT(D
Ψ 33) : ἐπὶ B⁴(mg: ἐπ’)Q^{inc}(mg: ἐπ’) NT(ex.gr. 3^{13.46} 8 A P 33. 1739. 1881) **31** τούτων
FEκ(“quid his...clarius” Oec.) : τοῦτον M **33** ἄξιος FEκ(“Non erat illis mundus
dignus” Oec.) mg. Q^{inc} : ἄξιον M **39–42** Δι’...ζυγόν] “Nullius tibi pensi videtur esse
crimen, vir strenue, et parvum quid impietas erga deum, et deserto eius cultu, sceptrisque
et iugo contemptis” Oec.

τῆσαι μὲν τῆς ὑπ' αὐτῷ λατρείας καὶ τῶν μὲν αὐτοῦ σκῆπτρων
 ἀτιμάσαι τὸν ζυγόν, ἀνθελέσθαι δὲ μᾶλλον οἷά τι τῶν ἀμεινόνων
 τὸ ὑπεξεῦχθαι θέλγει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν.“ Ἄλλ' εἰ μὴ
 ταῖς τοιαύταις αἰτίαις ἐνεύληπτο καὶ αὐτὸς τοῖς ἀποστάταις
 45 ὁμοῦ, ἔδοξεν ἂν τὸ χρῆμα αὐτῷ παγγάλεπον ἀληθῶς εἶναί τι καὶ
 τῆς ἀпасῶν ἐσχάτης ἄξιον δίκης. Ἐπειδὴ δὲ πάγης εἴσω γέγονε
 διαβολικῆς καὶ τὴν ἀπόρρητον τοῦ θεοῦ δόξαν ἀτιμάσας ἔχει,
 ὥθη τάχα [B] που συναπαλλάττειν δύνασθαι τὰ καθ' ἑαυτὸν
 ἑτέροις, οὐδὲν ἀδικῆσαι λέγων τοὺς εἰς τὴν θείαν αὐτοῦ δόξαν
 50 ἀνοσίως πεπαρῶνηκότας.

9. Καίτοι τοῖς Ἑλλήνων ἐδόκει νόμοις μὴδὲ χρῆναι θεοὺς 6,9
 τοῖς οὗσι καὶ ἐγνωσμένοις ἐπεισκρίνειν ἑτέρους μῆτε μὴν αἰ-
 σχρόν τι καὶ ἀπηχὲς φάναι περὶ αὐτῶν· καὶ τῶν τοῦτο δρᾶν εἰω-
 θότων οὐ χρημάτων ἔκτισιν, ἀλλ' αὐτὴν τὴν εἰς αἷμα καταρτή-
 5 σαντες δίκην ἐνόμιζον εὐσεβεῖν. Καὶ γοῦν λίθον εἶναι διάπυρον
 τὸν ἡλίου κύκλον Ἀναξαγόρου λέγοντος κατεψηφηφόρουν αὐ-
 τοῦ τὸν θάνατον Ἀθήνησιν οἱ δικάζοντες. Διαγόρα δὲ γεγραφοῖτι
 περὶ θεῶν, ἃ μὴ τοῖς ἀκροωμένοις εὖ ἔχειν ἐδόκει, δυσσεβείας
 ἐπῆγον γραφήν. Μικροῦ καὶ διόλωλεν, εἰ μὴ φθάσας ὄχετο πρὸς
 10 ἑτέρους τὴν Ἑλλήνων ἀφείς. Καὶ μὴν καὶ αὐτῷ φασι Διαγόρα
 [C] ποτὲ τῷ Μηλίῳ κατασκώψαντι τελετὰς πανηγύρεις τε τὰς
 παρ' αὐτοῖς καὶ μυστήρια τοσοῦτον ἐπιμηνίσαι τοὺς τῶν ἱερῶν
 νόμων προεστηκότας, ὥστε τοῖς ἀποσφάττουσιν αὐτὸν καὶ ἀρ-
 γυρίου τάλαντον ἐπεκύρωσαν ἐν τάξει γέρωσ. Καὶ παρήμι τὸν
 15 Σωκράτη χρᾶν αὐτῷ τινα τὸ δαιμόνιον λέγοντα καὶ νῆ δρῶν
 ὁμῦναι καὶ κύνα ταύτης τε ἔνεκα τῆς αἰτίας, καθὰ καὶ φθάσας

6,8,48 συναπαλλάττω: vox rara 49s τοὺς...πεπαρῶνηκότας: ad verborum iuncturam
 cf. Cyr. Ies. 4,2, PG 70, 941C; cf. etiam eund. Soph. 1, II p. 201,25s Pusey
 6,9,1s Καίτοι...ἐτέρους: cf. ex.gr. Plat. Apol. 26b 5–7 Καὶ...δικάζοντες: cf. Xen.
 Mem. 4,7,6–10 = Anaxag. fr. 73 Diels/Kranz; Hipp. Haer. 1,8,6 5–14 Καὶ...γέρωσ: cf.
 Ios. Ap. 2,265s 6 καταψηφηφόρῳ: vox Cyrilliana rara, cf. Hom.pasch. 24,3, PG 77,
 896A 15 χρᾶν...λέγοντα: cf. ex.gr. Plat. Apol. 31c7–d4 16 ὁμῦναι...κύνα: cf. ex.gr.
 Plat. Apol. 22a1; cf. etiam Patzer (2012)

6,9,2 ἐπεισκρίνειν] ἐπικρίνειν CDHQ Aub. Span. : ἐπισκρίνειν B : ἐπ[ε]ι[σ]κρίνειν
 Migne 6 κατεψηφηφόρουν] κατεψηφοφόρουν Span. Migne 15 τινα ME : om.
 Fk? (“dicentem sibi daemonium vaticinari” Oec.)

ἔφην, ταῖς τῶν κατηγορῶν ἀλόντα γραφαῖς. Εἴτα τῶν ψευδωνύμων θεῶν τοσοῦτος μὲν ἦν παρ' Ἑλλησι λόγος, ὥς καὶ αὐτοῖς ἐπαφεῖναι τοῖς σοφοῖς τὰ ἐξ ἀκράτου θυμοῦ καὶ ἅπαντας ὥσπερ καταθῆξαι τοὺς παρὰ σφίσι νόμους. Αἰτιᾶ δὲ τὸν Μωσέα καὶ 20 ἄτεγκτον εἶναι φῆς ἐπὶ σωφρονισμῶ πληθούς, ἥ καὶ ἀριθμοῦ κρείττων ἦν, ὀλίγους ἐφέντα παθεῖν, οἱ τῆς εἰς θεὸν αἰδοῦς ὁλοτρόπως ἡφειδηκότες 'ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγῶρ'. Καίτοι πῶς οὐ μᾶλλον ἐχρῆν ὥς εὐσεβῇ καὶ φιλόθεον ἐπαίνοις αὐτὸν τοῖς εἰς λῆξιν στεφανοῦν; 25

6,10 **10.** Ὁ δὲ τοῦτο μὲν οὐκ ἔδρα — πόθεν; —, διασύρων δὲ τοὺς Ἑβραίων στρατηγούς ἡγουν βασιλέας οὕτω φησί·

[D] ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Τίνα οὖν ὑμῖν ἀπαγγέλω βασιλείαν; Πότερα τὴν Περσέως ἢ τὴν Αἰακοῦ ἢ Μίνω τοῦ Κρητός, ὃς ἐκάθηρε μὲν ληστευομένην τὴν 5 θάλασσαν, ἐκβαλὼν καὶ ἐξελάσας τοὺς βαρβάρους ἄχρι Συρίας καὶ Σικελίας, ἐφ' ἐκάτερα προβάς τοῖς τῆς ἀρχῆς ὁρίοις, οὐ μόνον δὲ τῶν νήσων, ἀλλὰ καὶ τῶν παραλίων ἐκράτει; Καὶ διελόμενος πρὸς τὸν ἀδελφὸν Παδάμανθον οὕτι τὴν γῆν, ἀλλὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἀνθρώπων, αὐτὸς [792A] μὲν ἐτίθει παρὰ τοῦ Διὸς λαμβά- 10 νων τοὺς νόμους, ἐκείνῳ δὲ τὸ δικαστικὸν ἡφίει μέρος ἀναπληροῦν.

6,9,19 ἀκράτου θυμοῦ: cf. CI 6,4,2 **20–25** Αἰτιᾶ...στεφανοῦν: cf. Cook (2004) 307 **20–23** Αἰτιᾶ...Βεελφεγῶρ: cf. CI 6,1,28–30 (= Iul. CG 1, fr. 39,6–8 Mas.); 6,2,1–6 **23** ἐτελέσθησαν...Βεελφεγῶρ: cf. Num. 25,3 **25** εἰς λῆξιν: cf. CI Prosp. 1,11 (cum adnot.) **6,10,4–12** Τίνα...ἀναπληροῦν: Iul. CG 1, fr. 40 Mas.; cf. Bouffartigue (1992) 454 **5–8** ἥ...ἐκράτει: cf. Thuc. 1,4 Μίνως γὰρ παλαιάτατος ὢν ἀκοῇ ἴσμεν ναυτικὸν ἐκτίσαστο καὶ τῆς νῦν Ἑλληνικῆς θαλάσσης ἐπὶ πλείστον ἐκράτησε καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων ἡρξέ τε καὶ οἰκιστὴς πρῶτος τῶν πλείστων ἐγένετο, Κᾶρας ἐξελάσας καὶ τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας ἡγεμόνας ἐγκαταστήσας· τό τε ληστικόν, ὥς εἰκός, καθήρει ἐκ τῆς θαλάσσης ἐφ' ὅσον ἐδύνατο, τοῦ τὰς προσόδους μᾶλλον ἰέναι αὐτῷ. **5–12** ἥ...ἀναπληροῦν: cf. Plat. Lg. 624b; Ps.-Plat. Min. 320c; Plut. Thes. 16,4 **9s** ἀλλὰ...ἀνθρώπων: cf. Stöcklin-Kaldewey (2014) 258 **10s** αὐτὸς...νόμους: cf. Ps.-Plat. Min. 319c

6,9,18–20 ὥς...νόμους] “quod et in ipsos irati animadverterent, quasi omnes leges praevaricari essent” Oec. **6,10,1** πόθεν] ποθέν Migne : an concipiendum (αὐτῷ τοσαύτη ἐπιείκεια) sec. Oec. (“unde illi tanta probitas?”)? **7** μόνον FECHK? (“non solum insulis” Oec.) : μόνων MB(?)Q edd.vett. : μόνου D **8** δὲ] om. H(a.corr.) edd.vett.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ

Ἦδη μὲν οὖν ἔφην, ὅτι τῶν ἐξ Ἰσραὴλ οἱ κατὰ καιροὺς βεβασι-
 15 λευκότες τοῖς διὰ Μωσέως θεσπίσασιν εὖ μάλα σεσοφωμένοι
 καὶ πᾶν εἶδος δικαιοσύνης οὐκ ἀθαυμάστως ἐξησκηκότες οὐκ
 ἄγειν καὶ φέρειν τὰ ἐτέρων ἤθελον, οὔτε μὴν ταῖς ὁμόροις ἢ μα-
 κρὰν ἐφωπλίζοντο πόλεσί τε καὶ χώραις· σῶζοντες δὲ τὴν σφε-
 20 καὶ εὐχῆς ἦν ἐπίτευγμα τὸ χρῆμα αὐτοῖς. Ὁ δὲ σός, ὦ κράτιστε,
 Μίνως, καίτοι ‘παρὰ τοῦ Διός’, ὡς ἔφης, ‘τοὺς νόμους’ δεχόμε-
 νος, οὐ τὰ Κρητῶν ἰθύνειν ἤθελε μόνον, ὣν ἀνῆπτο τὴν ἀρχήν·
 [B] ἀνεπτόητο δὲ οὕτως εἰς πλεονεξίαν καὶ τοῖς κατ’ οὐδὲν
 αὐτῷ προσήκουσιν ἐπεμαίνετο, ὡς πολέμου μὲν νόμῳ τὰς νή-
 25 σους ἐλεῖν καὶ ἐν δορικτήτων μοίρᾳ ποιεῖσθαι τοὺς ἐλευθέρους,
 ἐπαφεῖναι δὲ καὶ τοῖς ἀπωτάτῳ τῆς ἐνούσης αὐτῷ σκαιότητος
 τὴν διὰ πείρας αὐτῆς καὶ πραγμάτων ἀνοσίαν ὁρμήν. Ὅμηρος
 γοῦν ‘ὀλοόφρονα’ γενέσθαι φησὶν αὐτόν.

Φαίδρην γὰρ Πρόκνην τε ἴδον,
 30 φησίν,

καλὴν τ’ Ἀριάδνην,

κούρην Μίνωος ὀλοόφρονος.

Καλλίμαχος δέ·

Καὶ νήσων ἐπέτεινε βαρὺν ζυγὸν αὐχένι Μίνως.

6,10,14–20 Ἦδη...αὐτοῖς: cf. CI 5,35,20–27 **21** παρὰ...νόμους: cf. CI 6,10,10s
25 ἐν...μοίρᾳ: verborum iunctura Cyrilliana; cf. ex.gr. Hos. 2, I p. 58,12s Pusey;
 Dial.trin. 1, p. 413,4 Aubert (p. 208 Durand); Ies. 2,2, PG 70, 360D **27** διὰ...
 πραγμάτων: verborum iunctura etiam invenitur in Cyr. Mal. 2, II p. 611,4s Pusey; eiusd.
 Glaph.Ex. 2, PG 69, 452C; cf. etiam CI 3,26,23 **29–32** Φαίδρην...ὀλοόφρονος: Hom.
 Od. 11,321s **34** Καὶ...Μίνως: Call. Aet. I fr. 4 Pfeiffer

6,10,14 ὅτι FE : om. M **17–19** οὔτε...ἤθελον] non vertit Oec. **20** ἐπίτευγμα
 Fκ? (“cessisseque eis res pro votis” Oec.) : ἐπίταγμα ME edd.vett. **24s** ἐπεμαίνετο...
 ἐλεῖν] “bello divexaret, insulasque iure belli diriperet” Oec. **26s** ἐπαφεῖναι...ὁρμήν]
 “demum et incursionem iniustam in procul absentes faciens, malitiam suam declararet”
 Oec. **26** τοῖς FEκ?(cf. lemma antecedens) : τῆς M **27** ἀνοσίαν] ἀνοσίων edd.vett.
29 γὰρ] τε Hom. | Πρόκνην] Πρόκριν Hom.

Ἀλλ' εἶπερ ἦν ὄντως ἐν δίκη προσὸν αὐτῷ τὸ χρῆναι κρατεῖν, 35
οὐδ' ἂν 'όλοόφρονα' κέκληκεν αὐτὸν ὁ ποιητῶν ἄριστος, οὐδ'
ἂν διεβέβλητο ταῖς νήσοις ἐπιτιθεὶς τὸν [C] διαβριθῇ καὶ δύσοι-
στον τῆς ἑαυτοῦ πλεονεξίας 'ζυγόν'. Ἀλλ' ὧδε μὲν ταῦτα. Πέ-
πρακται δὲ ὅπως τὰ κατὰ γε τὴν ἐστίαν αὐτῷ, πῶς οὐκ ἄξιον
ιδεῖν; Ἦν μὲν γὰρ αὐτῷ Πασσιφάη γυνή, θυγατέρες δὲ Φαίδρα τε 40
καὶ Ἀριάδνη. Καὶ τὸ μὲν γύναιον αὐτῷ τὸ τῶν παρὰ φύσιν ἐρᾶν
ἐνόσει καὶ ταύρῳ συγγενέσθαι λέγεται καὶ τι τῶν τεράτων ἀπο-
τεκεῖν. Αἶ γε μὴν θυγατέρες τὰς τῶν τραγωδῶν πληροῦσι σκη-
νὰς διαβεβλημέναι πρὸς ἀσέλγειαν.

- 6,11 11. Παρεῖσθω δὲ τὰ Περσέως μύθους ἔχοντα καὶ λήρου με-
στὰ καὶ ψευδοεπείας ὑπερβολήν. Μετὰ δέ γε τοὺς περὶ τοῦ
Μίνω λόγους εἰς πλατὺ διηγημάτων ἀπαίρει πέλαγος καὶ ἱστο-
ριῶν Ἑλληνικῶν ποιεῖται μνήμην, τὸν Δάρδανον λέγων Διὸς μὲν
ἐκφῦναι καὶ τῆς Ἀτλαντίδος Ἡλέκτρας, οἰκιστὴν δὲ τῆς Δαρδα- 5
νίας γενέσθαι καὶ μὴν τεθνεῶτα συμβασιλεῦσαι [D] τῷ Διὶ καὶ
ἕτερα ἅττα πρὸς τοῦτοις λήρου καὶ βαττολογίας ἔμπλεω. Δια-
μνημονεύσας δὲ μεταξὺ καὶ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χρι-
στοῦ, αἶρει πάλιν 'εἰς ὕψος' τῆς ἀπονοίας 'τὸ κέρας' καὶ φησι
περὶ αὐτοῦ.

10

6,10,37 διαβριθῆς; vox Cyrilliana; cf. CI 4,42,5 (cum adnot.) 38 ζυγόν: cf. CI 6,10,34
40–43 Ἦν...ἀποτεκεῖν: cf. ex.gr. Diod.Sic. 4,77 43s τὰς...σκηνὰς; cf. Eur. Hipp.
6,11,4–7 τὸν...ἔμπλεω: cf. ex.gr. Diod.Sic. 5,48; cf. etiam CI 1,12,1–9 9 αἶρει...
κέρας; cf. Ps. 74(75),6; etiam CI 3,1,11s

6,10,35 ὄντως] οὕτως edd.vett. : "At siquidem ita esset, quod iuste imperasset" Oec.
37 διεβέβλητο FE : διαβέβλητο M 38 πλεονεξίας] "servitutis" Oec. 40 Πασσιφάη
edd.vett. : Πασσιφάη βΒΗQ 41 αὐτῷ β : αὐτοῦ edd.vett. : "eius" Oec. (αὐτοῦ κ?) | τὸ²]
τῷ edd.vett. 42 ἐνόσει] om. edd.vett. : "amans praeter naturam etiam cum tauro rem
habuisse fertur" Oec. (om. κ?) | τι] τοι CDH Aub.^{app} (ex "exempl. nostro")
6,11,1 παρεῖσθω] "afferantur" Oec. 2 ὑπερβολήν] add. καὶ ΒΗQ edd.vett. 3 πέλαγος]
λόγους CDH (corr. mg. H³) edd.vett. 6 συμβασιλεῦσαι FEκ ("regnasse cum Iove" Oec.) :
βασιλεῦσαι M 8 δὲ FEκ ("commemorans autem interea" Oec.) : om. M edd.vett. |
σωτῆρος] add. Ἰησοῦ CDH mg. Q^{inc} (uncis incl.) edd.vett. 9 αἶρει] αἶρει Migne

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀναπείσας τὸ χεῖριστον τῶν παρ' ἡμῖν ὀλίγους πρὸς τοῖς τριακοσίοις ἐνιαυτοῖς ὀνομάζεται, ἐργασάμενος παρ' ὃν ἔζη χρόνον ἔργον οὐδὲν ἀκοῆς ἄξιον, εἰ μὴ τις οἶεται τοὺς κυλλοὺς
 15 καὶ τυφλοὺς ἰάσασθαι καὶ δαιμονῶντας ἐπορκίζειν ἐν Βηθσαϊδᾷ καὶ ἐν Βηθανίᾳ ταῖς κόμαις τῶν μεγίστων ἔργων εἶναι.

[793A] ΚΥΡΙΛΛΟΣ

12. Δαρδάνου μὲν οὖν περὶ γενναῖον οὐδὲν ἢ καὶ μνήμης ἄξιον **6,12** ἴσχυσεν εἰπεῖν, καίτοι τὸ ψευδομυθεῖν ἐνὸν αὐτῷ καὶ ἐν τάξει λαμπρῶν ἀνδραγαθημάτων τὸ χρῆμα τιθεῖς. ‘Ὀλίγους’ γε μὴν σεσαγηνεῦσθαι λέγων παρὰ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ,
 5 κατασμικρύνει τὴν οἰκουμένην καὶ εὐαριθμήτους εἶναι νενόμικε τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν. Εἴτα ὅποι ποτὲ τοὺς πολλοὺς εὐρήσομεν, εἰ πάντες εἰσὶν ‘ὀλίγοι’; Ὅτι δὲ οὐκ ἠπάτηνται μᾶλλον, ἀλλ’ ἐκ τῆς Ἑλλήνων ἀπάτης ἀποσαλεύοντες μεθορμίζονται πρὸς ἀλήθειαν οἱ τὸν τῶν εὐαγγελίων προσιέμενοι λόγον,
 10 αὐτὰ βοήσῃ τὰ πράγματα, κἂν ἡμεῖς σιγήσωμεν. Τὰς δὲ γε θεοσημείας, τὰς διὰ Χριστοῦ δηλονότι, κακύνειν ἀποτολμῶν θαυμάζειν οὐκ οἶδεν, ἃ δὴ θαυμάζεσθαι πρέπει. [B] Πῶς γὰρ ἦν

6,12,3–13,13 Ὀλίγους...ἔχει] Z1

6,11,12–16 Ὁ...εἶναι: Iul. CG 1, fr. 41 Mas. (= test. 307 Rinaldi); cf. Bouffartigue (1992) 454; Cook (2000) 298; Cook (2004) 313 cum adnot. 383; Boulnois (2014b) 121; Stöcklin-Kaldewey (2014) 259, 371 **12s** δὲ...ὀνομάζεται: cf. Cook (2000) 191, 231; Nesselrath (2013) 52s **13s** ἐργασάμενος...ἄξιον: cf. Cook (2000) 289 **14** ἔργον: om. Neu., nescimus cur **14–16** εἰ...εἶναι: cf. Mt. 4,24; 9,32s; 12,22; 15,30s; Mc. 1,32 parr.; 5,1–20 parr.; 8,22–26; Ioh. 11,1–44 **6,12,1–13,16** Δαρδάνου...λόγου: cf. Cook (2000) 298 **1–3** Δαρδάνου...τιθείς: cf. CI 6,11,4–7 **2** ψευδομυθεῖ] vox Cyrilliana; cf. ex.gr. CI 8,7,4; Am. 4, I p. 539,19 Pusey; Ioh. 6, IV p. 107,25 Pusey **3** ὀλίγους: cf. CI 6,11,12; Cyr. verbum ὀλίγους hic ad numerum sectatorum Christi referre videtur, cum apud Iulianum ἐνιαυτοὺς supplendum sit **7** ὀλίγοι: cf. CI 6,12,3 **8s** ἐκ...ἀλήθειαν: cf. CI 6,32,2s **10** αὐτὰ...σιγήσωμεν: cf. Lc. 19,40

6,11,12 ἡμῖν] ὑμῖν edd.vett. **14** τοὺς] τὸ conī. Klimek **15** δαιμονῶντας] “daemones” Oec. (δαίμονας κ?) | ἐπορκίζειν FE, ut saepius apud scriptores alios : ἐφορκίζειν M edd.vett., fort. recte **6,12,3** ὀλίγους] praeposuit ὁ δὲ Z1 | γε μὴν] om. Z1 **7s** οὐκ...ἀλλ’] om. Z1 **9** πρὸς ME : add. τὴν F Z1 **12** πρέπει] πρέπει (?) Z1

ἐτέρως θεὸν ὄντα γινώσκεισθαι καὶ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος μεμενηκώς ὅπερ ἦν; Ἄρα τουτονὶ τὸν ὑπερμεγέθη καὶ ἀτέκμαρτον ἐλίξας οὐρανὸν καὶ γῆν ἐτέραν παρὰ τὴν οὖσαν ἐξ ὑδάτων ἀνα- 15
σχεῖν ἐπιτάξας ἡμῖν; Ἄρα καινουργήσας τι περὶ τὸν ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἄστρον; Ἀλλ' ἦν οὐχ οὗτος αὐτῷ τῆς ἐνανθρωπήσεως ὁ σκοπός· ἡλέει δὲ μᾶλλον τοῖς τῶν δαιμονίων φενακισμοῖς εἰς ἀθλιότητα τὴν ἐσχάτην κατακομισθέντα τὸν ἄνθρωπον καὶ ἡγνοηκότα μὲν ὀλοτρόπως, τίς ὁ φύσει καὶ ἀληθῶς 20
ἐστὶ θεὸς καὶ τῶν ὄλων δημιουργός, ἀπενηνεγμένον δὲ πρὸς ἀμαθῆ καὶ κίβδηλον νοῦν διὰ τοι τὸ προσκυνεῖν ἐλέσθαι τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, ξύλοις τε καὶ λίθοις ἀνάψαι τὸ σέβας. Ἵνα τοίνυν μετατεθεῖεν τὸν νοῦν ἐπὶ γε τὸ δεῖν εἶδέναι τὸ ἀληθές, ἐπέφανεν [C] ὁ Χριστὸς ἐν εἶδει τῷ καθ' ἡμᾶς, υἱὸν ἑαυτὸν 25
εἶναι λέγων τοῦ τόδε τὸ σύμπαν δι' αὐτοῦ συμπήξαντος.

- 6,13** **13.** Ἐπειδὴ δὲ ἔλκον ἐστὶ πως αἰεὶ τὸ θαῦμα πρὸς πίστιν, ἰᾶτο μὲν τοὺς ἐν ἄρρωστίαις, τυφλοῖς ἐνίει τὸ φῶς· ἐπέταττε τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσι σφᾶς αὐτοὺς ἐνιέναι τοῖς τῆς ἀβύσσου μυχοῖς, καὶ δρᾶν ἦν ἀνάγκη τὸ κεκελευσμένον· ὀχλουμένους δὲ παρ' αὐτῶν ἡλευθέρου. Θαλάσσαις καὶ πνεύμασιν ἐπιτιμῶν ἐκέ- 5
λευεν ἡρεμεῖν· οὐκ ἡγνόηκε δὲ ἡ κτίσις τὴν τοῦ τὰ τοιαύδε προστάσσοντος ἐξουσίαν. Ἐκάλει νεκροὺς ἐκ μνημάτων, ὁδωδότας

6,12,13s μεμενηκώς...ἦν: verborum iunctura ex.gr. etiam invenitur in CI 8,41,13; Cyr. Hebr. fr., V p. 393,23 Pusey; eiusd. Ps. 79,18, PG 69, 1201A **14s** τουτονί...οὐρανόν: cf. Ps. 101(102),27; Hebr. 1,12; cf. etiam CI 8,20,23–26 **15s** καὶ...ἡμῖν: cf. Gen. 1,1. 9s **6,13,1–5** Ἐπειδὴ...ἡλευθέρου: cf. Iul. CG 1, fr. 41,9–11 Mas. (CI 6,11,14–16) **1s** ἰᾶτο...ἄρρωστίαις: cf. ex.gr. Mt. 14,14; Mc. 6,5 **2** τυφλοῖς...φῶς: cf. ex.gr. Mc. 10,46–52 parr. **2–5** ἐπέταττε...ἡλευθέρου: cf. ex.gr. Mc. 1,34; 5,1–20 parr. **5–7** Θαλάσσαις...ἐξουσίαν: cf. Mc. 4,37–41 parr.; cf. ex.gr. etiam Cyr. Hom.pasch. 24,3, PG 77, 893C et CI 6,45,34s; 8,11,10–12 **7–9** Ἐκάλει...κατεσκεύαζε: cf. Ioh. 11,38–44; cf. etiam CI 8,11,7–10; 10,14,20s et Cyr. Ioh. 5,5, IV p. 50,27–51,1 Pusey Ὅψει δὲ τοῦτο σαφῶς ἐν ἱστορίᾳ τῇ κατὰ τὸν Λάζαρον, τὸν ἐκ Βηθανίας φημί, ὃν καὶ παραδόξως δυνάμει καὶ θεοπρεπεστάτῃ φωνῇ τεθρήμερον ὄντα καὶ ὁδωδότα, λοιπὸν παλινδρομῆσαι πρὸς ζωὴν παρεσκεύασεν. **7** Ἐκάλει...μνημάτων: cf. etiam Mc. 5,38–43; Lc. 7,12–15 **7s** ὁδωδότας...ἐφθαρμένους: cf. Cyr. Hom.pasch. 16,6,67 Burns (PG 77, 765D); PG 77, 26,3, 925D; 30,4, 980B; eund. Glaph.Gen. 7, PG 69, 377C

6,12,13s μεμενηκώς] μεμενηκότα dub. sugg. Riedweg **16** τι ME : τί F **20** ὀλοτρόπως] ὀμοτρόπως Span. Migne **21** καὶ] ὁ BHQ edd.vett. **22** κίβδηλον MEκ(“reprobam” Oec.) : ἀκίβδηλον F **24** μετατεθεῖεν] μετα[τε]θεῖεν Migne | γε] τε Span. Migne **6,13,6** κτίσις FEκ(“natura” Oec.) : κτῆσις M

τε ἤδη καὶ ἐφθαρμένους· παλινάγρετον ποιεῖσθαι τὴν ζωὴν θεο-
 πρεπεστάτοις νεύμασι κατεσκευάζε. Τί τούτων, εἰπέ μοι, λαμ-
 10 πρότερον; τί δὲ οὕτω μεγαλοφυές; Εἰ μὲν οὖν ἰατρικῆς ἐμπειρίας
 [D] ἐπίδειξις ἦν ἡ τερατουργία, μὴ δὴ ποιείσθω σεπτὴν, ἀνεπί-
 πληκτον ἐχέτω τὸ μὴ θαυμάζειν αὐτήν. Ἐπειδὴ δὲ δυνάμεως τῆς
 ὅτι μάλιστα θεοπρεπεστάτης σαφῇ τὴν ἀπόδειξιν ἔχει, πῶς οὐκ
 ἀληθὲς ὅπερ ἔφην; Ἀμελέτητον γὰρ αὐτῷ καί, ὥς ἔοικεν, ἀπε-
 15 σπουδασμένον τὸ χρῆναι θαυμάζειν, ἃ χρῆν δήπου τοῦ παντὸς
 ἀξιοῦσθαι λόγου.

Καίτοι τὸν σόν, ὃ οὗτος, ὕπατον Δία καὶ σὺν αὐτῷ δὲ τοὺς
 ἄλλους, οὓς δὴ καὶ θεοὺς εἶναι φῆς, ἀδυνατοῦντας εὐρήσομεν
 τῶν τοῦ θανάτου βρόχων τοὺς ἀλόντας ἀρπάσαι. Καὶ πρὸς γε
 20 τοῦτο ἡμᾶς ἐμπεδοῖ λόγων ὁ ποιητῶν ἄριστος·

Ἀλλ' ἦτοι θάνατον μὲν ὁμοῖον οὐδὲ θεοὶ περ
 καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκόμεν, ὅπποτε κεν δὴ
 μοῖρ' ὅλοῃ καθέλῃσι τανηλεγέος θανάτιο.

14. [796A] Ἀποπεράνας δὲ κατὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν τὸ κενὸν ἐπὶ **6,14**
 Δαρδάνῳ ῥαψώδημα, μέτεισιν εὐθὺς ἐπὶ τὴν Αἰνείου φυγὴν καὶ
 τὴν ἐκ Τροίας ἄπαρσιν ἐπὶ τὰ τῶν Ἰταλῶν ἔθνη διηγεῖται σαφῶς,
 Ῥώμου τε καὶ προσέτι Ῥωμύλου ποιεῖται μνήμην καὶ τίνα τρό-
 5 πον ἢ Ῥώμη συνῶκισται· καὶ μακροὺς εἰς τοῦτο κατατείνας λό-
 γους δεδόσθαι φησὶν αὐτοῖς παρὰ τοῦ Διὸς τὸν σοφώτατον Νου-
 μᾶν καὶ δὴ καὶ φησι περὶ αὐτοῦ·

6,13,21–23 Ἀλλ'...θανάτιο: Hom. Od. 3,236–238 **6,14,1** ἀποπεραίνω: vox
 Cyrilliana; cf. CI 4,16,3; 8,47,22; 9,26,9 et saepissime **2–5** μέτεισιν...συνῶκισται: cf.
 ex.gr. Verg. Aen. 1,254ss

6,13,8 τε] δὲ Z1 | παλινάγρετον F Z1, cf. CI 10,14,20 : παλινάρετον ME edd.vett. :
 “iterum recipere vitam se...effecit” Oec. **10–12** Εἰ...δὲ] καὶ σεπτὸν Z1 **11** μὴ δὴ]
 μηδὲ CDH mg. Q^{inc}(e “P.”) edd.vett. **13** ἀπόδειξιν ἔχει] om. edd.vett.(“locus mutilus”
 in adnotatione Migne) **17** ὃ οὗτος] ὃ τῶν Span. Migne : “ut summum Iovem” Oec. (ὥς
 κ?) **18** δὴ ME : om. F **6,14,4** Ῥώμου] “Remi” Oec. **5** κατατείνας ME : κατατείνει F :
 “longos in hoc producit sermones” Oec.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Ἀλλ' ἐπειδὴ κτισθεῖσαν αὐτὴν πολλοὶ μὲν περιέστησαν πόλεμοι, πάντων δὲ ἐκράτει καὶ κατηγωνίζετο καὶ παρ' αὐτὰ μᾶλλον αὐξανομένη τὰ δεινὰ τῆς ἀσφαλείας ἐδεῖτο μείζονος, αὐθις ὁ Ζεὺς τὸν φιλοσοφώτατον αὐτῇ Νουμᾶν ἐφίστησιν. Οὗτος ἦν ὁ καλὸς [B] καὶ ἀγαθὸς ὁ Νουμᾶς, ἄλσεσιν ἐρήμοις ἐνδιατρίβων καὶ συνὼν αἰεὶ τοῖς θεοῖς κατὰ τὰς ἀκραιφνεῖς αὐτοῦ νοήσεις.

Καὶ μεθ' ἕτερα· Οὗτος τοὺς πλείστους τῶν ἱερατικῶν κατέστησε νόμους.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ

Οὐκοῦν ἐπειδήπερ, καθά φησιν αὐτός, 'καλός' τε 'κάγαθος' ὁ Νουμᾶς ἦν, 'ἀκραιφνεῖς' ἔχων 'νοήσεις', καὶ 'τοὺς πλείστους' δὲ 'τῶν ἱερατικῶν κατέστησε νόμους', πολυπραγμονῶμεν ἐπὶ καιροῦ, ὁποῖός τις ἦν ἐκεῖνος τῆς λατρείας ὁ τρόπος. Γέγραφε τοῖνυν περὶ αὐτοῦ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασεύς, τὰς Ῥωμαίων ἱστορίας εὖ μάλα συντεθεικώς, ὅτι τεμένη μὲν καὶ ναοὺς ἰδρύσατο, βρέτας δὲ ἦν ἐν αὐτοῖς οὐδέν. Ἐπειδὴ γὰρ τὴν τοῦ Πυθαγόρου φιλοσοφίαν ἐπαινεῖν ἡξίου [C] καὶ ὅλος ἦν τῶν ἐκείνου δογμάτων, ἀνείδεον μὲν τὸ θεῖον καὶ μορφῆς εἰσάπαν ἡμοιορηκὸς ὑπελάμβανε· θυσίαις δὲ χαίρειν αὐτὸ ταῖς νοηταῖς, οὐχὶ ταῖς ἐνύλοις ἰσχυρίζετο. Οὐκοῦν τοὺς ναοὺς ἀναστήσας Πίστεως ὠνόμαζεν αὐτούς, δι' ἧς καὶ μόνης κατὰ γε τὸ ἐφικτὸν ἀνθρώποις ὁράται τὸ θεῖον· ὅρκιον δὲ ποιεῖσθαι τὴν Πίστιν τοῖς ὑπὸ σκῆπτρα προστέταχεν. Ὁ δὲ δὴ θαυμάσας αὐτὸν καὶ τοῖς εἰς λῆξιν

6,14,9–16 Ἀλλ'...νόμους: Iul. CG 1, fr. 42 Mas.; cf. Bouffartigue (1992) 454; Cook (2004) 342 **9–12** Ἀλλ'...ἐφίστησιν: cf. ex.gr. Plut. Num. 8,1–4 **12–14** Οὗτος...νοήσεις: cf. ex.gr. Plut. Num. 4,1s **15s** Οὗτος...νόμους: cf. ex.gr. Plut. Num. 9–13 **18–20** καθά...νόμους: cf. Iul. CG 1, fr. 42,9–12 Mas. (CI 6,14,12–16) **21–31** Γέγραφε...προστέταχεν: cf. Dion.Hal. Ant. 2,59. 63. 75. **28–31** Οὐκοῦν...προστέταχεν: cf. ex.gr. Plut. Num. 16,1 **31** εἰς λῆξιν: ad verborum iuncturam cf. CI Prosp. 1,11 (cum adnot.)

6,14,10s παρ'...δαινὰ] "et quum increaserent pericula" Oec. **11** αὐθις] non vertit Oec. **12** ὁ ME : om. F **15** πλείστους] "multas" Oec. **20** ἱερατικῶν] ἱερῶν mg. B⁴H³Q^{inc.} : "sacerdotum" Oec. (ἱερέων κ?) | κατέστησε FCDH : κατεστήσατο MEBQ edd.vett. **21** ἐκεῖνος Mk("quem habuerit ille cultus modum" Oec.): ἐκεῖνος FE **25** ὅλος] ὅλως edd.vett. **27s** ἐνύλοις] "carnalibus" Oec.

ἐπαίνους στεφανῶν, τὴν εἰς θεὸν πίστιν ἀνοσίως περὶβρίσας, πάμμορφον εἰδώλων ἑσμὸν, ξύλα τε καὶ λίθους, θεηγورῶν οὐκ αἰσχύνεται καὶ κατασφάττων αὐτοῖς ἀγγελιδὸν οὐ κατέληξε
35 βοῦς, ἵνα καὶ αὐτοῖς τοῖς τοῦ Νουμᾶ μάχεται νόμοις.

15. Προσείρων δὲ καὶ ἕτερα ἅττα ψυχρὰ καὶ γραοπρεπὴ καὶ **6,15**
λήρου μεστὰ μυθάρια πάλιν φησί·

[D] ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Ταῦτα μὲν οὖν ἐκ κατοχῆς καὶ ἐπιπνοίας θείας ἕκ τε τῶν τῆς Σι-
5 βύλλης καὶ τῶν ἄλλων, οἳ δὴ γεγονάσι κατὰ τὴν πάτριον φωνὴν
χρησιμολόγοι, φαίνεται δοῦς ὁ Ζεὺς τῇ πόλει. Τὴν δὲ ἐξ ἄερος πε-
σοῦσαν ἄσπίδα καὶ τὴν ἐν τῷ λόφῳ κεφαλὴν φανεῖσαν, ὅθεν, οἶ-
μαι, καὶ τοῦνομα προσέλαβεν ἡ τοῦ μεγάλου Διὸς ἔδρα, πότερον
ἐν τοῖς πρώτοις ἢ τοῖς δευτέροις ἀριθμήσομεν τῶν δώρων; Εἴτα,
10 ὧ δυστυχεῖς ἄνθρωποι, σωζομένου τοῦ παρ' ἡμῖν ὄπλου διο-
πετοῦς, ὃ κατέπεμψεν ὁ μέγας Ζεὺς ἥτοι πατὴρ Ἀρης, — ἐνέχυρον
διδούς οὐ λόγον, ἔργον δέ, ὅτι τῆς πόλεως ἡμῶν εἰς τὸ διηνεκὲς
προασπίσει — προσκυνεῖν ἀφέντες καὶ σέβεσθαι, τὸ τοῦ σταυροῦ

6,15,4–20,3 Ταῦτα...ᾧδε] Z9

6,14,33–35 πάμμορφον...βοῦς: de restauratione cultuum veterum cf. ex.gr. Lib. Or. 18,126–129 **33** εἰδώλων ἑσμὸν: verborum iunctura Cyrilliana; cf. ex.gr. Io. I p. 588,5s Pusey; Hom.pasch. 9,5,163 Burns (PG 77, 597B); Ies. 1,2, PG 70, 84B **34s** καὶ...βοῦς: cf. Iul. Ep. 26, 415c Bidez ἡμεῖς φανερώς βουθυτοῦμεν· ἀπεδώκαμεν τοῖς θεοῖς χαριστήρια περὶ ἡμῶν ἐκατόμβας πολλάς· **6,15,1s** Προσείρων...μυθάρια: cf. CI 7,41,6 **1s** γραοπρεπὴ...μυθάρια: ad verborum iuncturam cf. CI 3,3,4 (cum adnot.) **4–19** Ταῦτα...νεκρόν: Iul. CG 1, fr. 43 Mas. **4–6** Ταῦτα...πόλει: cf. Stöcklin-Kaldewey (2014) 137 cum adnot. 129, 152, 346 **5** κατὰ...φωνήν: cf. Bouffartigue (1992) 669 **6–15** Τὴν...ἐγγράφοντες = test. 85 Rinaldi **6s** Τὴν...ἄσπίδα: cf. ex.gr. Dion.Hal. Ant. 2,71,1; cf. etiam Rostagni (1920) 323 adnot. 2; Borgna (1993) 7 καὶ...φανεῖσαν: cf. ex.gr. Dion.Hal. Ant. 4,61,2 **9–15** Εἴτα...ἐγγράφοντες: cf. Cook (2000) 324–326; Stöcklin-Kaldewey (2014) 343

6,15,1 καὶ¹ Fκ(“ad haec et alias” Oec.): om. codd.cett. edd.vett. **2** λήρου F : λύρου ME **4** κατοχῆς] μετοχῆς Z9 **5** γεγονάσι] add. <κατ’ ἐκείνον τὸν χρόνον> Neu. coll. Oec.(“per illud tempus”) **6** τῇ πόλει] “orbi” Oec. (τῷ πόλῳ κ?) **6–8** Τὴν...ἔδρα] “sicut et ancilia de coelo sunt lapsa, et in crista galeae caput apparuit, opinor Numae etiam magni Iovis sellam affuisse” Oec. **9** ἀριθμήσομεν] ἀριθμήσωμεν coni. Neu. **11** ἥτοι...Ἀρης] “hoc est pater Martis” Oec.

προσκυνεῖτε ξύλον, εἰκόνας [797A] αὐτοῦ σκιαγραφοῦντες ἐν τῷ
 μετώπῳ καὶ πρὸ τῶν οἰκημάτων ἐγγράφοντες; Ἄρα ἀξίως ἂν τις 15
 τοὺς συνετωτέρους ὑμῶν μισήσειεν ἢ τοὺς ἀφρονεστέρους ἐλεή-
 σειεν, οἱ κατακολουθοῦντες ὑμῖν εἰς τοῦτο ἦλθον ὀλέθρου, ὥστε
 τοὺς αἰωνίους ἀφέντες θεοὺς ἐπὶ τὸν Ἰουδαίων μεταβῆναι νε-
 κρόν;

ΚΥΡΙΛΛΟΣ

20

Ὅτι μὲν οὖν οὕτω ταῦτ' ἔχειν ὑπεिल्φῶς καὶ τῆς τοῦ σωτῆρος
 ἡμῶν ὑπεροχῆς τε καὶ δόξης τὸ ἀκρατέες καὶ βέβηλον κατευρύ-
 νων στόμα τῷ πονηρῷ καὶ θεομάχῳ πνεύματι κάτοχος ἦν, ἀπο-
 φήσαιμ' ἂν οὐδαμῶς. 'Λέγει' γὰρ 'οὐδεὶς' 'ἀνάθεμα Ἰησοῦν',
 'εἰ μὴ ἐν Βεελζεβούλ', καθά φησιν ὁ πάνσοφος Παῦλος. 25
 'Ἀσπίδα' δὲ τὴν 'Διοπετῇ', καὶ μέντοι καὶ κράνος ἤγουν [B]
 'κεφαλὴν', οὐκ οἶδ' ὅπως, εὐρῆσθαι λέγων, ὄφλοι ἂν, οἶμαι, γέ-
 λωτα καὶ μάλα εἰκότως· τερθρεία γὰρ τοῦτο καὶ μεираκιώδη τε-
 ρετίσματα, καὶ ἔτερον οὐδέν. Πλὴν οὐ σφόδρα πολὺς ἡμῖν τῶν
 τοιούτων ὁ λόγος.

30

6,15,14s εἰκόνας...μετώπῳ: cf. Iul. Ep. 79, p. 94,2–4 Bidez ἢ γὰρ ἄκρα θεολογία παρ' αὐτοῖς ἐστὶ δύο ταῦτα, συρίττειν τε πρὸς τοὺς δαίμονας καὶ σκιογραφεῖν ἐπὶ τοῦ μετώπου τὸν σταυρόν. Cf. ex.gr. etiam Cyr.Hier. Catech. ad illum. 13,36,1–6 Μὴ τοίνυν ἐπι-σχυνθῶμεν ὁμολογήσαι τὸν ἐσταυρωμένον. Ἐπὶ μετώπου μετὰ παρῆρσις δακτύλοις ἢ σφραγὶς καὶ ἐπὶ πάντων ὁ σταυρὸς γινέσθω, ἐπὶ ἄρτων βιβρωσκομένων, καὶ ἐπὶ ποτηρίων πινομένων, ἐν εισόδοις, ἐν ἐξόδοις, πρὸ τοῦ ὕπνου, κοιταζομένοις καὶ διανισταμένοις, ὀδεύουσι καὶ ἡρεμοῦσι. **15–19** Ἄρα...νεκρόν: cf. Cook (2000) 330; Nesselrath (2013) 34 **17–19** οἱ...νεκρόν cf. CI 6,18,1–3 **17–19** ὥστε...νεκρόν: cf. Orig. Cels. 7,68 Διὰ δὲ τὰ ἀνωτέρω πολλὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἡμῖν εἰρημένα οὐ χρὴ νῦν παλλίλογεῖν πρὸς τὸ »Ὅτι μὲν οὖν αὐτοὶ διελέγχονται σαφῶς οὐ θεόν, ἀλλ' οὐδὲ δαίμονα, ἀλλὰ νεκρόν σέβοντες.« **18s** τὸν...νεκρόν: cf. Iul. CG 1, fr. 48,5 Mas. (CI 6,31,9) et 81,5 Mas. (CI 10,11,6s) **22s** κατευρύνω: vox Cyrilliana; cf. CI 1,27,8 (cum adnot.) **24s** Λέγει...Βεελζεβούλ: cf. I. Cor. 12,3; Mt. 12,24; similes formae citationis et alibi inveniuntur in opp. Cyrilli, cf. ex.gr. Thds. 4, ACO I,1,1 p. 44,29s **26–19,36** Ἀσπίδα...ἐγνώκασι: cf. Cook (2000) 325s **26s** Ἀσπίδα...λέγων: cf. Iul. CG 1, fr. 43,4–9 (CI 6,15,6–11)

6,15,14 σκιαγραφοῦντες] non vertit Oec. **16** τοὺς¹] om. edd.vett. | συνετωτέρους] συνετωτάτους Z9(corr. mg.) **17** τοῦτο] τοσοῦτον con. Neu. propter hiatum | ὥστε] ὥστε καὶ sugg. Neu. coll. Oec.('ut etiam') **18** τὸν] τῶν H(corr. mg.) Z9 | Ἰουδαίων] "Iudaeum" Oec. (Ἰουδαῖον κ?) **22s** κατευρύνων FE : κατευρύνον M **24** Ἰησοῦν] εἶναι Z9(corr. mg.)

16. Ἐπειδὴ δὲ ‘δυστυχεῖς’ εἶναι φησι τοὺς ἐν φροντίδι θεμέ- **6,16**
 νους καὶ ἐν τοῖς ὅτι μάλιστα κατεσπουδασμένοις τὸ χρῆναι δὴ
 πάντως ἐγχαράττειν αἰεὶ καὶ οἰκίαις καὶ μετώποις τὸ σημεῖον τοῦ
 τιμίου σταυροῦ, ὅτι τῆς ἐσχάτης ἀμαθίας ἐξόζοντας λόγους ἐκ
 5 μοχθηρῶν ἀνίησιν λογισμῶν, ἀκονιτὶ καταδείξομεν. Ὁ μὲν γὰρ
 τῶν ὅλων σωτὴρ καὶ κύριος καίτοι μετὸν αὐτῷ τὸ ‘ἐν μορφῇ’
 καὶ ἰσότητι τῇ κατὰ πᾶν ὁτιοῦν ὁρᾶσθαι πρὸς τὸν πατέρα καὶ
 τοῖς τῆς θεότητος ἐναβρύνεσθαι θάκοις, »οὐχ ἄρπαγμόν ἡγή-
 σατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ’ ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λα-
 10 βών.« ‘Υπέμεινε’ [C] δὲ καὶ ‘σταυρὸν αἰσχύνης καταφρονή-
 σας’, ἵνα τὸ τῆς φθορᾶς καταργήσῃ κράτος· εἷς ὑπὲρ πάντων
 ἀποθανῶν καὶ ἐγγεγερμένος, ἵνα τῶν τοῦ θανάτου βρόχων τὸ ἀν-
 θρώπινον ἐξέλῃται γένος, ἵνα τῆς κατακρατούσης ἡμῶν ἀμαρ-
 15 τίας καθέλῃ τὴν τυραννίδα, ἵνα τὸν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς ἀγρι-
 αίνοντα τιθασσεύσῃ νόμον καὶ πνευματικούς ἀποφήνῃ προσκυ-
 νητὰς καὶ κατανεκρώσας ἐν ἡμῖν τὸ ‘φρόνημα τῆς σαρκὸς’ υἱ-
 οὺς ἀποφήνῃ θεοῦ τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύσαντας καὶ ἀγίασῃ διὰ
 τοῦ πνεύματος, ἵνα τῆς κατὰ πάντων πλεονεξίας ἀποσοβήσῃ τὸν
 σατανᾶν, τὸν ἀρχέκακόν τε καὶ ἀλιτήριον θῆρα, καὶ τὰς ὑπ’ αὐ-

6,16,5–20 Ὁ...πονηράς] Z1

6,16,1 δυστυχεῖς...φησι: cf. Iul. CG 1, fr. 43,8 Mas. (CI 6,15,10) **8** ἐναβρύνεσθαι
 θάκοις vel θώκοις: verborum iunctura Cyrilliana; cf. ex.gr. Am. 2, I p. 452,14 Pusey;
 Dial.trin. 2, p. 440,22 Aubert (p. 292 Durand); Chr.un. p. 731,8 Aubert (p. 356 Durand)
8–10 οὐχ...λαβών: Phil. 2,6s; cf. etiam Schurig (2005) 114–178 **10s** Ὑπέμεινε...
 καταφρονήσας: cf. Hebr. 12,2 **11s** εἷς...ἐγγεγερμένος: cf. II. Cor. 5,14s **14s** ἵνα...
 νόμον: cf. Rm. 7,23, cf. etiam Cyr. De ador. 11, PG 68, 777D ...καὶ τὸν ἐν τοῖς μέλεσι
 τῆς σαρκὸς ἀγριαίνοντα τιθασσεύει νόμον. Eund. Ps. 50,7, PG 69, 1092C; eund.
 Hom.pasch. 24,2, PG 77, 889C **15s** πνευματικούς...προσκυνητὰς: cf. Ioh. 4,23
16 κατανεκρώσας...σαρκὸς: cf. Col. 3,5, cf. Cyr. in Cat.Lc., II p. 130,29–32 Cramer |
 φρόνημα...σαρκὸς: cf. Rm. 8,6 **16s** υἱοὺς...πιστεύσαντας: cf. Rm. 8,14; 15,16; Gal.
 3,26 **18s** ἀποσοβήσῃ...σατανᾶν: verborum iunctura Cyrilliana; cf. ex.gr. Hos. 2, I p.
 76,9–11 Pusey; eund. Sach. 5, II p. 505,9s; 6, II p. 525,13–15 Pusey; eund. Ps. 80,7, PG
 69, 1204C; eund. Ies. 5,1 PG 70, 1165B **19** θῆρ ἀλιτήριος: verborum iunctura
 Cyrilliana; cf. CI 4,11,1 (cum adnot.); 8,38,5; Lc. PG 72, 797B

6,16,5 γὰρ] δὴ Z1 **6** τὸ] τε Z9(corr. mg.) **6s** ἐν...ἰσότητι] ἐν μορφῆς ἰσότητι sugg.
 Klimek coll. Oec.(“in forma cum patre omnibus modis aequali”) **8** θάκοις] θώκοις mg.
 B⁴Q^{inc}. **12** ἐγγεγερμένος] ἐγεγέρθης Z1 **18** πάντων] πάντα Z9

τὸν δυνάμεις πονηράς, οὓς δὴ καὶ ‘ἐθνάρχας καὶ πολιούχους’ 20
 ὀνομάζει θεοὺς ὁ ταῖς καθ’ ἡμῶν συκοφαντίαις *[D]* ἐντροφῶν.
 Τούτων ἀπάντων ἡμᾶς εἰς ἀνάμνησιν τὸ σωτήριον ἀποφέρει ξύ-
 λον, ἀναπεῖθει τε πρὸς τούτοις ἐννοεῖν ὅτι, καθά φησιν ὁ θεσπέ-
 σιος Παῦλος, »εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι
 ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἀναστάντι». 25
 Ὅτι δὲ τὸ τῷ θεῷ ζῆν, τουτέστιν τὸ σεπτῶς τε καὶ εὐαγῶς πολι-
 τεύεσθαι, τρισμακαρίους ἀποφαίνει τοὺς τοῦτο δρᾶν ἡρημένους,
 παντὶ τῷ σαφές. Ἡμεῖς μὲν οὖν, ὡς ἔφην, παντὸς ἀγαθοῦ καὶ
 ἀπάσης ἀρετῆς εἰς ἀνάμνησιν τὸ τοῦ τιμίου σταυροῦ ποιούμεθα
 ξύλον. 30

6,17 17. Ἐπειδὴ δὲ τὸ χρῆμα αὐτῷ διαβολῆς καὶ ψόγων οὐ δοκεῖ
 ἀπηλλάχθαι, φραζέτω δὴ πάλιν. Ἐρήσομαι γάρ· „Βούλει τοῖς
 τῶν δωματίων ἐρκίοις ἐπαρτήσαντες πίνακας ἀριστόχειρα
[800A] καλῶμεν ζωγράφον, εἴτα λέγωμεν αὐτῷ· ‘Τὰ τῶν μεира- 5
 κίων ἐν ὥρᾳ σώματος σκοπὸς ἡμῖν, ὃ ζωγράφε, βούλεσθαι μα-
 θεῖν, ὡς ὀλέθρου πρόξενον αὐτοῖς τὸ ἀκολασταίνειν ἐστί· γύ-
 ναια δὲ τὰ κατὰ τὴν ἐστίαν, ὅτι τὸ ἀκοσμεῖν αὐτοῖς οὐκ ἀζήμιον,
 ἀναπεῖσαι προηρήμεθα. Ἄλλ’ ἴσως αὐταῖς οὐκ ἀπόχρη λόγος
 τῶν παιδαγωγεῖν εἰωθότων ἐπὶ γε τὸ δεῖν ὀρθῶς καὶ ἀδιαβλήτως
 ἐλέσθαι βιοῦν. Κεῖσθω τις αὐτοῖς καὶ ἐν ὄψει γραφὴ τοῖς τῶν 10
 ἀρμοστῶν συνασπίζουσα λόγοις. Ἐγγεγράφθω δὴ οὖν τοῖς πί-
 ναξι, καὶ πρὸ γε τῶν ἄλλων, ὁ τῶν θεῶν ὕπατος Ζεὺς· παριδρύ-

6,16,20 ἐθνάρχας...πολιούχους: cf. Iul. CG 1, fr. 21,9 Mas. (CI 4,2,11s cum adnott.) et CI 6,26,6s; 6,41,8s; 8,24,4s; 10,36,12s **24s** εἷς...ἀναστάντι: II. Cor. 5,15; cit. saepe in opp. Cyrilli; cum variatione ἀποθανόντι καὶ ἀναστάντι etiam invenitur in Cyr. Ioh. 2, III p. 170,24–26 Pusey; Didym. Ps. 20s Gronewald; Thdt. Hist.rel. 31,8,28 **27** τρισμακαρίους ἀποφαίνει: ad verborum iunctura cf. ex.gr. CI 8,38,10; Cyr. Am. 2, I p. 417,17 Pusey; eund. Ioh. 10,2, IV p. 577,15 **28–30** Ἡμεῖς...ξύλον: cf. CI 6,17,28–30 **6,17,3** ἀριστόχειρα: cf. Sophocl. Ajax 935 **11–28** Ἐγγεγράφθω...ἔγκλημα: cf. Clem.Al. Protr. 2,32s

6,16,22 ἡμᾶς] ἡμῶν Z9 | τὸ...ἀποφέρει] ἐπιφέρει τὸ σωτήριον Z9 **25** ἀναστάντι] ἐγερθέντι NT **26** τὸ¹ F : om. ME edd.vett. **28** παντί...σαφές] “omnibus manifestum inquam” Oec. **6,17,3** ἐπαρτήσαντες Aub.^{app.} Migne : ἐπικροτήσαντας βBQ Z9 : ἐπικρατήσαντες CDH Aub. Span. : “congregantes” Oec. **4** καλῶμεν] καλοῦμεν Z9 | τὰ] om. Z9 **6s** γυναῖα] γυναῖκα Z9 (corr. mg.) **7** αὐτοῖς] αὐταῖς edd.vett. **8** προηρήμεθα] προαιρουμέθα mg. B⁴ : “volumusque” Oec. **10s** Κεῖσθω...λόγοις] om. Z9 **11** ἐγγεγράφθω FEBQ : ἐγεγράφθω MCDH : γεγράφθω edd.vett. : “pingatur” Oec.

σθω δέ, εἰ δοκεῖ, καὶ τὸ ἐκ Φρυγίας αὐτῷ μειράκιον, τὸν Γανυ-
 μῆδην λέγω, τὸ σεμνὸν αὐτοῦ καὶ ἀξιάκουστον ἄθυρμα καὶ τῆς
 15 ἀκρατοῦς ἀσελγείας ὁ ἔλεγχος. Γεγράφθω δὲ καὶ Ἀλκμήνη, μεθ’
 ἧς τὰς ἐννέα διατετέλεκε *[B]* νύκτας ὁ καὶ ἐν τοῖς ἄγαν αἰσχροῖς
 κόρου πείραν οὐκ ἔχων. Ἔστω καὶ Σεμέλη καὶ ὁ πολλὸς τῶν γυ-
 ναικῶν ὄχλος. Ὅρασθω πρὸς τούτῳ καὶ Ποσειδῶν, συμπαρε-
 στώσας ἔχων ἃς ἀνοσίως διέφθαρκε, τὴν Ἀμυμώνην, τὴν Ἀλό-
 20 πην, τὴν Ἴπποθόην καὶ τὰς ἐτέρας. Ναὶ μὴν καὶ τὸ Λυδὸν αὐτῷ
 συγγεγράφθω μειράκιον, φημὶ δὴ τὸν Πέλοπα. Ἐμπρεπέτω τοῖς
 πίναξιν ἡ φιλομειδῆς Ἀφροδίτη πολλοῖς ὁμιλοῦσα τῶν ἐραστῶν.
 Μικροῦ με παρῆλθε, ζωγράφε, τὸ εὖοσμότατον ἐκεῖνο φυτόν,
 τὴν Δάφνην λέγω, καὶ τὰ ἐπ’ αὐτῇ θρυλλούμενα. Γράφε μοι τὸν
 25 Ἀπόλλω παιδὸς ἐπιεικοῦς εἰς εὐκοσμίαν ἡττώμενον. Καὶ φευ-
 γέτω μὲν ἡ νεάνις μισοῦσα τὸν μολυσμόν· διωκέτω δὲ ὁ Φοῖβος,
 κἂν εἰ μὴ τύχοι τῆς ἐρωμένης· στεφανούσθω τοῖς κλάδοις, ἵνα
 μὴ λάθῃ τὸ ἐγκλημα. — Βούλει *[C]* δὴ οὖν, ὦ γενναῖε, τὸ εἰς
 ἀνάμνησιν ἡμᾶς ἀρετῆς ἀπάσης ἀποκομίζον ξύλον παρέντες καὶ
 30 διωσάμενοι παισὶ καὶ γυναῖοις παραθῶμεν τὰ σά; Ἡ τάχα που
 μαχλῶντες θεοὶ καὶ θεαὶ καὶ μὴν καὶ γυναῖων καὶ μεираκίων κα-

6,17,13–15 καὶ...ἔλεγχος: cf. ex.gr. Hom. Il. 20,231–235; Hymn.Hom. Ven. 202–207; Clem.Al. Protr. 2,33,5; 4,49,1 **15–17** Γεγράφθω...ἔχων: cf. Clem.Al. Protr. 2,33,3 Εἰς ὅσον διελήλακεν ἀσελγείας ὁ Ζεὺς ἐκεῖνος ὁ μετ’ Ἀλκμήνης τοσαύτας ἡδυπαθήσας νύκτας; Οὐδὲ γὰρ αἱ νύκτες αἱ ἐννέα τῷ ἀκολάστῳ μακραί (ἅπας δὲ ἔμπαλιν ὁ βίος ἀκρασία βραχὺς ἦν), ἵνα δὴ ἡμῖν τὸν ἀλεξίκακον σπεῖρῃ θεόν. **17s** Ἔστω...ὄχλος: cf. Clem.Al. Protr. 12,119,1 **18–20** Ὅρασθω...ἐτέρας: cf. Clem.Al. Protr. 2,32,1 **20s** Ναὶ...Πέλοπα: cf. Clem.Al. Protr. 2,33,5; 34,1; 4,47,6 **22** φιλομειδῆς Ἀφροδίτη: cf. ex.gr. Hom. Il. 3,424; 4,10; 14,211 **23–28** Μικροῦ...ἐγκλημα: cf. Ov. Met. 452–567; Plut. Agis 9,3 = Phylarchos FGrHist 81 F 32b; Clem.Al. Protr. 2,32,3 **28s** τὸ²...ξύλον: cf. CI 6,16,28–30

6,17,13s Γανυμήδην edd.vett. : Γαννυμήδην β, ut saepe in codd. **14** αὐτοῦ] αὐτῷ Span. Migne | ἀξιάκουστον] ἀξιάγουστον CDH(a.corr.): ἀξιάγαστον edd.vett. **16–18** καὶ...γυναικῶν] om. Z9 **20** ναὶ] καὶ κ? (“et etiam pingatur simul” Oec.) edd.vett. | καὶ² Fκ?(cf. lemma antecedens) : om. ME edd.vett. **25** Ἀπόλλω] Ἀπόλλωνα edd.vett. | εὐκοσμίαν] “fragrantia” Oec. (εὖοσμίαν κ?; cf. Aub.^{app.}) : ἀκοσμίαν Z9 **27** τύχοι ME Z9 : τύχη F **28** ὦ] om. BHQ edd.vett. **30–33** Ἡ...ἀσυντελῇ] “An forte repugnabunt dii et deae, ne a pueris et mulierculis qui haec vident plane inutilia, destruantur” Oec. **31** μαχλῶντες] μαχῶντες κ? (“repugnabunt” Oec.) | θεαὶ FECDH : θεοὶ MBQ Z9 | καὶ γυναῖων MEκ Z9 : om. F **31s** καταφοραὶ FE : καταφοραὶ M Z9 edd.vett., sed cf. adnot. apud Migne

ταφθοραί — γένοιτ' ἂν τοῖς ὁρῶσιν αὐτὰ πρὸς ὄνησιν οὐκ ἄσυν-
τελῆ; Ἄρ' οὖν οὐ γέλως ἤδη ταυτί καὶ τῆς εἰς λῆξιν ἀποπληξίας
ἀπόδειξις ἐναργής;

- 6,18** **18.** “Ὁλέθρου” γε μὴν εἰς ἅπαν ἡμᾶς ἀφικέσθαι φησὶ διὰ τοι
τὸ “θεῶν” μὲν ἀπαναστῆναι “τῶν αἰωνίων”, τὸν δὲ “τῶν Ἰου-
δαίων” ἀνθελέσθαι “νεκρόν”. Εἶτα πῶς, εἰπέ μοι, τοὺς γενητούς
καὶ ἐν χρόνῳ πρὸς ὑπαρξιν παρενηνεγμένους αἰωνίους εἶναι
φήεις; Οὐ γὰρ ὁ σὸς ἔφη Πλάτων τοὺς ἐμφανεστέρους καὶ νοη- 5
τοὺς δεδημιουργῆσθαι θεοὺς; Πῶς οὖν αἰώνιον τὸ ἐν χρόνῳ [D]
παρενεχθὲν καὶ κεκινημένον εἰς γένεσιν, ὑποπίπτον δὲ καὶ
φθορᾷ κατὰ γε τοὺς ἐνόντας τῇ φύσει λόγους, εἴπερ ἐστὶν οὐ κα-
τεψευσμένον, ὥς ἅπαν τὸ ἐν γενέσει πάντη τε καὶ πάντως ὑπο-
κέοιτο ἂν καὶ τῷ καταφείρεσθαι δεῖν; Νεκρὸν δὲ Χριστὸν ὄνο- 10
μάζει, καὶ θαυμαστὸν οὐδέν· πεπλάνηται γὰρ καὶ τὸ σεπτὸν τῆς
ἐνανθρωπήσεως οὐχ ὁρᾷ μυστήριον. Οὐ γὰρ ἂν ἔφη νεκρὸν τὸν
ἐπὶ λύσει θανάτου “θανάτου” “γευσάμενον” κατὰ σάρκα. Πῶς
γὰρ ἂν ἡττῶτο φθορᾷ ὁ πολλοῖς ἑτέροις τὸ ἀναβιώσθαι δούς;
Ἐφῆκε μὲν γὰρ οἰκονομικῶς ὁμιλῆσαι [801A] θανάτῳ τὴν γενο- 15
μένην αὐτοῦ σάρκα κατ’ οἰκείωσιν οἰκονομικὴν, ἀνεβίω δὲ αὖ
καὶ πεπάτηκε τὴν φθοράν, ἵν’ ἐν αὐτῷ καὶ πρώτῳ βάσιμόν τε καὶ
εὐήλατον τῇ τοῦ ἀνθρώπου γένοιτο φύσει καὶ τὸ δύνασθαι κα-
τευμεγεθεῖν θανάτου καὶ φθορᾷ. Ὡνόμασται γὰρ διὰ τοῦτο

6,18,10–23 Νεκρὸν...ζωοποιηθήσονται] Z1

6,17,33 εἰς λῆξιν: cf. CI Prosp. 1,11 (cum adnot.) **6,18,1–23** Ὁλέθρου...
ζωοποιηθήσονται: cf. CI 6,32,29–32 et 10,16,1–4 **1–3** Ὁλέθρου...νεκρόν: cf. Iul. CG
1, fr. 43,14–16 Mas. (CI 6,15,17–19) **5s** τοὺς...θεοὺς: cf. Plat. Ti. 39e3–41d3; cf.
etiam Iul. CG 1, fr. 10,4–15 Mas. (CI 2,43,9–21) et CI 7,33,8–11 **10–20** Νεκρὸν...
κεκοιμημένων: cit. a Sev.Ant. Philal. 176 et Apol.Philal. 176 Hespel; ad interpretationem
Syriacam cf. p. 860s Kaufhold **12s** Οὐ...σάρκα: cf. Hebr. 2,9 **16–19** ἀνεβίω...
φθορᾷ: cf. Cyr. Lc. fr. I,276 Reuss (PG 72, 861C) **17s** βάσιμόν...εὐήλατον: verborum
iunctura Cyrilliana; cf. CI 9,17,17; Hom.pasch. 25,3, PG 77, 912B
18s κατευμεγεθεῖν...φθορᾷ: ad verborum iuncturam cf. CI 3,27,19 (cum adnot.)
18s κατευμεγεθεῖν: vox a Cyr. adamata; cf. CI Prosp. 5,15 (cum adnot.)

6,18,1 εἰς...ἡμᾶς ME Z9 : ἡμᾶς εἰς ἅπαν transp. F **3** ἀνθελέσθαι] ἀνελέσθαι BHQ
edd.vett. **5** ἐμφανεστέρους FEκ(“conspicuos” Oec.) : ἀφανεστέρους M Z9 edd.
6 θεοὺς] om. Z9(corr. mg.) **9** πάντη...πάντως FE : πάντη M edd.vett. : πάντως Z9 :
“omnino” Oec. **10** δὲ] add. ὁ ἐξ ἐναντίας τὸν Z1 **16** αὐτοῦ] αὐτῷ Z9

20 ‘πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν’ καὶ ‘ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων’. Ὡς γὰρ ὁ θεσπέσιος Παῦλός φησιν· »Ὡσπερ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται.«

19. Ἦκει γε μὴν εἰς τοῦτο ἀγνοίας καὶ τῆς ἐσχάτης ἀρ- **6,19**
ρωστίας ὁ νοῦς αὐτῷ, ὥστε καὶ ἐφ’ οἷς ἦν αὐτῷ τὰς μεγίστας
τῶν διαβολῶν ἔσεσθαι προσδοκᾶν, αὐτοῖς δὴ τούτοις ἐπισεμνύ-
νεσθαι. *Παρίημι γάρ, φησί, τὰ τῆς μητρὸς τῶν θεῶν μυστήρια*
5 *⟨...⟩ καὶ ζηλῶ τὸν Μάριον.* Καλὸν γε· οὐ γὰρ Δαρδάνου [B] τὸ
ἄθυρμα; Τεθεσμοθέτηκεν γὰρ αὐτὸς τὰς τῶν Κορυβάντων μα-
νίας καὶ τὰς ἐν ἄντροις τῆς Ἰδης σκοτίους τελετὰς καὶ ἀσελγῇ
μυστήρια. Καίτοι πῶς οὐ πάντη τε καὶ πάντως καταπημύνειεν
ἂν τοὺς ἀκροωμένους τὰ ἐξιτήλων γέμοντα καὶ ἀνοσίων διηγη-
10 μάτων; Ἐπαριθμεῖ δὲ αὐτὸς τοῖς ἐκ θεῶν ἀγαθοῖς καὶ τὸ δεδό-
σθαι Ῥωμαίοις τὸν Μάριον βασιλεύσαντα μὲν κατὰ καιροῦς,
δεισιδαιμονέστατον δὲ καὶ ἀπηνῆ γεγονότα καὶ μὴν καὶ ἀγρίου
φρονήματος καθιγμένον εἰς τοῦτο, ὥστε τὸ εὖ θεθραμμένον
αὐτῷ κόριον καὶ τὸ ὅτι μάλιστα τῶν φιλτάτων ἐπίχαρί τε καὶ

6,18,20 πρωτότοκος...νεκρῶν: cf. Col. 1,18 | ἀπαρχή...κεκοιμημένων: cf. I. Cor. 15,20
21–23 Ὡσπερ...ζωοποιηθήσονται: I. Cor. 15,22; cit. ex.gr. etiam a Cyr. CI 4,48,8s (cf. adnot. ibid.) **6,19,4s** Παρίημι...Μάριον: Iul. CG 1, fr. 44 Mas.; cf. Cook (2000) 324–326; Stöcklin-Kaldewey (2014) 74 **4** τὰ...μυστήρια: cf. Iul. In matr.deor. **5s** Δαρδάνου...ἄθυρμα: cf. Diod.Sic. 5,49,2 Ἰασίωνος δὲ εἰς θεοὺς μεταστάντος, Δάρδα-
νον καὶ Κυβέλην καὶ Κορύβαντα μετακομίσαι εἰς τὴν Ἀσίαν τὰ τῆς μητρὸς τῶν θεῶν
ιερά καὶ συναπᾶραι εἰς Φρυγίαν. Cf. etiam Clem.Al. Protr. 2,13,3 **8** καταπημαίνω: vox
Cyrilliana; cf. CI 6,40,3; Dial.trin. 7, p. 649,29 Aubert (p. 196 Durand); De ador. 7, PG
68, 533A **12–15** δεισιδαιμονέστατον...βωμοῖς: cf. Dorotheus FGrHist 289 F 1a =
Ps.-Plut. Parall.min. 310d; Demaratus FGrHist 42 F 4 = Dorotheus FGrHist 289 F 1c =
Clem.Al. Protr. 42,7 = Eus. Praep.ev. 4,16,12; cf. etiam CI 4,19 **13–15** ὥστε...βωμοῖς:
cf. Ps.-Plut. Parall.min. 320d Μάριος πρὸς Κίμβρους πόλεμον ἔχων καὶ ἡττώμενος ὄναρ
εἶδεν, ὅτι νικήσει, ἐάν τὴν θυγατέρα προθύσῃ· ἦν δ’ αὐτῷ Καλπουρνία· προκρίνας δὲ τῆς
φύσεως τοὺς πολίτας ἔδρασε καὶ ἐνίκησε.

6,18,21 ὥσπερ] seq. γὰρ NT **6,19,3** δὴ] δὲ Z9 **5** lacunam post μυστήρια dub. sugg.
Riedweg | ζηλῶ τὸν] ζηλωτὴν Z9(corr. mg.) | καλὸν] καλεῖν Z9(corr. mg.)
6–8 Τεθεσμοθέτηκεν...μυστήρια] verba delenda esse sugg. Klimek **6** γὰρ FEκ(“nam”
Oec.): om. M Z9 edd.vett. | αὐτὸς] οὗτος sugg. Klimek **8–10** Καίτοι...διηγημάτων]
“quamvis alioqui auditoribus narratione fatua et plane nefaria omnibus modis nocuerit”
Oec. **9** τὰ F: om. ME Z9 edd.vett. **10** ἐπαριθμεῖ emendavimus: ἐπαρίθμει codd. |
αὐτὸς] αὐτὸ edd.vett. **14** τὸ] om. Z9(corr. mg.)

γλυκὺ τοῖς τῶν δαιμονίων ἐγκατασφάζαι βωμοῖς. Οὕτω γάρ, 15
οὕτω τιμᾶσθαι θέλοντας τοὺς ἀγαθοὺς ἠπίστατο θεοῦς, ἐπιγάν-
νυσθαι δὲ τοῖς ἰδίους θεραπευταῖς τὰ παντὸς ἐπέκεινα κακοῦ
φρονεῖν ἡρημένοις, ὥς οὐδὲν [C] ἡγεῖσθαι τὸ ἄμεινον τοῦ καὶ
αὐτοὺς τοὺς τεκόντας τῶν ἰδίων φιλτάτων γίνεσθαι φονευτάς.

Οὐκοῦν εἰ τὸν Μάριον ἐπαινεῖ καὶ τεθαύμακεν, ἐν αἰτίᾳ ποι- 20
εῖσθω τοὺς μὴ τὰ ἴσα δρᾶν ἐλομένους αὐτῷ. Ἀναπειθέτω τοὺς
τῶν ἐθναρχῶν καὶ πολιούχων προσκυνητὰς τέκνων ἐφίεσθαι γο-
νῆς, οὐχ ἵνα παππάζοιεν κατὰ τὴν ἐστίαν αὐτοὺς οἱ γεγεν-
νημένοι καὶ εἰς παῖδας παίδων ἐκτείνηται τὸ γένος αὐτοῖς, ἀλλ’
ἵνα τοῖς αὐτῶν αἵμασι τοὺς ἡμερωτάτους καταθέλωσι θεοῦς· 25
ταῦτα γὰρ ἴσως αὐτοῖς τὰ τῶν θυμάτων ἐξαίρετα. Καὶ ἀπ-
ηλλάχθω γραφῆς καὶ εἰ γένοιτό τις τῶν ἑαυτοῦ τέκνων σφαγεύς.
Ἐπειδὴ δὲ τὸν τοιοῦτον ἀτίθασσόν τε καὶ ἀγριόθυμον καὶ θη-
ρίων αὐτῶν ἀπηνέστερον φαίη ἄν, οἶμαι, τίς, καὶ μάλα εἰκότως,
καὶ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ κοινὸς τῆς φύσεως γράφεται νόμος ὥς ἐπὶ 30
πᾶν ὠμότητος καὶ ἀνοσίῳ γνώμῃς ἰγμένον, ἀνθ’ ὅτου τεθαύ-
μακε καὶ δῶρον εἶναι φησι τῶν θεῶν τὸ ἐξαίρετον, ὃν εἶπερ τις
ἔλοιτο ‘ζηλοῦν’, ἀνόσιος ἔσται καὶ ἀπεχθὴς ἀνθρώπῳ παντί·
Τοῦτο θεῶν, εἰπέ μοι, τὸ δῶρον, ἢ τάχα που καὶ συναινεῖν ἄξιον
οἷς ἔφη; Ἐοικὸς γὰρ αὐτοῖς τὸ ξένιον, καὶ χαρίζονται τοῖς σφετέ- 35
ροις, ἃ καὶ τιμᾶν ἐγνώκασι.

6,20 20. Καὶ γοῦν οὐχὶ μόνον παρ’ αὐτῶν δεδόσθαι φησὶ τὸν Μά-
ριον, ἀλλὰ γὰρ ἔτι πρὸς τούτῳ καὶ τοὺς τῶν ψευδομαντειῶν
ἀνευρηθῆσαι τρόπους. Γράφει δὲ ὧδε·

6,19,17 παντὸς ἐπέκεινα: cf. CI 1,22,3s (cum adnot.) **23s** οὐχ...γεγεννημένοι: cf. Hom. II. 5,408 **32** δῶρον...θεῶν: ad verborum iuncturam cf. Iul. CG 1, fr. 55,18 Mas. (CI 7,16,32s) **32s** ὄν...ζηλοῦν: cf. Iul. CG 1, fr. 44,4 Mas. (CI 6,19,5)

6,19,16 ἠπίστατο] “credebat” Oec. **18** τοῦ ME Z9 : τὸ F **20** εἰ...ἐπαινεῖ] εἰς...ἐπαινεῖ CD : εἰς...ἐπαινέσθαι H mg. Q^{inc} (e “P.”) Aub.^{app} (ex “exempl. nostro”) **22** ἐφίεσθαι κ(“petere” Oec.) edd.vett. : ἀφίεσθαι codd.cett. Aub.^{app} (ex “exemplo nostro”) **23** αὐτοὺς] αὐτῶν edd.vett. **23s** γεγεννημένοι] γεγεννημένοι BHQ Z9 edd.vett. **27** τις] πῶς Z9 (corr. mg.) **29** φαίη...τίς] “dicimus” Oec. **31** γνώμης FEQ(uncis incl.) κ(“nephariae mentis” Oec.) mg. B⁴H³ : om. M Z9 edd.vett. **6,20,1s** Μάριον] μακάριον Z9

[D] ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

- 5 *Τὸ γὰρ ἐκ θεῶν εἰς ἀνθρώπους ἀφικνούμενον πνεῦμα σπανιάκις
μὲν καὶ ἐν ὀλίγοις γίνεται, καὶ οὔτε πάντα ἄνδρα τούτου μετασχεῖν
ῥάδιον οὔτε ἐν παντὶ καιρῷ. Ταύτη τοι καὶ τὸ παρ’ Ἑβραίοις ἐπέ-
λιπεν, οὐκοῦν οὐδὲ παρ’ Αἰγυπτίοις εἰς τοῦτο σώζεται. [804A]
Φαίνεται δὲ καὶ τὰ αὐτοφυῆ χρηστήρια <σιγῆσαι> ταῖς τῶν χρόνων
10 εἴκοντα περιόδοις· ὁ δὲ φιλόανθρωπος ἡμῶν δεσπότης καὶ πατὴρ
Ζεὺς ἐννοήσας, ὥς ἂν μὴ παντάπασι τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς ἀποστε-
ρηθῶμεν κοινωνίας, δέδωκεν ἡμῖν διὰ τῶν ἱερῶν τεχνῶν ἐπίσκε-
ψιν, ὅφ’ ἥς πρὸς τὰς χρείας ἔξομεν τὴν ἀποχρῶσαν βοήθειαν.*

ΚΥΡΙΛΛΟΣ

- 15 ‘Πνεῦμα’ μὲν οὖν ‘ἐκ θεῶν’ ἐνθάδε τὸ τῶν ψευδομάντεων φη-
σιν· ἔθος γὰρ ἦν αὐτοῖς ὑποπλάττεσθαι τὸ ἐνθουσιᾶν καὶ οἷον ἐν
κατοχῇ μαντικοῦ γεγονότας ὀρᾶσθαι πνεύματος, ἵν’ ἔχοι τὸ ψευ-
δος τὸ εὐπαράδεκτον. Πλεῖστοι δὲ οὗτοι, καὶ πολυειδῆς ἦν αὐ-
τοῖς τῆς γοητείας ὁ τρόπος. Οἱ μὲν γὰρ ἦσαν οἰωνοσκόποι [B]
20 καὶ ἐμπυρομάντις, οἱ δὲ καὶ ἀλφιτομάντις· καὶ πρὸς γε τούτοις
ἥπατοσκόποι καὶ τοὺς ἐκ τῶν θυσιῶν εἰς ἀέρα διάττοντας
πολυπραγμονοῦντες καπνοῦς· οἱ δὲ καὶ νεκυομάντις, ἐγγαστρί-
μυθοι καὶ τερατοσκόποι. Τὸ ἐν τούτοις οὖν ἄρα πνεῦμα δια-

6,20,5–13 Τὸ...βοήθειαν: Iul. CG 1, fr. 45 Mas.; cf. Stöcklin-Kaldewey (2014) 153–156
5–7 Τὸ...καιρῷ: cf. ex.gr. Plut. De def.orac. 438c–d; eund. De gen.Socr. 593c–d
6s οὔτε...ῥάδιον: cf. Iul. CG 1, fr. 7,7 Mas. (CI 2,23,9–11) **8** οὐκοῦν...σώζεται: cf.
 ex.gr. Strab. 17,1,43 **9s** Φαίνεται...περιόδοις: cf. ex.gr. Plut. De def.orac. 433e–f
10–13 ὁ...βοήθειαν: cf. Cook (2004) 342; Tanaseanu-Döbler (2013) 148, 216 adnot.
 123; Stöcklin-Kaldewey (2014) 347 **19–23** Οἱ...τερατοσκόποι: cf. Cyr. Ies. 4,3, PG
 70, 984A Χρηστήρια γοῦν κατὰ χώρας τε καὶ πόλεις ψευδομαντεῖαι τε ἦσαν πανταχοῦ
 καὶ κληδωνισμοὶ καὶ φενάκων πληθὺς τὰ »ἀπὸ καρδίας αὐτῶν λαλούντων« κατὰ τὸ
 γεγραμμένον, χρησιμφοδοὶ καὶ νεκυομάντις καὶ οἱ φωνοῦντες ἐκ γῆς ἐγγαστρίμυθοί τε
 καὶ ἀλφιτομάντις, καὶ ἀπαξαπλῶς ψευστῶν καὶ φενάκων ἡ ὕψιλος πεπλήρωτο. De
 modis divinationis cf. etiam Bremmer (1997) **20** ἐμπυρόμαντις: hapax legomenon
21 ἥπατοσκόπος: vox rara; cf. etiam CI 9,13,12s

6,20,7 Ἑβραίοις] add. <προφητικὸν πνεῦμα> Neu., obl. Gollwitzer **9** <σιγῆσαι> suppl.
 Neu., cf. CI 6,21,2; 6,21,8 **10** εἴκοντα MEκ(“cedunt” Oec.), cf. CI 6,21,2 : ἦκοντα F | ὁ
 δὲ] ὁ δὲ ὁ sugg. Gollwitzer | ὁ] ὁ edd.vett. **12** διὰ] add. <τὴν> Klimek coll. CI 6,21,11
12s ἐπίσκεψιν] ἐπίσκεψιν Mas. **13** ὅφ’] ἄφ’ Klimek **18** εὐπαράδεκτον] εὐπαρά-
 δεικτον Aub. Span. : εὐπαράδε[ι]κτον Migne **23** ἄρα edd.vett. : ἄρα codd.omn.

βολικὸν ἐκλελοιπέναι φησί. Καὶ ἐπαινῶ γε τοὺς λόγους· πλὴν ἡγνόηκε τὴν αἰτίαν τοῦ καὶ ἀπρακτῆσαι τὸ ψεῦδος, ‘ἀποσιγῆ- 25
σαι’ δέ, καθά φησιν αὐτός, ‘αὐτοφυῆ χρηστήρια’. Ἐπειδὴ γὰρ ἐπέλαμψε τῷ κόσμῳ Χριστός, κατεδονήθη πᾶσα ἡ τυραννὶς τῶν δαιμονίων, καὶ οἷά τις σκηνὴ μεираκιωδῶν ἀθυρμάτων ἔμπλεως ἡ ἀπάτη λέλυται, καὶ ταῖς ἔδου πύλαις γεγόνασι κάτοχοι, καίτοι πάλαι τὴν ὑφ’ ἡλίῳ πλανήσαντες οἱ παμβέβηλοί τε καὶ ἀλιτήριοι 30
δαίμονες.

- 6,21** **21.** Πλὴν ἐκεῖνο φραζέτω· Τίνα δὴ τρόπον ‘τὰ [C] αὐτοφυῆ χρηστήρια’ ‘ταῖς τῶν χρόνων εἰκοντα περιόδοις’ ‘σιγῆσαι’ φησι; Καίτοι πῶς, εἴπερ τις ἦν ὅλως ἀληθῶς θεὸς ὁ τὰ ἐσόμενα τοῖς πάλαι κατασημαίνειν ἐπιχειρῶν, ἡττᾶται καιρῶν ἐπὶ τὸ μείον ἢ πρὶν κατενηνεγμένης τάχα που τῆς ἐν αὐτῷ γνώσεως; Εἶτα πῶς 5
‘αἰωνίους’ αὐτοὺς εἶναι φησι καίτοι κατόπιν ἰόντας χρόνου καὶ μονονουχὶ παλαίωσιν ὑπομένοντας, ὥς τῶν καθ’ ἡμᾶς ὀλίγῳ διενεγκεῖν; Ἐπειδὴ τοίνυν, φησί, ‘σεσιγήκασι’ ‘τὰ χρηστήρια’ καὶ τάχα που γεγηρακῶς ὁ Πύθιος ἔξω βέβηκε φρενὸς καὶ τῶν εἰς ἀπάτην ψευσμάτων οὐκ οἶδεν ἔτι τοὺς τρόπους, ‘δέδωκεν’ 10
ἡμῖν ‘ὁ Ζεὺς’ τὴν ‘διὰ τῶν ἱερῶν τεχνῶν ἐπίσκεψιν’ καὶ ἐπικουρίαν. Τί δρᾷς, ὦ γενναῖε; Τέχνας ἄρα σεπτὰς τε καὶ ἱεράς τὰς ἐπαράτους ψευδομαντείας καὶ μέντοι καὶ γοητείας εἶναι φῆς καὶ πρὸς καλοῦ γενέσθαι [D] τοῖς ἐπὶ γῆς τὸ εἰδέναι περαίνειν αὐτάς; Ταύτας πρὸς ἐπικουρίαν ἀνθρώποις ‘δεδόσθαι’ φῆς ἤκειν 15
τε αὐτοῖς τὸ δῶρον ὥς ἐκ ‘Διὸς’ ἐπικούρημα χρειωδέστατον;

6,20,26–21,10 Ἐπειδὴ...τρόπους] Z1

6,20,27 καταδονέω: vox Cyrilliana; cf. CI 5,7,5 (cum adnot.) **29** ταῖς...κάτοχοι: cf. Mt. 16,18 **6,21,1s** Τίνα...φησι: cf. Iul. CG 1, fr. 45,6–8 Mas. (CI 6,20,9s) **9** καὶ!... που: verborum iunctura a Cyr. adamata; cf. ex.gr. CI 4,36,27; 5,24,17s; fr. 48,11 **15–17** Ταύτας...πατέρα: cf. Iul. CG 1, fr. 45,8–11 Mas. (CI 6,20,10–13)

6,20,26 ἐπειδὴ γὰρ] ἐπεὶ οὖν Z1 **29** ταῖς] add. τοῦ BHQ edd.vett. **6,21,1** ἐκεῖνο FEκ(“illum” Oec.) Z1(add. ὁ δι’ ἐναντίας) : ἐκείνω M **2** εἰκοντα MEκ(“cedentia” Oec.) Z1, cf. 6,20,10 : ἤκοντα F **5** κατενηνεγμένης FE Z1 : κατανηνεγμένης M **5–8** Εἶτα... φησί] om. Z1 **8** σεσιγήκασι] add. φησὶ Z1 **10** τοῦς] om. edd.vett. **11** ἡμῖν MEκ(“nobis” Oec.) : ὑμῖν F **12** ἄρα] ἄρα edd.vett.

Ὅρθῳ γε, ὃ τῶν ἔδει γάρ, ἔδει τὸν σὸν ‘πατέρα’ καὶ βασιλέα
ταῖς οὕτως αἰσχυραῖς κεχρηῆσθαι φιλοτιμίαις, ἵνα φαίνεται διδοὺς
καὶ τοῖς καθεστηκόσιν ἀπάδει νόμοις καὶ ταῖς ἐσχάταις ἐνό-
20 χους δίκαις ἀποφάνειν ἂν τοὺς ἐξησκηκότας ἢ τάχα που καὶ
μόνον ἑτέροις ταυτὶ πεπραχόσι συνεγνωκότας.

22. Ἐπειδὴ δέ φησι καὶ ‘παρ’ αὐτοῖς τοῖς ‘Εβραίοις’ τὸ προ- **6,22**
φητικὸν ἐκλελοιπέναι ‘πνεῦμα’, φαμέν, ὅτι τέλος νόμου καὶ
προφητῶν γέγονεν ὁ Χριστός. Ἄπαντες μὲν γὰρ οἱ κατὰ καιροὺς
γεγονότες ἅγιοι καὶ τῶν ἐσομένων λαβόντες τὴν γνῶσιν, ἐνέντος
5 αὐτοῖς τοῦ [805A] θεοῦ διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τὸ Χριστοῦ
μυστήριον προανακεκράγεσαν. Ἐπειδὴ δὲ παρήλθεν εἰς μέσον
αὐτὸς ἐπέφανέ τε τοῖς ἐπὶ γῆς, ἡρέμησε μὲν τῆς ἀρχαίας προφη-
τείας ἢ χάρις, ἐνηχεῖ δὲ καὶ νῦν τοῖς ἁγίοις θεὸς κατὰ τὸ αὐτῷ
δοκοῦν τὰ ἐσόμενα, καὶ ψυχαῖς ὁσίαις ἐναυλίζεται. Οὐκοῦν μὴ
10 ‘ἐκλελοιπέναι’ λεγέτω τὸ ‘πνεῦμα’, ἀλλ’ εἰς καινότητα χάριτος
μετοισθῆναι τὰ καθ’ ἡμᾶς.

Ὡς δὲ ἐν τοῖς ἤδη φθάσασιν εὐδοκιμοῦντος αὐτῷ τοῦ λόγου,
προσεπιφέρει καὶ ἕτερον καὶ φησιν·

6,22,1–11 Ἐπειδὴ...ἡμᾶς] Z1

6,21,17–21 ἔδει!...συνεγνωκότας: de legibus contra artem divinationis a Constantino secundo datis cf. Fögen (1993) 36s, 46–51, 237–240; Hoffmann/Vultaggio/Neuber (2014) 298s **19** ἀπάδω νόμοις: verborum iunctura a Cyr. adamata; cf. CI 3,10,6 (cum adnot.) **6,22,1s** Ἐπειδὴ...πνεῦμα: cf. Iul. CG 1, fr. 45,3–6 Mas. (CI 6,20,5–8) **2s** ὅτι...Χριστός: cf. Rm. 10,4; cf. etiam CI 7,29,23 **5s** τὸ...προανακεκράγεσαν: verborum iunctura Cyrilliana; cf. Ies. 1,2, PG 70, 52A, eund. Ep. 1,10, ACO I,1,1 p. 14,14; cf. etiam Cyr. Mi. 2, I p. 674,25–675,3 Pusey Οὐκοῦν ἀνακομίζων ὥσπερ τὸν Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸ ἐν ἀρχαῖς, φημί δὴ τὸ ὑπ’ αὐτοῦ βασιλεῦσθαι τοῦ θεοῦ, τὸν ἐκ Βηθλεὲμ αὐτοῖς ἐσόμενον σωτήρα καὶ λυτρωτὴν προανακεκράγει Χριστόν. **6** προανακράζω: vox Cyrilliana, ut videtur; cf. ex.gr. CI 8,41,1; 10,10,11; Hab. 2, II p. 141,19 Pusey; sed cf. etiam Ps.-Ioh.Chrys. In ram. palm. PG 59, 705 **9** ψυχαῖς...ἐναυλίζεται: cf. Cyr. Hab. 1, II p. 77,23s Pusey; eund. Glaph.Gen. 1, PG 69, 29C **10** ἐκλελοιπέναι...πνεῦμα: cf. Iul. CG 1, fr. 45,6–8 Mas. (CI 6,20,9s)

6,21,18 φιλοτιμίαις] “subsidiis” Oec. **20** ἀποφάνειν] ἀποφάνειαν BHQ edd.vett. **6,22,1** ἐπειδὴ...αὐτοῖς] ἀλλὰ καὶ παρ’ αὐτοῖς φησι Z1 **2** ἐκλελοιπέναι πνεῦμα] πνεῦμα ἐκλελοιπέναι transp. Z1 **7** τε] om. Z1 **9** ἐσόμενα] ἐπόμενα CDB(a.corr.)H mg. Q^{inc} (e “P.”; add. “apparet in c. B. et emendatum hoc.”) edd.vett. **11** μετοισθῆναι] μετοικη-
σθῆναι M(p.corr.)BQ : μετοικισθῆναι CDH edd.vett.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ

Ἔλαθέ με μικροῦ τὸ μέγιστον τῶν Ἡλίου καὶ Διὸς δώρων. Εἰκό- 15
 τως δὲ αὐτὸ ἐφύλαξα ἐν τῷ τέλει. Καὶ γὰρ οὐκ ἰδίον ἐστὶν ἡμῶν
 μόνον, ἀλλ', οἶμαι, κοινὸν πρὸς Ἑλληνας, τοὺς ἡμετέρους συγγε-
 νεῖς. Ὁ γὰρ <τοι> Ζεὺς ἐν μὲν τοῖς νοητοῖς ἐξ ἑαυτοῦ τὸν Ἀσκλη-
 πιὸν ἐγέννησεν, εἰς δὲ τὴν γῆν διὰ τῆς Ἡλίου γονίμου ζωῆς ἐξέφη-
 νεν. Οὗτος ἐπὶ γῆς ἐξ οὐρανοῦ [B] ποιησάμενος <τὴν> πρόοδον 20
 ἐνοειδῶς μὲν ἐν ἀνθρώπου μορφῇ περὶ τὴν Ἐπίδauρον <ἀν>εφάνη,
 πληθυνόμενος δὲ ἐντεῦθεν ταῖς περιόδοις ἐπὶ πᾶσαν ὥρεξε τὴν
 γῆν τὴν σωτήριον ἑαυτοῦ δεξιάν. Ἦλθεν εἰς Πέργαμον, εἰς Ἰω-
 νίαν, εἰς Τάραντα μετὰ ταῦθ', ὕστερον ἦλθεν εἰς τὴν Ρώμην.
 ὦχετο εἰς Κῶ, ἐνθένδε εἰς Αἰγάς. Εἴτα πανταχοῦ γῆς ἐστὶ καὶ θα- 25
 λάσσης. Οὐ καθ' ἕκαστον ἡμῶν ἐπιφοιτᾷ καὶ ὁμως ἐπανορθοῦται
 ψυχὰς πλημμελῶς διακειμένας καὶ τὰ σώματα ἀσθενῶς ἔχοντα.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ

- 6,23 23. Σοβαρεύεται μὲν οὖν, Διὸς ἐκφῶναι λέγων τὸν Ἀσκληπιὸν
 'ἐν' 'τοῖς νοητοῖς', ὥφθαί γε μὴν 'ἐν ἀνθρώπου μορφῇ'. Ὁ γάρ

6,22,15–27 Ἔλαθέ...ἔχοντα: Iul. CG 1, fr. 46 Mas.; cf. Hargis (1999) 125s; Cook (2000) 332s; Cook (2004) 342s cum adnot. 575; Boulnois (2014b) 121
 15–23 Ἔλαθέ...δεξιάν cit. etiam a Cyr. infra 8,50,9–18 15 Ἔλαθέ...δώρων: cf. CI 6,24,1s; 6,26,4s 17s τοῖς...συγγενεῖς: cf. Iul. In reg.sol. 39, 152d–153a Nesselrath
 18–20 Ὁ...ἐξέφηνεν: cf. Iul. In reg.sol. 39, 153b Nesselrath 19 διὰ...ζωῆς: cf. Iul. In reg.sol. 16, 140b; 43, 156c Nesselrath 20–23 Οὗτος...δεξιάν: cf. Iul. In reg.sol. 21, 143b; 43, 156c–157a Nesselrath 21–25 περὶ...Αἰγάς: cf. Orig. Cels. 3,3,1–6 Εἴτα πανταχοῦ μὲν ἢ πολλαχοῦ δυνάμεις ἐγίνοντο, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς ἐξῆς παρατίθεται »Ἀσκληπιὸν εὐεργετοῦντα καὶ τὰ μέλλοντα προλέγοντα ὅλαις πόλεσιν ἀνακειμέναις αὐτῷ, οἷον τῇ Τρίκκῃ καὶ τῇ Ἐπιδαύρῳ καὶ τῇ Κῷ καὶ τῇ Περγᾶμῳ, καὶ Ἀριστεάν τὸν Προκονήσιον καὶ Κλαζομένιον τινα καὶ Ἀστυπалаίεα Κλεομήδην« 22s ταῖς...δεξιάν: cf. Iul. In reg.sol. 39, 153b Nesselrath 6,23,2–5 Ὁ...ιερω: cf. Thdt. Gr.aff.cur. 8,19 et CI 8,51,6s

6,22,15 μέγιστον] add. <καὶ ἐξαίρετον> Mas. coll. CI 6,24,1; adde Iul. Epist. 89b,25s: ἐξαίρετον δὲ δὴ καὶ μέγιστον, sed cf. CI 8,50,10 16 ἐν] secl. Klimek 18 τοι add. Mas. coll. CI 8,50,13 20 <τὴν> suppl. Neu., coll. CI 8,50,15, Mas. 21 ἀνεφάνη con. Neu., coll. CI 8,50,16, Mas. 22 ἐντεῦθεν MEκ(“inde progressionibus” Oec.): add. ἐν F | περιόδοις emendavimus coll. CI 8,50,17 : προόδοις βκ(“progressionibus” Oec.) edd.vett. 25 ὦχετο] add. <δὲ> Neu. propter hiatus | Κῶ M : Κῶν FE, fort. recte : “Con” Oec. 26 ἐπανορθοῦται] add. <τὰς> Klimek Mas. 27 διακειμένας] διανεμιμένας Aub.(corr. in app. coll. Oec.)

τοι παρὰ πᾶσι λόγος ἐκ Κορωνίδος [C] αὐτὸν καὶ Απόλλωνος
γενέσθαι βούλεται, μεμοιχευμένης κατὰ τὸ εἰκὸς παρὰ τοῦ τῶν
5 ἱερέων ἐν Απόλλωνος ἱερῷ. Οὐτοσί δὲ σεμνόν τι καὶ μέγα περὶ
αὐτοῦ καὶ φρονεῖ καὶ λέγει, ψευδοεπῆς ὧν ἀεὶ· καίτοι τοῖς Ἑλ-
λήνων λογάσι πλεῖστά τε ὅσα καὶ ἀπηχῇ γέγραπται περὶ αὐτοῦ.
Ἄπισ μὲν γὰρ ὁ Αἰγύπτιος οὐκ ἄσημος τῶν αὐτόθι τεμενιτῶν γε-
γενῆσθαι λέγεται καὶ τῆς καλουμένης φυσικῆς φιλοσοφίας συν-
10 εἰλοχέναι τὴν ἐπιστήμην. Τουτονὶ καὶ πρῶτόν φασι τὴν ἱατρικὴν
εὐτεχνίαν μεταχειρίσασθαι τε καὶ ἀνευρεῖν ἄμεινον ἢ οἱ πρὸ αὐ-
τοῦ γεγονότες, παραδοῦναι δὲ καὶ Ἀσκληπιῷ, ὅς, ἐπεὶ περ τῆς τέ-
χνης γέγονεν ἐν καλῷ, οὐκέτι ταῖς Αἰγυπτίων πόλεσιν ἐμφιλο-
χωρεῖν ἠνέσχετο, ἀλλὰ γὰρ ἐρασιχρήματός τε ὑπάρχων καὶ λημ-
15 μάτων αἰσχυρῶν ἐκτόπως ἠττώμενος [D] πᾶσαν, ὥς ἔπος εἰπεῖν,
περιφοίτησε χώραν, ἐρανιζόμενος τὰ παρὰ πολλῶν ὧνιόν τε
προθεῖς τοῖς ἀλγοῦσι τὸ ἐπιτήδευμα. Ἀρθεῖς δὲ ὑπὸ τῆς τέχνης
καὶ μέγα φρονήσας ἐπ’ αὐτῇ καὶ θεὸν ἑαυτὸν ὠνόμαζε καὶ ἐκ
νεκρῶν ἀναστῆσαι τινας δύνασθαι παραληρῶν ἐφαντάζετο.
20 Προσβαλὼν δὲ τοῖς Ἐπιδαυρίοις καὶ δόξαν ἀρπάσας οὐκ ἀγεννῇ
παρ’ αὐτοῖς τοῦ καὶ θεοῦ εἶναι τις, βάλλεται κεραυνῷ ποινήν
αὐτῷ τὴν πρεπωδεστάτην ἐπαφέντος θεοῦ καὶ διὰ τοῦ παθεῖν ἐξ-
ελέγχοντος οὐδὲν ὄντα παντελῶς πλὴν ὅτι γῆν καὶ σποδόν.

Οἷα δὲ περὶ αὐτοῦ φησιν ὁ μελοποιὸς Πίνδαρος, πῶς οὐκ
25 ἄξιον ἰδεῖν;

[808A] Ἐτραπε κάκεῖνον ἀγήνορι θυμῷ χρυσὸς ἐν

6,23,6s τοῖς...λογάσι: verborum iunctura a Cyr. adamata; cf. CI 4,21,10 (cum adnot.)
8–17 Ἄπισ...ἐπιτήδευμα: cf. Sud. G 416 10–23 Τουτονὶ...σποδόν: cf. CI 7,26,9–11
et 8,50,22–25; cf. ex.gr. etiam Plat. R. 408b–c; Paus. 2,26 14s λημμάτων...ἠττώμενος:
λημμάτων ἠττᾶσθαι: verborum iunctura Cyrilliana; cf. CI 6,7,9 (cum adnot.) 23 γῆν...
σποδόν: cf. Gen. 18,27 26–30 Ἐτραπε...μόρον: Pi. Pyth. 3,55. 57s; cf. Athenag. Leg.
29,2; Clem.Al. Protr. 2,30,1; Eus. Praep.ev. 3,13,19

6,23,5 ἱερέων] ἱερ[έων τ]ῶν Migne 14s λημμάτων] λημματίων mg. B⁴Q^{inc}, cf. etiam
CI 6,7,9 16 τὰ] delendum esse sugg. Klimek | τε] τι sugg. Klimek 26 ἔτραπε] ἔτραπεν
Pi. Eus. | κάκεῖνον] καὶ κείνον Pi. | ἀγήνορι] ἀγάνορι edd.vett. Pi. Athenag. Clem.Al.
Eus. | θυμῷ] μισθῷ Aub.^{ms} Span. Migne Pi. Athenag. Clem.Al. Eus.

χερσὶ φανείς.

χερσὶ δὲ Κρονίων ῥίψας δι' ἄμφοιν στέρνων
καθεῖλεν
ὠκέως, αἶθων δὲ κεραυνὸς ἐπέσκηψε μόρον.

30

Καὶ μὴν καὶ ὁ τραγῳδὸς Εὐριπίδης εἰπεῖν τὸν Ἀπόλλω διατείνεται·

Ζεὺς γὰρ κατακτὰς παῖδα τὸν ἐμὸν αἴτιος
Ἀσκληπιόν, στέρνοισιν ἐμβαλὼν φλόγα.

- 6,24** **24.** Εἶτα πῶς τὸ μέγιστον καὶ ἐξαίρετον ‘τῶν Διὸς καὶ Ἥλιου δώρων’, καθά φησιν αὐτός, πυρὶ κατεπίμπρη θεός, καίτοι ψήφω δικαίᾳ ταλαντεύων τὰ ἀνθρώπινα, ἀναλόγως δὲ καὶ ἐοικότως τοῖς ἐκάστου τρόποις διανέμειν εἰδῶς ἢ γέρα τυχὸν ἢ δίκας; Ἀλλὰ γὰρ ὦνησε τὸν βίον, φησὶν, ἡ ἱατρικὴ. Ἄρ’ οὖν διὰ τοῦτο **5** *[B]* καὶ θεοὺς ἄξιον ἀνειπεῖν τοὺς γεγονότας αὐτῆς ἐν καλῷ; Καίτοι καὶ τὰς ἐτέρας τῶν ἐπιστημῶν καὶ τέχνας δὲ τὰς βανασικὰς οὐ μάτην ἐξευρημένας, χρεωδεστάτας δὲ μᾶλλον τοῖς κατὰ τόνδε τὸν βίον καταθρῆσαι τις ἄν. Ἄρ’ οὖν τοὺς ἐπιτηδεύσαντας ἐν ἀρχαῖς ἡγουν ἐν ἐκάστη διαπρεπεστέραν παρὰ τοὺς **10** ἄλλους λαχόντας τὴν δόξαν τῇ τῆς θεότητος τιμῇ στε-

6,23,33s Ζεὺς...φλόγα: Eur. Alc. 3s, cf. Clem.Al. Protr. 2,30,2 **6,24,1s** Εἶτα...αὐτός: cf. Iul. CG 1, fr. 46,3s Mas. (CI 6,22,15) **4** τοῖς...δίκας: cf. ex.gr. A. Supp. 403s **7s** τὰς¹...ἐξευρημένας: cf. CI 4,7,30–38 (cum adnott.); 6,34,3; 7,6,4s; 7,24,24s; 7,25,5s; 9,31,12–14; 10,30,14–16 **9** καταθρέω: vox Cyrilliana; cf. CI 1,4,11 (cum adnot.) **10s** διαπρεπῆς δόξα: verborum iuncturam Cyrilliana; cf. CI 6,26,12; fr. 65,8s; Ep. 55,2, ACO I,1,4 p. 49,14

6,23,27 χερσὶ] χερσὶν Pi. Eus. **28** δὲ] δ’ ἄρα Span. Migne Pi. Athenag. Clem.Al. Eus. | ῥίψας] ῥίψας Pi. | ἄμφοιν] seq. ἀμπνοάν Aub.(uncis incl.) Migne Pi. Athenag. : add. ἀμπνοάς Clem.Al. Eus. **29** καθεῖλεν] κάθελεν Pi. **30** αἶθων] ἄθων Span. Migne | ἐπέσκηψε] ἐνέσκιμνεν Pi. : ἔσκηψε Clem.Al. Eus. **6,24,1** τῶν ME : add. τοῦ F **3** ἐοικότως] εἰκότως edd.vett. **4** διανέμειν εἰδῶς MEκ(“reddere...solet” Oec.) : om. F **5** ἡ ἱατρικὴ FEκ(“profuit vitae...medica ars” Oec.) : ἱατρικὴ (?) M : ἱατρικῇ BHQ edd.vett. **5s** Ἄρ’...καλῷ] “nunquis propter hoc per eam et deos meliores factos esse dicemus” Oec. **5s** διὰ...ἄξιον ME : καὶ θεοὺς ἄξιον διὰ τοῦτο transp. F **7** τὰς²] om. edd.vett. **9** κατὰ] ἀνὰ edd.vett. | τις ME : τίς F

φανώσομεν; Εἰ μὲν οὖν εἵργασται τι τῶν θεοπρεπῶν ὁ Κορωνίδος υἱός, εἰ τυφλοῖς ὁμμάτων ἐρρηγκότων ἐνῆκε τὸ φῶς, εἰ παλινδρομεῖν ἐκέλευσε τοῖς τεθνεῶσιν εἰς ζωὴν, εἰ τοὺς ἐν πηρώ-
 15 σει σκελῶν ἀρτίποδας ἀποφίνας οἴκαδε χαίροντας ἰέναι προστέταχε, καταπλουτεῖτω καὶ πρὸς ἡμῶν τὸ χρῆναι θαυμάζεσθαι. Εἰ δὲ γέγονεν εὐδόκιμος περὶ τινος τῶν ἡρρωστηκότων, ἐπαινέσθω μὲν καὶ αὐτὸς ὡς ἄριστα [C] μετελθὼν τῆς ἱατρικῆς ἐμπειρίας τὸ χρῆμα, μὴ μὴν ἔτι καὶ ἀτιμαζέτω τὸ Γνῶθι σαυτὸν.

25. Φιλόπλουτον τοίνυν καὶ ἀλαζόνα τεθεοποίηκεν ἱατρὸν ὁ **6,25**
 πανάριστος οὐτοσί, καὶ δὴ καὶ ἀγέρωχον ἀνασπάσας ὄφρυν ἐπ' αὐτῷ δὴ πάλιν οὕτω φησί·

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ

5 *Τί δὲ τοιοῦτον Ἑβραῖοι καυχῶνται παρὰ τοῦ θεοῦ δεδόσθαι, πρὸς οὓς ὑμεῖς ἀφ' ἡμῶν αὐτομολήσαντες πείθεσθε; Εἰ τοῖς ἐκείνων γοῦν προσείχετε λόγοις, καὶ οὐ παντάπασιν ἐπεπράγείτε δυστυχῶς, ἀλλὰ χεῖρον μὲν ἢ πρότερον, ὅποτε σὺν ἡμῖν ἦτε, οἷστ' ὅμως ἐπεπόνθειτε ἂν καὶ φορητά. Ἐνα γὰρ ἀντὶ πολλῶν θεῶν ἐσ-
 10 ἔβεσθε ἂν οὐκ ἄνθρωπον, μᾶλλον δὲ πολλοὺς ἀνθρώπους δυστυχεῖς. Καὶ νόμῳ σκληρῷ μὲν καὶ τραχεῖ καὶ πολὺ τὸ ἄγριον ἔχοντι καὶ βάρβαρον [D] ἀντὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἐπικεικῶν καὶ φιλάνθρωπων*

6,24,13s παλινδρομεῖν εἰς vel πρὸς ζωὴν: verborum iunctura a Cyr. adamata; cf. ex.gr. CI 8,39,24s; 9,17,18; Ioh. 9, IV p. 377,20s Pusey; Hom.pasch. 16,6,68 Burns (PG 77, 765D) **15** ἀρτίποδας ἀποφίνας: ad verborum iuncturam cf. Cyr. Hom.pasch. 30,4, PG 77, 980B **19** Γνῶθι σαυτὸν: cf. ex.gr. Plat. Prot. 343b οὔτοι (sc. οἱ ἐπὶ σοφοί) καὶ κοινῇ συνελθόντες ἀπαρχὴν τῆς σοφίας ἀνέθεσαν τῷ Ἀπόλλωνι εἰς τὸν νεὼν τὸν ἐν Δελφοῖς, γράψαντες ταῦτα ἃ δὴ πάντες ὑμνοῦσιν, Γνῶθι σαυτὸν καὶ Μηδὲν ἄγαν. **6,25,1–29,29** Φιλόπλουτον...παρακλέψαντες: cf. Hammerstaedt (1996) 91–95, qui opinatur Cyrillum e Theodoro pendere; sed cf. praef. ad partem priorem huius editionis p. CLIX cum adnot. 553 **2** ἀνασπάσας ὄφρυν: ad verborum iuncturam cf. CI 6,7,2 (cum adnot.) **5–15** Τί...καθαρώτερον: Iul. CG 1, fr. 47 Mas.; cf. Stöcklin-Kaldewey (2014) 348 **5–9** Τί...φορητά: cf. Cook (2004) 343 **5s** Τί...πείθεσθε: cf. Iul. CG 1, fr. 3,5–14 Mas. (CI 2,9,5–14); fr. 58,1–5 Mas. (CI 7,28,4–7); fr. 72,4s Mas. (CI 9,22,6s) **6–11** Εἰ...δυστυχεῖς: cf. Cook (2000) 326s **9–11** Ἐνα...δυστυχεῖς: cf. Hammerstaedt (1996) 92; Hargis (1999) 112 **11s** Καὶ...βάρβαρον cf. Cook (2004) 343 cum adnot. 575

6,25,5 τοιοῦτον] add. <ἐαυτοῖς> Neu., sed cf. Mas. **6** ἐκείνων] ἐκείνοις Mas. nescimus unde **7** καὶ οὐ] οὐκ ἂν con. Neu. | ἐπεπράγείτε] ἐπεγράφητε edd.vett. **9** ἐπεπόνθειτε con. Neu., obl. Gollwitzer : πεπόνθειτε codd. | θεῶν MEκ("multis diis" Oec.) Aub. : om. F Span. Migne : θεὸν con. Klimek **10** δὲ] καὶ edd.vett.

*χρώμενοι τὰ μὲν ἄλλα χείρονες ἂν ᾗτε, ἀγνότεροι δὲ καὶ καθαρώ-
τεροι τὰς ἀγιστείας. Νῦν δὲ ὑμῖν συμβέβηκεν ὥσπερ ταῖς βδέλλαις
τὸ χερίστον ἔλκειν αἶμα ἐκεῖθεν, ἀφεῖναι δὲ τὸ καθαρώτερον.* 15

ΚΥΡΙΛΛΟΣ

- 6,26** 26. Πλεῖστα μὲν οὖν ὅσα καὶ ἀξιόληπτα τὰ τοῖς Ἑβραίοις δεδο-
ρημένα καὶ ἅπερ ἂν ἀγάσαιτό τις καὶ μάλα ἐν δίκῃ παρὰ τοῦ τῶν
ὅλων κατεξουσιάζοντος θεοῦ καταδείξαι τις ἂν, τοιοῦτό γε μὴν
οὐδέν, ὅποιον δὴ σφᾶς αὐτοὺς ἀνχοῦσι λαβεῖν παρὰ τε ‘Ἠλίου
καὶ Διὸς’ οἱ τῆς ἀληθείας ἀποφοιτήσαντες. Ἔδει γάρ, ἔδει, οὓς 5
μὲν αὐτοὶ φασὶ ‘πολιούχους τε καὶ ἐθνάρχας’ θεοὺς ἦτοι δαίμο-
νας, τὰ ταῖς ἐαυτῶν βδελυρίαις [809A] εὐοκίτα χαρίζεσθαι, τὸν
δὲ γε τῶν ὅλων κρατοῦντα καὶ βασιλεύοντα, φύσει τε καὶ ἀλη-
θῶς ὄντα θεὸν τοὺς τὰ αὐτοῦ σέβοντας κράτη καὶ οἶον γνησίους
ὑπασπιστάς ἀκεστάς ψυχῶν καὶ σωμάτων χειροτονῆσαι τοῖς ἐπὶ 10
τῆς γῆς· Ἠλίαν ἐκείνον τὸν Θεσβίτην, Ἐλισσαῖον, τοὺς ἄλλους,
οἱ κατ’ ἐκεῖνο καιροῦ διαπρεπεστάτην ἐν ἀρεταῖς τὴν δόξαν
ἀπεκληρώσαντο, τοὺς κατὰ Χριστὸν γεγονότας, Πέτρον δὲ λέγω
καὶ Ἰωάννην καὶ τοὺς ἐτέρους, ὧν καὶ μόναι τῶν σωμάτων αἱ
σκιαὶ τοῖς ἀρρωστοῦσι ἐπήρκεσαν εἰς ἀπότριψιν τοῦ κακοῦ, τὸν 15
ἔκκριτον Παῦλον, τοὺς μετ’ αὐτὸν γεγονότας. Καὶ παρήσω μὲν
τοὺς καθ’ ἕκαστον λέγειν, ἔξεστι δὲ καὶ εἰς δεῦρο τοῖς βουλομέ-
νοις ὁρᾶν ἄνδρας σεπτοὺς καὶ ἀγίους ἐν δυνάμει Χριστοῦ διὰ
τοῦ ἁγίου πνεύματος [B] πονηροῖς ἐπιτιμῶντας δαίμοσιν, καὶ
οὓς ἐκεῖνοι θεοὺς καὶ σωτῆρας εἶναι πιστεύουσι, τῇ τῆς προσευ- 20
χῆς δυνάμει συντρίβοντας καὶ τῇ τῆς χειρὸς ἀφῇ κατακίζοντας

6,26,3 κατεξουσιάζω: vox a Cyr. adamata; cf. CI 2,35,9 (cum adnot.) **4s** Ἠλίου... Διὸς: cf. Iul. CG 1, fr. 46,3 Mas. (CI 6,22,15) **6s** πολιούχους... δαίμονας: cf. Iul. CG 1, fr. 21,9 Mas. (CI 4,2,11s cum adnot.) et CI 6,16,20s (cum adnot.) **9s** γνησίους ὑπασπιστάς: cf. CI 4,10,13 **12** διαπρεπῆς δόξα: verborum iuncturam Cyrilliana; cf. CI 6,24,10s (cum adnot.) **13–15** Πέτρον... κακοῦ: cf. Act. 5,15

6,25,13 χρώμενοι β : χρωμένους κ? (“unum enim pro multis diis coluissetis, non hominem, imo non multos homines miseros, usos lege dura quadam et aspera...” Oec., cf. Aub.^{app.}), cf. etiam CI 6,27,6s **6,26,2** ἂν] om. BHQ edd.vett. **3** τοιοῦτό ME : τοιοῦτον F **4** δὴ FE : om. M edd.vett.

καὶ μὴν καὶ ποικίλων ἀρρωστημάτων ἐλευθεροῦν ἰσχύοντας τοὺς ἐνίσχημένους.

27. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς τοῦ ψεύδους κατεγνωκόσι καὶ τῆς Ἑλλή- 6,27
νων ἀπάτης μονονουχὶ κατακεκραγόσι καὶ ἀνθηρημένοις ἐμφρό-
νως τὸ ἀληθὲς ἐπεγνωκόσι τε τὸν φύσει θεὸν καὶ τῶν ὅλων δη-
μιουργὸν ἐπιφύεται λέγων, ὅτι „τοῖς Χριστιανῶν ‘προσεσχηκό-
5 τες λόγοις’ ἡπάτησθε, καὶ οὐχ ‘ἓνα’ μὲν ἔτι ‘σέβεσθε’ θεόν, ‘ἄν-
θρωπον’ δὲ μᾶλλον καὶ ‘πολλοὺς’ ἐτέρους ‘δυστυχεῖς’ καὶ
‘νόμῳ σκληρῷ’ καὶ ‘ἀγρίῳ καὶ βαρβάρῳ’ κατεzeugμένους“, ἀναγκαῖον οἶμαι καὶ πρὸς γε ταυτὶ τοὺς ἐπικουρεῖν ἰσχύοντας
ἀνταναστῆσαι λόγους. ‘Ἄνθρωπον’ μὲν οὖν [C] ὀνομάζει Χρι-
10 στόν, ‘πολλοὺς’ δὲ καὶ ‘δυστυχεῖς’ τοὺς ἀγίους μάρτυρας, οὓς
καὶ ὑπὸ ‘νόμῳ’ φησὶ γενέσθαι ‘σκληρῷ’, διὰ τοι τὸ φάναι τὸν
κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. »Μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀπο-
κτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι·
φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέ-
15 σαι ἐν γέννη.⋈

Ἡμεῖς δέ, ὧ κράτιστε, φαίμεν ἄν· Οὐχ, ὥς σὺ νενόμικας, τε-
θεοποιήκαμεν ἄνθρωπον καὶ τὸν οὐκ ὄντα φύσει θεὸν ἀξιοῦμεν
προσκυνεῖν· αὐτὸν δὲ δὴ μᾶλλον τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς πεφηνότα
λόγον, τὸν δι’ οὗ τὰ πάντα παρήχθη πρὸς ὑπαρξιν, διασῶσαι
20 κρίναντα τὸ ἀνθρώπινον γένος, σαρκωθῆναι τε καὶ ἐνανθρωπῆ-

6,27,18–37 αὐτὸν...προαγόρευσιν] Z1

6,27,3s ἐπεγνωκόσι...δημιουργόν: cf. CI fr. 66,4s 4–12 ὅτι...Χριστόν: cf. Iul. CG 1, fr. 47,4–10 Mas. (CI 6,25,6–13) 7 νόμῳ κατεzeugμένοι: verborum iunctura Cyrilliana; cf. CI 3,47,3 (cum adnot.) 12–15 Μὴ...γενέννη: Mt. 10,28; cit. etiam a Cyr. Chr.un. p. 755,14–17 Aubert (p. 438 Durand!); eod. Apol.Thds. 11, ACO I,1,3 p. 79,33–35 16–21 Ἡμεῖς...παρθένου: cit. a Sev.Ant. Philal. 176 et Apol.Philal. 176 Hespel; ad interpretationem Syriacam cf. p. 862s Kaufhold 19 τὸν...ὑπαρξιν: cf. Ioh. 1,3 | παρήχθη...ὑπαρξιν: verborum iunctura Cyrilliana; cf. CI 1,28,12 (cum adnot.)

6,27,3 τε] δὲ edd.vett. | τῶν] τὸν edd.vett. 5 σέβεσθε FBHQ : σεύεσθε ME 12 τὸν ME : om. F 12s ἀποκτενόντων MB NT : ἀποκτενόντων FECDH : ἀποκτείνόντων edd.vett. : legi non potest in Q 14 φοβήθητε Cyr., ut saepius in opp. suis, NT(ex.gr. D L Θ^{vid.}) : φοβεῖσθε NT(ex.gr. & B C W) | καὶ¹] om. edd.vett. 16 φαίμεν] φαίην Sev.Ant.?(cf. “dis-je” Hespel); fort. recte, cf. praef. ad partem priorem huius editionis p. XIV 18 δέ...μᾶλλον] τοίνυν Z1 | πατρὸς πεφηνότα] προσπεφηνότα BHQ edd.vett.

σαί φαμεν καὶ προελθεῖν ὡς ἄνθρωπον ἐκ τῆς ἀγίας παρθένου, ἵν', ἐπειδὴπερ ἀπρόσβλητός τέ ἐστι καὶ κατ' οὐδένα τρόπον οἰσθή, [D] μᾶλλον δὲ καὶ ἄποπτος παντελῶς ἡ θεία τε καὶ ἀπόρητος αὐτοῦ δόξα, χρόνους τινὰς ὀρισμένους, ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν, καθὸ πέφηνεν ἄνθρωπος, οἰκονομικῶς συνδιατιώμενος τοῖς ἐπὶ 25 τῆς γῆς, τίς μὲν ὁ φύσει καὶ μόνος τῶν ὅλων ἐστὶ θεός, ἀναπεῖσι φρονεῖν, ἀρετῆς δὲ ἀπάσης ἀποφήνας ἐπιστήμονας ἑαυτῷ συνάψῃ δι' ἁγιασμοῦ, καταργήσας πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν πονηρὰν καὶ τῶν ψευδωνύμων ἀπαλλάξας θεῶν. Οὐκοῦν οὐ, καθάπερ οἶει καὶ λέγεις καὶ φρονεῖν ἅξιοις, 30 ἀνθρωπολατρία τὸ χρῆμα — πόθεν; — ἄνθρωπον δὲ πεφηνότα τὸν τοῦ θεοῦ λόγον ἐπιγινώσκοντες πρόσμιεν ὡς θεῷ, καθὸ καὶ [812A] θεός ἐστι καὶ ἐκ θεοῦ πέφηνε πατὴρ ἄτρεπτός τε καὶ ἀναλλοιώτος ὢν, ἰσχνῶς τε καὶ ἀκριβῶς τὸ περὶ αὐτοῦ μυστήριον προαναφωνήσαντος μὲν τοῦ πανσόφου Μωσέως, συμβαί- 35 νουσας δὲ τοῖς ἐκείνου λόγοις καὶ τῶν ἀγίων προφητῶν ποιουμένων τὴν προαγόρευσιν.

- 6,28** **28.** Τοὺς γε μὴν ἀγίους μάρτυρας οὕτε θεοὺς εἶναί φαμεν, οὕτε προσκυνεῖν εἰθίσμεθα. Στεφανοῦμεν δὲ μᾶλλον ταῖς ἀνωτάτω τιμαῖς ὡς τῆς ἀληθείας γενναίως ὑπεραθλήσαντας, τετηρηκότας δὲ οὕτω τὸ ἐν πίστει γνήσιον, ὡς καὶ αὐτῆς ἀφειδῆσαι τῆς ψυχῆς καὶ τοῖς τοῦ θανάτου δείμασιν εἰπόντας τὸ χαίρειν κατευ- 5

6,27,22–30 ἵν'...θεῶν: cf. Cyr. Hom.pasch. 25,3, PG 77, 912A **22** ἀπρόσβλητός: vox Cyrilliana; cf. CI Prosph. 5,4 (cum adnot.) **31** ἀνθρωπολατρία...χρῆμα: cf. CI 8,48,16 | ἀνθρωπολατρία: vox Cyrilliana; cf. ex.gr. CI 8,48,16; Chr.un. p. 731,23 Aubert (p. 358 Durand); p. 771,15 Aubert (p. 490 Durand) **33s** ἄτρεπτός...ἀναλλοιώτος: cf. Plat. Phd. 78d; ad verborum iuncturam, quae persaepe in scriptis Cyrilli et alibi invenitur, cf. ex.gr. CI 2,54,15s; 8,38,11; 9,10,21; cf. etiam Iul. CG 1, fr. 11,11–20 Mas. (CI 2,50,11–20) et CI 2,54,14–26 **34s** τὸ...Μωσέως: cf. Cyr. Hom.pasch. 22,4, PG 77, 869B καίτοι τῶν διὰ Μωσέως γραμμάτων προαναφωνούντων εἰς μάλα τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον κτλ. Eund. Ies. 1,3, PG 70, 117A Καὶ περὶ αὐτοῦ λελάληκεν ὁ Μωσῆς διὰ σκιᾶς καὶ τύπων προαναφωνῶν τοῖς πάλοι τὸ σεπτὸν καὶ μέγα μυστήριον. **6,28,1–8** Τοὺς...βίω: cf. CI fr. 65,3–7 **5s** κατευμεγεθέω: vox a Cyr. adamata; cf. CI Prosph. 5,15 (cum adnot.)

6,27,21 ὡς MEκ("ut" Oec.): om. F Z1 **22s** οἰστή FE Z1 : οἰστὰ M **24** χρόνους] <κατὰ> χρόνους sugg. Aub.^{app.} **26** τίς...θεός ME : τίς μὲν ἐστὶν ὁ μόνος καὶ φύσει τῶν ὅλων θεὸς transp. F Z1 **30s** Οὐκοῦν...πόθεν] om. Z1 **31** πόθεν] ποθεν Migne | δέ] δὴ Z1 **6,28,2** εἰθίσμεθα FEκ : add. λατρευτικῶς δηλονότι, ἀλλὰ σχετικῶς καὶ τιμητικῶς M edd.vett., sed glossa est in textum transposita, cf. mg. FE